

**TURUN
YLIOPISTO**

Isien menetys ja suru vieraannuttamisen seurauksena

Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö

Laatija:
Roosa Jokinen

7.5.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Opiskelijan lausunto tekoälyn käytöstä tähän tutkielmaan liittyen:

- En ole käyttänyt tekoälyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani.
- Olen käyttänyt tekoälyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani. Tämä käyttö on dokumentoitu tutkielman liitteessä 3. Vakuutan, että tekoälyä käytettiin yliopiston ohjeistuksen mukaisella tavalla.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Roosa Jokinen

Otsikko: Isien menetys ja suru vieraannuttamisen seurauksena

Ohjaaja: Professori Mia Hakovirta

Sivumäärä: 84 sivua

Päivämäärä: 7.5.2026

Tiivistelmä

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään vieraannutettujen isien menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena, sekä heidän selviytymiskeinojaan menetyksen ja surun käsittelemiseen. Tutkielman aihetta tarkastellaan kahden asetetun tutkimuskysymyksen kautta. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat: *Miten vieraannutetut isät kuvailevat menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena? Millaisia selviytymiskeinoja vieraannutetuilla isillä on menetyksen ja surun käsittelemiseen?*

Tämä tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa korostuu fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne. Tutkielman tutkimusaineisto koostuu yhdestätoista vieraannutetun isän kirjoituksesta. Kirjoitukset on kerätty Webropol-verkkoalustan kautta tätä tutkielmaa varten. Isät lasten asialla ry ja Miessakit ry ovat jakaneet tutkielman tutkimustiedotetta omilla viestintäkanavillaan. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimustulosten mukaan vieraannutetut isät kokevat menettäneensä lapsen vieraannuttamisen seurauksena. Vieraannutetut isät surevat voimakkaasti kontaktin ja henkisen yhteyden heikkenemistä ja katkeamista lapseen sekä yhdessäolon ja yhteisten muistojen menettämistä. Suru on niin syvää, että vieraannutetut isät vertaavat sitä lapsen kuolemaan. Oman surun ohella isät kantavat surua myös lapsen puolesta. Isät kokevat surua ja huolta lapsen hyvinvoinnista sekä vieraannuttamisen mahdollisista pitkäaikaisvaikutuksista lapseen ja hänen tulevaisuuteensa. Lapsen menetyksen lisäksi vieraannutetut isät kokevat menettäneensä luottamuksen yhteiskuntaa kohtaan, mikä muodostuu myös keskeiseksi osaksi isien surua. Luottamusta on horjuttanut isien kokemat epäoikeudenmukaisuuden kokemukset ja vihan tunteet vieraannuttajaa, viranomaisia ja järjestelmää kohtaan, sekä myös vieraannuttamisesta johtuvat taloudelliset menetykset. Tutkimustulokset osoittavat, että vieraannutettujen isien kokemat menetykset ja suru ovat vaikuttaneet merkittävästi isien minäkuvan muutokseen ja hyvinvoinnin heikkenemiseen. Vieraannutettujen isien minäkuvan muutos ja hyvinvoinnin heikkeneminen sisältyvät isyyden menettämisestä, identiteetin muutoksista, emotionaaliseen kuormitukseen ja surun ruumiillistumisesta.

Selviytymiskeinojen osalta tulokset osoittavat, että vieraannutetuilla isillä on toiminnallisia, emotionaalisia ja sosiaalisia selviytymiskeinoja. Vieraannutettujen isien toiminnalliset selviytymiskeinot jakaantuvat kognitiiviseen käsittelyyn ja arjesta kiinni pitämiseen. Emotionaaliset selviytymiskeinot puolestaan jakaantuvat tunteiden käsittelyyn, hengellisyyteen ja uskonnollisuuteen, sekä toivoon ja siitä kiinni pitämiseen. Sosiaaliset selviytymiskeinot muodostuvat juridisesta avusta, terapiasta ja sosiaalipalveluista.

Tutkimustulokset osoittavat vieraannutettujen isien surun olevan voimakasta, pitkittynyttä ja kokonaisvaltaista. Tutkimustuloksista voidaan tulkita vieraannutettujen isien kokemuksissa olevan epäselvän menetyksen ja äänioikeudettoman surun piirteitä. Lisäksi vaikka sosiaalipalvelut ilmenevät joidenkin vieraannutettujen isien selviytymiskeinoissa, heidän kirjoituksissaan korostuvat silti merkittävästi kokemuksia kohtaamattomuudesta sosiaalipalveluissa. Tutkimustuloksien perusteella voidaan todeta, että sosiaalihuollossa tulisi ymmärtää vieraannutettujen isien kokemaa yksilöllistä surua, tukea vieraannutettujen isien selviytymistä edistäviä voimavaroja sekä ylipäättään kehittää vieraannutettujen isien kohtaamista.

Avainsanat: vieraannuttaminen, isyys, epäselvä menetys, äänioikeudeton suru, selviytyminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
2	Vieraannuttaminen	8
2.1	Vieraannuttamisen määritelmä	8
2.2	Vieraannuttamisen syyt ja keinot	10
2.3	Vieraannuttaminen osana huoltoriitoja ja juridiikkaa	13
2.4	Vieraannuttamisen vaikutukset lapseen	15
2.5	Vieraannuttamisen vaikutukset vieraannutettuun vanhempaan	17
3	Menetys ja suru osana vieraannuttamista	19
3.1	Epäselvä menetys	19
3.2	Suru ja sureminen	21
3.3	Äänioikeudeton suru	23
3.4	Menetyksestä ja surusta selviytyminen	25
4	Tutkimusasetelma	29
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	29
4.2	Tutkimusaineisto	29
4.3	Analyysimenetelmä	31
4.4	Eettinen pohdinta	33
5	Vieraannutettujen isien menetys ja suru	36
5.1	Kokemus lapsen menettämisestä	37
5.2	Luottamuksen menetys yhteiskuntaa kohtaan	41
5.3	Minäkuvan muutos ja hyvinvoinnin heikkeneminen	47
6	Selviytymiskeinot menetyksen ja surun käsittelemiseen	54
6.1	Toiminnalliset selviytymiskeinot	54
6.2	Emotionaaliset selviytymiskeinot	57
6.3	Sosiaaliset selviytymiskeinot	61
7	Yhteenveto ja pohdinta	66
	Lähteet	74

Liitteet	82
Liite 1. Tutkimustiedotteen saatekirje	82
Liite 2. Saatesanat Webropol-alustalla	83
Liite 3. Selvitys tekoälyn käytöstä	84

1 Johdanto

Surua koskevat tutkimukset keskittyvät tyypillisesti läheisen kuolemaan ja siitä aiheutuvaan suruun. Kuolemaan liittymättömät menetykset voivat kuitenkin aiheuttaa yhtä lailla syvää surua, jonka käsittelemisessä voi ilmetä erityisiä haasteita. Nämä vaikeimmat kuolemaan liittymättömät menetykset voidaan luokitella epäselviksi menetyksiksi, joita tunnistetaan harvemmin sosiaalisella tasolla. Kun suru ei saa sosiaalista oikeutusta osakseen, voidaan surua kutsua äänioikeudettomaksi suruksi. Yhteiskunnallinen näkymättömyys sekä ulkoisen tuen ja ymmärryksen puute vaikeuttavat merkittävästi surevan mahdollisuuksia käsitellä kokemaansa menetystä ja surua. (Knight & Gitterman 2019, 164–166; Lee-Maturana, Matthewson & Dwan 2022, 2683.)

Tämän tutkielma käsittelee vieraannutettujen isien menetystä ja surua, sekä heidän selviytymiskeinojaan menetyksen ja surun käsittelemiseen. Vieraannuttamisella tarkoitetaan perheväkivaltaa, jossa vanhempi pyrkii ilman hyväksyttäviä syitä omalla toiminnallaan vaikeuttamaan lapsen ja toisen vanhemman eli vieraannutetun vanhemman välistä suhdetta. Vaikeimmissa tapauksissa vieraannutetun vanhemman ja lapsen välinen suhde katkeaa kokonaan. (Harman, Kruk & Hines 2018, 1275.) Kyseessä ei ole vain yksittäinen tai hetkellinen menetys, sillä vieraannuttaminen on luonteeltaan jatkuvaa ja pitkäkestoista, ja sen vaikutukset ulottuvat syvälle perhesuhteisiin ja yksilöiden hyvinvointiin. Aikaisemmissa tutkimuksissa on mainittu vieraannuttamisen aiheuttavan vieraannutetulle vanhemmalle sekä myös lapselle epäselvän menetyksen, joka voi myös johtaa äänioikeudettoman surun käsittelemiseen. (Lee-Maturana ym. 2022, 2683.)

Tässä tutkielmassa yhdistän surun ja menetyksen vieraannuttamisen tutkimiseen, sillä aikaisemmissa tutkimuksissa on ilmennyt viitteitä vieraannutettujen vanhempien saattavan kärsivän usein epäselvästä menetyksestä ja äänioikeudettomasta surusta vieraannuttamisen seurauksena. Menetyksen ja surun näkökulmat ovat kuitenkin jääneet vieraannuttamistutkimuksissa vähäisiksi. (Harman ym. 2020; Lee-Maturana ym. 2020.) Myöskään epäselvän menetyksen ja äänioikeudettoman surun käsitteitä ei ole toistaiseksi käsitelty suomenkielisissä vieraannuttamista koskevissa tutkimuksissa. Tutkimusten tarvetta on esitetty vieraannuttamista kokeneiden vanhempien näkökulmista surun ja menetyksen kontekstissa, jotta vieraannutettuja vanhempia osattaisiin esimerkiksi kohdata paremmin

ammattilaisten toimesta eri sektoreissa (Lee-Maturana, Matthewson & Dwan 2020; Kline 2017).

Vieraannutettujen isien näkökulman valitsemiseen on vaikuttanut aikaisemmissa vieraannuttamista koskevissa tutkimuksissa esille tulleet isien kokemukset yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, jossa äidit koetaan lapsen ensisijaisina huoltajina ja lähivanhempina. Vieraannutettujen isien aikaisempien kokemusten mukaan yhteiskunnan sosiaaliset instituutiot ja sosiaaliviranomaiset ovat usein enemmän äitien puolella lasta koskevissa asioissa, jolloin isät kokevat myös jäävänsä palvelujärjestelmässä sivuutetuiksi vieraannuttamisen uhreina. (Bates & Hine 2023, 17; Pitkänen 2020.) Koen myös tärkeäksi tarkastella juuri isien kokemaa surua. Lähtökohtaisesti suru ei ole sidoksissa sukupuoleen, mutta edelleen usein miesten suruun kohdistuu olettamuksia vahvuudesta ja toisten kannattelemisesta (Surevan kohtaaminen 2025). Täten tutkielmani keskeisenä tarkoituksena on saada vieraannutettujen isien ääntä kuuluviin.

Tutkielman tutkimusaineiston olen kerännyt avoimella kirjoituskutsulla verkkopohjaisen Webropol-alustan kautta, johon vieraannuttamista kokeneet isät ovat voineet kirjoittaa omakohtaisia kokemuksia tutkielmani aiheesta. Isät lasten asialla ry ja Miessakit ry ovat jakaneet tutkielmani tutkimustiedotetta eteenpäin omilla viestintäkanavillaan. Tutkimusaineistoni koostuu yhdestätoista kirjoituksesta. Tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa korostuu fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne. Tutkimusaineiston analysoinnin olen toteuttanut aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkielman luvut kaksi ja kolme muodostavat tutkielmani teoreettisen viitekehyksen. Luvussa kaksi käsittelen vieraannuttamista, sekä siihen liittyviä keskeisiä käsitteitä ja ilmiöitä. Luvussa kolme käsittelen menetystä, surua ja selviytymistä. Käsittelen luvussa kolme myös epäselvän menetyksen ja äänioikeudettoman surun käsitteet. Luvussa neljä kerron tutkielmani tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset, sekä käyn läpi aineistonkeruuta, aineiston analyysia ja myös tutkimuseettistä näkökulmaa. Luvut viisi ja kuusi sisältävät tutkielmani tutkimustulokset. Lopuksi luvussa seitsemän käsittelen vielä tutkielman tutkimustuloksia ja tutkielman luotettavuutta.

2 Vieraannuttaminen

2.1 Vieraannuttamisen määritelmä

Vieraannuttamiselle ei ole yhtä yksiselitteistä hyväksyttyä määritelmää (Heikinheimo 2025, 6). Vieraannuttamista koskevissa tutkimuksissa vieraannuttaminen (engl. parental alienation) määritellään kuitenkin usein pitkään jatkuneeksi tilanteeksi, jossa vanhempi pyrkii omalla käytöksellään ja toiminnallaan vaikeuttamaan lapsen suhdetta toiseen vanhempaan ilman loogisia ja oikeutettuja perusteita (Heikinheimo 2025; Lee-Maturana ym. 2022; Harman, Bernet & Harman ym. 2019). Vieraannuttamisen seurauksena lapsi kääntyy toista vanhempaa vastaan, vaikka ennen vieraannuttamista vieraannutetun vanhemman ja lapsen välinen suhde on ollut läheinen ja tasapainoinen (Sinkkonen 2018, 465).

Eri tieteenalojen tutkijat ja työssään vieraannuttamista kohtaavat ammattilaiset ovat varsin yksimielisiä vieraannuttamisen olevan perheväkivallan muoto, joka kohdistuu aina ensisijaisesti lapseen (Laajasalo 2021, 6). Vieraannuttaminen tapahtuu henkisenä väkivaltana, ja sillä laiminlyödään lapsen turvallista kasvua ja kehitystä, sekä lapsen oikeutta ylläpitää suhdetta vanhempansa (Häkkänen-Nyholm 2010, 503; Vaitomaa 2025). Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden mukaan vieraannuttamisella on vakavia kielteisiä vaikutuksia lapseen ja vieraannutettuun vanhempaan sekä myös koko perhesysteemiin. Vieraannuttaminen voi myös kohdistua vieraannutetun vanhemman lisäksi lapsen muihin läheisiin, kuten tyypillisesti vieraannutetun vanhemman puoleisiin sukulaisiin. (Harman ym. 2018, 1275–1291.)

Vieraannuttamista tarkasteltaessa ja sitä käsitteellistäessä on oleellista tehdä näkyväksi vieraannuttamisen erottaminen *vieraantumisesta* (estrangement). Arkikielessä vieraantuminen saatetaan usein sekoittaa vieraannuttamiseen, jossa suhteen katkeaminen tai sen muuttuminen etäiseksi omaan lapseen tapahtuu ilman oikeutettuja syitä. Vastaavasti vieraantumisessa lapsen ja vanhemman välinen yhteys etäännyy tai katkeaa perustelluista ja oikeutetuista syistä. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi vanhemman väkivaltainen käytös, päihteiden käyttö ja muu lapsen kaltoinkohtelu. (Heikinheimo 2025, 7–11.) Lapsen turvaaminen vanhemman kaltoinkohtelevalta käytökseltä ja perheväkivallalta ei ole vieraannuttamista, eivätkä myöskään sellaiset tilanteet, joissa vanhempi omatoimisesti vähentää yhteydenpitoa lapseen ja pyrkii välttämään tapaamisia lapsen kanssa. (THL 2023a). Lisäksi lapsi voi vieraantua vanhemmasta tavanomaisempien tilanteiden ja olosuhteiden, kuten pitkän välimatkan, seurauksena.

Vieraantuminen ei kuitenkaan poissulje, etteikö perheen sisällä voisi olla samaan aikaan myös vieraannuttamista. (Heikinheimo 2025, 15.)

Vieraannuttamisen käsitteen rinnalla on käytetty myös ajan saatossa termiä vieraannuttamisoireyhtymä (*parental alienation syndrome, PAS*). Yhdysvaltalainen lastenpsykiatri Richard Gardner käytti vieraannuttamisoireyhtymää ensimmäisen kerran 1980-luvulla teoksessaan ”Recent Trends in Divorce and Custody Litigation”. (Gardner 2001, 1.) Gardner oli pitkään toiminut vaikeissa huoltoriidoissa asiantuntijatodistajana oikeudenkäyntien yhteydessä. Omaan ammatilliseen kokemukseensa nojautuen hän perusteli, että useissa vaikeissa huoltoriitatapauksissa lapsi oli äidin toteuttamalla manipuloinnilla kääntynyt isää vastaan ilman objektiivisia perusteita. (Gardner 2001, 1–2; Hannuniemi 2007, 6–9.) Gardnerin mukaan 90 prosenttia vieraannuttamistapauksissa äiti oli toiminut vieraannuttajana. Hänen mukaansa isien oli vaikeampi manipuloida lasta äitiä vastaan, sillä lapsilla oli tiiviimpi kiintymyssuhde äiteihin ja lähivanhemmuus nimettiin tuolloin lähes aina äideille. (Gardner 2001, 4.)

Gardner on 2000-luvun alussa vahvasti painottanut käsitteiden vieraannuttamisoireyhtymän ja vieraannuttamisen eroja. Gardnerin mukaan vieraannuttaminen on yleisempi kattokäsite, kun taas vieraannuttamisoireyhtymä on tarkemmin määritelty vieraannuttamisen alakategoria. Hän määrittelee vieraannuttamisoireyhtymän lapselle aiheutuvaksi psyykkiseksi mielenterveyshäiriöksi, joka muodostuu vanhemman toteuttamasta manipuloinnista, pääasiassa huoltajuuskiistojen yhteydessä, ja jonka seurauksena lapsi sekä kääntyy toista vanhempaa vastaan että toimii myös itse aktiivisesti toisen vanhemman parhaamisessa. (Gardner 2002, 1–5.)

Vieraannuttamisoireyhtymä käsitteenä on saanut ajan saatossa paljon myönteistä huomiota sekä myös kritiikkiä osakseen. Kritiikki on kohdistunut erityisesti vieraannuttamisoireyhtymän kattavan empiirisen tutkimuksen puutteeseen, Gardnerin tekemiin johtopäätöksiin ilman vertaisarvioituja tutkimuksia ja isien sivuuttamiseen mahdollisina vieraannuttajina (Meier 2009, 236–238). Gardner on kuitenkin myöhemmin vastannut saamaansa kritiikkiin ja lausunut, että isät voivat myös toteuttaa vieraannuttamista (Gardner 2002, 4).

Kokonaisuudessaan vieraannuttamisoireyhtymä on terminä edelleen kiistanalainen ja sitä ei kansainvälisesti yhtenäisesti tunnusteta (Bernet, Gregory, Rohner & Reay 2020, 1225–1226). Vieraannuttamiseen verrattuna vieraannuttamisoireyhtymä on harvemmin käytetty käsite eri

alojen tutkijoiden ja ammattilaisten keskuudessa. Vieraannuttamisoireryhmä ei ole myöskään hyväksytty WHO:n viralliseen mielenterveyden häiriöiden tautiluokitteluun. (Kruk & Harman 2025, 120–121.) Lisäksi suurin osa tutkijoista painottaa, että vieraannuttamisen käsittelemisen yhteydessä tulisi korostaa vieraannuttavan vanhemman vieraannuttavia toimintatapoja ja käyttäytymismalleja (Nikupeteri & Laitinen 2021, 33).

2.2 Vieraannuttamisen syyt ja keinot

Vieraannuttamisen taustalla on usein vanhempien eron jälkeen vieraannuttavan vanhemman kokema viha ja katkeruus, sekä kostonhalu vieraannutettuun vanhempaan eli kohdevanhempaan (targeted parent) kohtaan (Heikinheimo 2025, 9; Häkkänen-Nyholm 2010, 502). Vieraannuttavien vanhempien käyttämät keinot ovat luonteeltaan kontrolloivia ja kaltoinkohtelevia käyttäytymismalleja, joiden ensisijaisena tavoitteena on lapsen ja kohdevanhemman välisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen vahingoittaminen. Vieraannuttaessaan vieraannuttaja antaa lapsen ymmärtää, ettei läheinen suhde kohdevanhemman kanssa olisi hyväksyttävää. (Heikinheimo 2025, 8.) Äärimmillään vieraannuttaminen johtaa kohdevanhemman ja lapsen välisen suhteen katkeamiseen (Harman ym. 2019, 212; Häkkänen-Nyholm 2010, 499).

Darnall (1998) on kuvannut vieraannuttamista harjoittavia vanhempia naiiveiksi, aktiivisiksi ja pakkomielteisiksi vieraannuttajiksi. Darnallin (1998) tekemän jaon mukaan *naiivi vieraannuttaja* tiedostaa kohdevanhemmalla olevan merkittävä ja tärkeä osa lapsen elämässä, mutta satunnaisesti hän sanoo negatiivisella sävyllä asioita kohdevanhemmasta aiheuttaen samalla huonoja tunteita kohdevanhemman ja lapsen välille. *Aktiivinen vieraannuttaja* tunnistaa kohdevanhemman merkityksen lapselle, mutta hänen toimintansa ja käytöksensä osoittavat voimakasta katkeruutta ja turhautumista kohdevanhempaa kohtaan, minkä hän myös välittää lapselle teoilla ja sanoilla. *Pakonomainen vieraannuttaja* pakonomaisesti pyrkii systemaattisesti tuhoamaan kohdevanhemman ja lapsen välistä suhdetta. (Baker & Darnall 2006, 106; Häkkänen-Nyholm 2010, 502.) Darnallin (1998) luokittelu havainnollistaa, että vieraannuttaminen voi ilmetä erilaisina toimintatapoina ja eri tavoin tiedostettuna toimintana, mutta ilmiön keskeisenä yhtenäisenä piirteenä on lapsen ja vieraannutetun vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen heikentäminen.

Lähtökohtaisesti vieraannuttaminen tapahtuu manipuloimalla lasta kohdevanhempaa vastaan. Manipuloivalla toiminnalla vanhempi pyrkii muuttamaan lapsen ajatuksia ja tunteita

kohdevanhemmasta. Pahan puhumisella ja mustamaalaamalla vieraannuttaja pyrkii saada lapsen uskomaan kohdevanhemman olevan esimerkiksi vaarallinen ja huono vanhempi. Vieraannuttaja jatkuvasti negatiivisesti arvostelee kohdevanhempaa lapsen kuullen, sekä korostaa kohdevanhemman kuvitteellisia tai liioiteltuja piirteitä ja vikoja. (Meland ym. 2024, 599.)

Vieraannuttavalla toiminnalla vieraannuttaja aiheuttaa lapselle pelon tunnetta muun muassa keksimällä perättömiä syytöksiä kohdevanhemmasta. Manipuloimalla lasta vieraannuttaja voi pyrkiä saamaan lapsen epäilemään ja kyseenalaistamaan omia muistojaan esittämällä lapselle valheellista tietoa. Vieraannuttavat vanhemmat tarkoituksellisesti valehtelevat menneistä tapahtumista ja pyrkivät näin vääristämään lapsen muistoja ja käsitystä kohdevanhemmasta. (Harman ym. 2018, 1279.)

Vieraannuttamisprosesissa vieraannuttava vanhempi saattaa myös levittää valheellista tietoa kohdevanhemmasta lapsen lisäksi muulle lähipiirilleen sekä myös viranomaisille. Vieraannuttaja saattaa tehdä esimerkiksi perättömiä lastensuojeluilmoituksia, jolloin hän keksii valheellisia tarinoita muun muassa siitä, että kohdevanhempi olisi vaaraksi lapselle, korostaen samalla omaa hyvyttään ja tarvettansa suojella lasta. Jos lapsi on jo vieraannuttamisen seurauksena kääntynyt kohdevanhempaa vastaan, on myös viranomaisten vaikeampi kyseenalaistaa tätä ja havaita vieraannuttamista. (Häkkänen-Nyholm 2010, 504.)

Lapsen ja kohdevanhemman yhteydenpidon ja tapaamisten hankaloittaminen ja estäminen ovat myös osa vieraannuttamista. Vieraannuttaja pyrkii konkreettisesti eristämään lasta kohdevanhemmasta. Vieraannuttaja voi esimerkiksi toistuvasti ja erilaisiin syihin perustuen perua lapsen ja kohdevanhemman tapaamisia. (Hannuniemi 2007, 11.) Hän saattaa tarkoituksella keksiä esimerkiksi muuta aktiviteetteja tapaamisten päälle ja olla viemättä lasta tapaamisille. Vieraannuttaja voi myös kieltää lasta pitämästä yhteyttä kohdevanhemman sukulaisiin ja mahdolliseen uusperheeseen. Jatkuvan manipuloinnin seurauksena lapsi usein alkaa myös itse vastustamaan tapaamisia kohdevanhemman kanssa. (Harman ym. 2018, 1279.)

Vieraannuttamista toteuttavat vanhemmat saattavat myös syyllistää lasta siitä, jos lapsi osoittaa myötätuntoa ja lämpöä kohdevanhempaa kohtaan. Vieraannuttaja voi pyrkiä kääntämään lasta kohdevanhempaa vastaan pilkkaamalla lasta siitä, kun lapsi osoittaa kiintymystä kohdevanhempaa kohtaan tai puhuu hänestä myönteiseen sävyyn. (Harman ym. 2018, 1279.)

Vieraannuttaja saattaa myös kiristää ja uhata lasta esimerkiksi huolenpidon ja taloudellisen tuen menettämisellä, jos lapsi pyrkii pitämään yhteydenpitoa kohdevanhemman kanssa (Häkkänen-Nyholm 2010, 500). Lapsen palkitseminen ja kehuminen lapsen puhuessa kohdevanhemmasta halventavasti ovat myös osa vieraannuttajan harjoittamaa vieraannuttamisprosessia (Harman ym. 2018, 1279). Pitkään jatkuneen vieraannuttamisprosessin seurauksena lapsi muuttaa omaa käytöstään ja puheitaan miellyttääkseen vieraannuttavaa vanhempaa ja pitääkseen hänet tyytyväisenä (Sinkkonen 2018, 468).

Vieraannuttamista ei määritellä sukupuolittuneeksi ilmiöksi (Meland, Furuholm & Jahanlun 2024, 589; Vaitomaa, Rautio & Hietanen 2023, 6). Ilmiötä havainnollistaa esimerkiksi vuonna 2015 tehty yli 2000 nuoren itseraportointiin perustuva tutkimus, jonka mukaan Suomessa vieraannuttamista on avioeroperheissä kokenut viisi prosenttia nuorista äidin ja neljä prosenttia isän toimesta (Luoma & Laajasalo 2024, 389). Osassa vieraannuttamista koskevissa tutkimuksissa on esitetty äitien harjoittavan vieraannuttamista isää jonkin verran enemmän (Bala, Hunt & McCarney 2010, 165; Meland ym. 2024, 598). Tätä on perusteltu etenkin sillä, että lähivanhemman on helpompi harjoittaa vieraannuttamista ja useimmissa tapauksissa lähivanhemmuus on äidillä (Bala ym. 2010, 165).

Harman ym. (2016, 868–873) tutkivat, miten äitien ja isien vieraannuttavaa käyttäytymistä arvioidaan ja millaisia mahdollisia sukupuolivinoumia vieraannuttamiseen liittyy. Tutkielmassaan he pyysivät osallistujia arvioimaan, kuinka hyväksyttävänä he pitävät esitettyjä käyttäytymismalleja. Osallistujille esitetyissä tilanteissa vanhemman sukupuoli (äiti/isä) vaihteli, mutta käyttäytymisen sisältö pidettiin samana. Tulosten mukaan vieraannuttavat käyttäytymismallit koetaan selvästi hyväksyttävämmiksi silloin, kun vieraannuttavana vanhempana on äiti eikä isä. Tutkimuksen mukaan vieraannuttavien toimintatapojen koetussa hyväksyttävyydessä esiintyy vahvaa sukupuolivinoumista. Harmanin ym. (2016, 870–872) tutkimuksen tuloksissa korostuu ajatus siitä, että äidin vieraannuttavalle toiminnalle etsitään helpommin oikeuttavia selityksiä. Äiteihin usein kohdistuu vahva kulttuurinen olettaus siitä, että he ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista ja luonnostaan hoivaavia ja lapsen etua ajavia. Äiteihin verrattuna isien vieraannuttava käyttäytyminen koetaan puolestaan herkemmin uhkaavana ja vaarallisena sekä tietoisesti vahingoittavana. Kokonaisuudessaan kyseisen tutkielman mukaan vanhempien roolit ovat vahvasti sidoksissa sukupuoleen, sillä äitien ja isien käyttäytymiseen kohdistuu yhä toisistaan poikkeavia odotuksia.

2.3 Vieraannuttaminen osana huoltoriitoja ja juridiikkaa

Suomessa arvioltaan noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhempiensa välisen eron. Vanhempien eroista suurin osa on sopuisia, mutta osa eroista tapahtuu riitaisesti ja vaatii ajoittain myös ammattilaisen väliintuloa. (Nikupeteri & Laitinen 2021, 19.) Ero- ja huoltoriidat ovat tilanteita, joissa vanhempien välillä on suuria ja vahvoja erimielisyyksiä lapsen huollosta, tapaamisesta ja asumisesta. Tyypillisesti ero- ja huoltoriidat muodostuvat vanhempien eron jälkeen tai eron yhteydessä, mutta niitä esiintyy myös silloin, kun vanhempien välillä ei ole ollut parisuhdetta. (THL 2025.)

Huoltoriidan käsitettä käytetään pääsääntöisesti yleisnimikkeenä lapsen huoltoa, asumista ja tapaamista koskeville oikeudenkäynneille. Huoltoriitoihin voi sisältyä myös lapsen elatukseen liittyviä riitakäsittelyjä. Usein huoltoriidat ovat pitkittyneitä ja niihin liittyy toistuvia viranomaisprosesseja, kuten oikeudenkäyntejä ja sovitteluja, palvelutarpeen arviointeja, sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakkuuksia sekä oikeuspsykologisia ja terveydenhuollon arviointeja ja mahdollisesti myös poliisin rikostutkintaa. (Muukkonen & Vaitomaa 2021, 12–15.)

Vaativimmat huoltoriidat ovat juridisoituneita ja konfliktuneita, joihin kytkeytyvät vahvojen erimielisyyksien lisäksi ristiriitoja sekä epäluottamusta ja jännitettä vanhempien välillä. Usein näihin tilanteisiin sisältyy myös katkeruutta, syyttelyä, kostonhalua, toisen vanhemman perusteetonta sabotointia ja sopimusten noudattamatta jättämistä. Konfliktuneisuuden sisällä voi esiintyä myös väkivaltaa, jota toinen vanhemmista kohdistaa toiseen vanhempaan. Lisäksi vaativimpiin huoltoriitoihin voi sisältyä myös vakavia lapsen etuun ja turvallisuuteen sekä kasvuun ja kehitykseen liittyviä riskitekijöitä. (Muukkonen & Vaitomaa 2021, 10–11; THL 2023a.) Suomessa vuosittain kaikista lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevista tapauksista noin 4–5 prosenttia käsitellään oikeudessa vaikeina ja riitaisina asioina (Nikupeteri & Laitinen 2021, 19).

Auvinen (2006) on jaotellut tuomioistuimessa käsiteltävät huoltoriidat kolmeen luokkaan: tasapeliriitoihin, psykososiaalisiin riitoihin ja patologisiin riitoihin. Tämä riitatyypiluokittelu auttaa kuvaamaan huoltoriitojen erilaisia luonteita. Auvisen (2006) tekemää riitatyypiluokittelua on hyödynnetty paljon vanhempien huoltoriitoja koskevissa tutkimuksissa. Lisäksi huoltoriitojen systemaattisen tyypittelyn perusteella on mahdollista

kehittää ja kohdentaa vanhemmille ja perheille palveluita ja tukimuotoja (Vaitomaa 2021, 39–47).

Auvisen (2006) riitatyypiluokittelun mukaan *tasapeliriidoissa* vanhempien huoltajuuskyyt ovat tasavertaisia ja erimielisyydet eivät ole juurtuneet syviksi. Vanhemmat kykenevät lopulta ymmärtämään lapsen edun, ja pystyvät myös ottamaan vastaan ammattilaiselta asiantuntijatieta. Usein tasapeliriidoissa asiantuntija-avusteinen sovittelu on ratkaissut vanhempien välillä vallinneen riidan. (Oikeusministeriö 2012, 51.) *Psykososiaalisissa riidoissa* joko toisella tai molemmalla vanhemmalla on psykososiaalisia haasteita, kuten mielenterveysongelmia, päihteiden väärinkäyttöä ja väkivaltaa, jotka saavat aikaan huoltajakyvyn alentumisen *Patologisissa riidoissa* vanhempien riita on luonteeltaan erittäin vaikea ja pitkään jatkunutta. Ne ovat riitaluokitteluluokittelun mukaan haastavimpia huoltoriitoja. Näissä tapauksissa vanhemmat ovat mielipiteissään ja asenteissaan poikkeuksellisen joustamattomia. Patologisiin riitoihin sisältyy usein jatkuvia oikeudenkäyntejä, joissa riitaa käytetään vallankäytön välineenä. Tilanteelle on ominaista perusteettomat ja vakavat syytökset toisesta vanhemmasta. Patologisiin riitoihin sisältyy myös lisääntynyt perhesurman riski (Parkkisenniemi 2017, 30).

Etenkin vaikeisiin huoltoriitoihin sisältyy usein vieraannuttamisen harjoittamista. Vieraannuttaminen voidaan myös luokitella huoltokiusaamiseksi silloin, kun vieraannuttamisen liittyy lapsen yhteydenpidon ja tapaamisien tahallista vaikeuttamista toisen vanhemman toimesta. Huoltokiusaaminen on henkistä väkivaltaa vieraannutettua vanhempaa kohtaan. (Pere 2023, 479.) Lähtökohtaisesti vieraannuttamista on usein helpompi toteuttaa lähivanhemman toimesta. Vieraannuttavaa käyttäytymistä voi kuitenkin toteuttaa kumpi tahansa vanhemmista riippumatta siitä, miten lapsen huolto ja asuminen on toteutettu. (Immonen 2023, 29.) Vieraannuttamisen esiintyvyyden yleisyyttä on kokonaisuudessaan hankala mitata, sillä sen esiintyvyyden arviointiin ei toistaiseksi ole virallisia tai standardoituja mittareita, eikä vieraannuttamiselle ole yksiselitteistä ja yhtenäistä määritelmää (Luoma & Laajasalo 2021, 389). Suuntaan antavan arvion mukaan Suomessa vieraannuttamista esiintyy kuitenkin noin joka kymmenessä vanhempien erotilanteessa ja noin joka neljännessä pitkittyneessä huoltoriidassa (Ensi- ja turvakotien liitto 2024).

Suomessa vieraannuttaminen ei ole itsessään säädelty rikos. Oikeudellisesta näkökulmasta merkittävä muutos vieraannuttamisen yhteiskunnallisen vakavuuden ymmärtämisen kannalta

on ollut laki lapsen huollon ja tapaamisoikeuden (361/1983) uudistaminen vuonna 2019. Lain uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli vahvistaa lapsen etua huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa. Myös vieraannuttaminen tunnistettiin oikeudellisina ongelmana kyseistä lakia koskevan hallituksen esityksessä (HE 88/2018), sillä esityksessä ehdotettiin vieraannuttamista tehokkaammin ehkäiseviä lainsäätöä koskevia toimenpiteitä. (HE 88/2018; Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019.)

Lapsenhuoltolain uudistuksen johdosta laissa nykyään määritellään, että vanhempien velvollisuus on huolehtia lapsen suhteen säilymistä molempiin vanhempiin ja vanhempien tehtävänä on myötävaikuttaa tapaamisten toteutumiseen. Vanhempien on myös vältettävä kasvatustehtävässään kaikkea, mitkä aiheuttaisivat haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle, sekä myös suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta. Vieraannuttamisen harjoittamisen toimintatavat voivat siis täyttää muiden rikosnimikkeiden kriteerit ja olla tätä kautta tuomioistuimen kautta rangaistavaa. (HE 88/2018; Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019.)

2.4 Vieraannuttamisen vaikutukset lapseen

Vieraannuttamisella tiedetään olevan laaja-alaisia ja haitallisia vaikutuksia lapsen kasvulle ja kehitykselle. Nykytutkimusten mukaan vieraannuttaminen käsitetään lapseen kohdistuvaksi henkiseksi väkivallaksi, ja se myös luokitellaan lapsuudenajan haitallisiin kokemuksiin (*adverse childhood experiences, ACE*). (Luoma & Laajasalo 2024, 389.) Lapsuudenajan haitallisiin kokemuksiin kuuluvilla tekijöillä on osoitettu olevan pitkäaikaisia vaikutuksia vielä aikuisiän hyvinvointiin asti (Korpilahti ym. 2019, 16). Perhesysteemin sisäiset ACE-kokemukset ovat usein vahingollisimpia lapsen hyvinvoinnille etenkin silloin, kun lapsi ei saa riittävää huolenpitoa ja turvaa vanhemmaltaan (Ahlström 2015, 185–186).

Vieraannuttamisen keinoin vieraannuttaja välittää lapselle joko suoraan tai epäsuorasti, että kohdevanhempi on lapselle haitallinen ja lapsen pyrkimykset suhteen ylläpitämiseen kohdevanhemman kanssa vaarantaisivat suhteen vieraannuttajan kanssa. Tämänkaltainen henkinen kaltoinkohtelu voi saada lapsen tuntemaan oman arvonsa ehdolliseksi. Bowlbyn (1982) kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa merkittävästi siihen, miten lapsi oppii esimerkiksi säätelämään tunteitaan, rakentamaan käsitystä itsestään ja muodostamaan turvallisia ihmissuhteita myöhemmin elämässään. Kiintymyssuhteen kärsiessä vieraannuttamisen seurauksena, lapsen on vaikeampi

muodostaa vakaita ja terveitä sisäisiä malleja itsestään. (Bentley & Matthewson 2020, 509–510.)

Lapsi kokee vieraannuttamisen seurauksena usein vaikeaa lojaliteettiristiriitaa, sekä siitä johtuvaa ahdistusta ja syyllisyyttä. Lähtökohtaisesti lapsi on lojaali vanhemmilleen, ja lapsella on yksilöllinen ja henkilökohtainen suhde kummankin vanhemman kanssa. (Hannuniemi 2007, 25; Heikinheimo 2025, 8.) Vieraannuttajan henkisen painostuksen alla lapsi kuitenkin kokee voimakkaasti, että hänen on valittava puolensa vanhempiensa välillä. Vieraannuttaja pyrkii kääntämään lasta toista vanhempaa vastaan ja vaatii lapselta uskollisuutta vain itselleen. (Hannuniemi 2007, 24–25.) Lapsen kokema syyllisyyden tunne voimistuu erityisesti niistä vieraannuttamisen toimintavoista, jotka edellyttävät lapsen omaa aktiivista osallistumista (Häkkänen-Nyholm 2010, 500). Lojaliteettiristiriita on tuskallista lapselle ja lapsi usein lopulta kääntyy vieraannutettua vanhempaa vastaan. Erityisesti 9–12-vuotiaat ovat alttiimpia niin kutsuttujen liittoutumien muodostamisessa toisen vanhemman kanssa. (Hannuniemi 2007, 26.)

Pitkään jatkunut vieraannuttaminen vaikuttaa keskeisesti lapsen toiminnansäätelyyn. Vieraannuttamisesta aiheutuvat seuraukset näyttäytyvät usein psyykkisinä ja sosiaalisina oireina. (Luoma & Laajasalo 2025, 389.) Vieraannuttamista kokeneiden lasten tyypillisiä oireita ovat muun muassa itsetuntoon liittyvät haasteet, turvattomuuden tunne, hermostuneisuus, masennus, perusteettomien pelkojen lisääntyminen, sekä aggressiivisuus ja vihan tunne kohdevanhempaa kohtaan, jota lapsen on vaikea itsenäisesti käsitellä. (Heikinheimo 2025, 8; Verhaar, Matthewson & Bentley 2022, 2–3.) Lisäksi etenkin nuorilla vieraannuttamisen aiheuttama oireilu voi näkyä myös koulunkäynnin haasteina ja päihteiden käyttönä (Verhaar ym. 2022, 2).

Vieraannuttamisesta seuranneet haitat näkyvät usein myös aikuisiällä eri hyvinvoinnin osa-alueilla. Eri tutkimusten mukaan lapsuudessa tapahtunut vieraannuttaminen on yhteydessä erityisesti aikuisuudessa esiintyviin psykoemotionaalisiin haasteisiin. Lapsuudessa vieraannuttamista kokeneet aikuiset ovat usein raportoineet kokevansa alhaista itsetuntoa ja epävarmuutta sekä epäluottamusta itseensä ja muita ihmisiä kohtaan. He ovat myös kuvailleet kärsivänsä pelkoa hylätyksi tulemisesta ja hyväksynnän hakemisesta. Vieraannuttamiselle altistuminen lapsuudessa on yhteydessä myös mielenterveydellisiin haasteisiin, kuten ahdistukseen, masennukseen ja traumaperäiseen stressihäiriöön. Osa on kokenut itsetuhoisia ajatuksia ja itsensä vahingoittamista. Vieraannuttaminen lisää myös päihteidenkäyttöä ja

päihderiippuvuutta aikuisiällä. (Baker 2005, 12063; Bentley & Matthewson 2020, 516; Verhaar ym. 2022, 2–9).

Merkittävä osa kokee aikuisiällä syyllisyyttä ja häpeää siitä, kun ovat vieraannuttamisen johdosta kääntyneet toista vanhempaa vastaan (Baker 2005, 295–296; Bentley & Matthewson 2020, 520; Miralles ym. 2021, 12065). Lapsuudessa vieraannuttamista kokeneet aikuiset ovat ilmaisseet kokevansa surua vieraannuttamisen takia. Surua on aiheuttanut etenkin suhteen menettäminen vieraannutettuun vanhempaan, vaikea suhde vieraannuttajaan sekä tavanomaisen lapsuuden menettäminen. Osa kokee myös yksinäisyyttä kokemuksiansa käsittelemisen kanssa, sekä osa on myös tukeutunut ammatilliseen apuun. (Bentley & Matthewson 2020, 520–522.)

2.5 Vieraannuttamisen vaikutukset vieraannutettuun vanhempaan

Suhteen heikkeneminen tai sen katkeaminen lapseen vastoin omaa tahtoa on tuskallista vieraannutetulle vanhemmalle. Vieraannuttaminen on pitkään jatkunut traumaattisten tapahtumien ketju. (Häkkinen-Nyholm 2010, 501.) Vieraannutetut vanhemmat eivät kärsi ainoastaan suhteen menettämisestä lapseen, vaan vieraannuttamisella on todettu olevan pitkäaikaisia seurauksia heidän kokemaansa hyvinvointiin usealla eri osa-alueella. Negatiivisia vaikutuksia on vieraannutetuissa vanhemmissa havaittu psyykkisessä, fyysisessä, taloudellisessa ja sosiaalisessa hyvinvoinnissa. (Harman, Warshak, Lorandos & Florian 2022, 1898.)

Vieraannuttamista koskevien tutkimusten mukaan vieraannutetut vanhemmat kokevat runsaasti psyykkisiä vaikutuksia vieraannuttamisen seurauksena. Lee-Maturana ym. (2020, 2269–2271) havaitsivat tutkimuksessaan vieraannutettujen vanhempien kärsivän esimerkiksi masennuksesta, ahdistuksesta, stressistä, traumaperäisestä stressihäiriöstä, paniikkikohtauksista ja itsetunnon heikkenemisestä. Vieraannutetut vanhemmat ovat kuvailleet myös kokevansa muun muassa vihaa, syyllisyyttä ja surua. Psyykkiset vaikutukset vaikuttavat merkittävästi elämänlaatuun ja ovat usein yhteydessä muihin hyvinvoinnin osa-alueisiin. Vieraannuttamisen seurauksia esiintyy myös vieraannutettujen vanhempien fyysisessä terveydessä. Fyysiset oireet johtuvat usein pitkittyneestä stressistä ja ahdistuksesta. Näitä voivat olla esimerkiksi unettomuus ja unihäiriöt, päänsärky ja painonmuutokset. (Lee-Maturana ym. 2020, 2273; Tavares, Crespo & Ribeiro 2021, 1374.) Vieraannutetut vanhemmat ovat kertoneet kärsivänsä myös itsetuhoisuudesta ja itsetuhoisista ajatuksista. Osa vieraannutetuista

vanhemmista on yrittänyt itsemurhaa kerran tai useamman kerran. (Lee-Maturana ym. 2020, 2273; Harman ym. 2019, 214.)

Vieraannuttamisen on havaittu myös vaikuttavan työkykyyn ja taloudelliseen tilanteeseen. Osa vieraannutetuista vanhemmista on kokenut itsensä työkyvyttömiksi vieraannuttamisen aiheuttamien voimavarojen heikentymisen vuoksi. Työkyvyttömyyden lisäksi vieraannuttamisen seurauksena olevat kalliit ja pitkään jatkuneet oikeudenkäynnit ovat myös heikentäneet vieraannutettujen vanhempien taloudellista tilannetta. (Lee-Maturana ym. 2020, 2273; Poustie ym. 2018, 3308.) Vieraannutetut vanhemmat ovat myös kertoneet vieraannuttamisen vaikuttaneen negatiivisesti heidän sosiaaliseen elämäänsä. Osa heistä on menettäneet läheisiä ihmisiä vieraannuttamisen seurauksena. (Lee-Maturana ym. 2020, 2273.) Vieraannutetut vanhemmat kokevat usein väheksyntää ja ymmärtämättömyyttä liittyen heidän kokemuksiinsa vieraannuttamisesta. Väheksyntä ja ulkopuolisten ymmärtämättömyys saattavat johtaa yksinäisyyteen ja myös syrjäytymiseen. (Poustie ym. 2018, 3309; Tavares ym. 2021, 1374.)

3 Menetys ja suru osana vieraannuttamista

3.1 Epäselvä menetys

Epäselvän menetyksen käsite (*ambiguous loss*) on peräisin 1970-luvulta, kun perheterapeutti Pauline Boss haastatteli ja tutki Vietnamin sodassa kadonneiden lentäjien perheitä, sekä myöhemmin 1980-luvulla Alzheimerin tautia sairastavien sotaveteraanien perheitä. Tutkimuksiansa pohjalta Boss kehitti teorian epäselvästä menetyksestä, joka on muotoutunut etenkin psyykkisen ja fyysisen poissaolon sekä rajojen hämärtyamisen käsitteistä. (Boss 2016, 269–270.)

Boss määrittelee epäselvän menetyksen tilanteeksi, jossa koettu menetys on luonteeltaan jatkuvaa, eikä se mahdollista sitä kokeneelle selkeää ratkaisua tai päätöstä. Epäselvän menetyksen määrittävä tunnuspiirre on ambiguiteetti eli epäselvyys, jonka sureva kohtaa menetyksen ymmärtämisessä, käsittelemisessä ja hyväksymisessä. Epäselvyys monimutkaistaa suruprosessia ja estää suruprosessin käsittelyn sulkeutumista. Epäselvän menetyksen kokemus ja sen aiheuttama suru kumpuavat erityisesti merkittävän ihmissuhteen muuttuneesta luonteesta ja sitä ympäröivistä olosuhteista. (Boss 2016, 270–273; Boss 2007, 105–106.)

Epäselvän menetyksen Boss on jakanut kahteen päämuotoon: fyysiseen ja psyykkiseen. Epäselvän menetyksen *fyysisessä muodossa* läheinen henkilö on fyysisesti poissa, mutta psyykkisesti läsnä. Fyysisen epäselvän menetyksen tavanomaisia esimerkkejä ovat muun muassa läheisen katoaminen, maahanmuutto, pakolaisuus, erotilanteet, adoptio, keskenmeno ja lapsen huostaanotto. Vastaavasti epäselvän menetyksen *psyykkisessä muodossa* läheinen henkilö on fyysisesti läsnä, mutta psyykkisesti poissa. Läheinen voi olla fyysisesti läsnä, mutta psyykkisesti poissa esimerkiksi muistinmenetyksen, onnettomuuden, riippuvuuden tai muun sairauden seurauksena. (Boss 1999, 8–9.) Kokonaisuudessaan molemmissa epäselvän menetyksen muodoissa ihmiset rakentavat tilanteelle oman merkityksensä elämällä poissaolon ja läsnäolon välisessä paradoksissa (Boss 2016, 270).

Boss on havainnoinut epäselvä menetyksen voivan johtavan etenkin perheiden sisällä rajojen hämärtymiseen (*boundary ambiguity*). Epäselvän menetyksen yhteydessä rajojen hämärtyminen määritellään tilanteeksi, jossa perheenjäsenet kokevat epävarmuutta siitä, ketkä kuuluvat ja ketkä eivät kuulu perheeseen. Tämän seurauksena yksilölliset käsitykset

perheenjäsenten rooleista voivat olla keskenään ristiriidassa. (Dahl & Boss 2020, 2953–2954). Rajojen hämärtymistä ja epäselvää menetystä hyödynnetään etenkin perhetutkimuksissa kuvaamaan perheenjäsenen menetyksen ja muutoksen vaikutuksia ajan kuluessa (Tatton 2023, 200). On havaittu, että mitä suurempi perheen rajojen hämärtyminen taso on, sitä korkeampi on myös perheen kokema stressi (Boss, Greenberg & Pearce-McCall 1990, 2). Epäselvä menetys ja korkea rajojen hämärtyminen perheenjäsenten keskuudessa haastavat yhdessä sekä yksilön että koko perheen hyvinvointia (Dahl & Boss 2020, 2953–2954).

Viimeisen kymmenen vuoden ajan epäselvän menetyksen teoriaa soveltavat tutkimukset ovat laajentuneet kohdistumaan yhä enemmän erilaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin (Boss, Roos & Harris 2021, 164). Vieraannuttamisessa on myös tunnistettu olevan epäselvän menetyksen piirteitä. Vieraannuttamisen on todettu olevan sekä lapselle että vieraannutetuille vanhemmille epäselvä menetys erityisesti sen jatkuvan ja epäselvyyttä aiheuttavan luonteen vuoksi (Harman ym. 2019, 4). Epäselvän menetyksen tavoin vieraannuttamisen kuormittavuutta aiheuttaa etenkin se, että tilanteen lopullista ratkaisua ole heti saatavilla (Knight & Gitterman 2019; Lee-Maturana ym. 2020).

Epäselvää menetystä on käsitelty muutamissa vieraannuttamista koskevien tutkimusten yhteydessä. Harman ym. (2022) tutkivat vieraannuttamista kokeneiden lasten menetyksiä. He tuovat tutkimuksensa lopussa esille, että vieraannuttamista kokeneiden lasten kokemat menetykset ovat epäselvän menetyksen muotoja. Tutkimuksen tuloksien mukaan lapset ovat menettäneet muun muassa tavanomaisen lapsuuden, lapsen ja vieraannutetun vanhemman välisen suhteen sekä vieraannutetun vanhemman puolella olevat sukulaissuhteet. Harmanin ym. (2022, 9) johtopäätösten mukaan vieraannutettujen lasten kohdalla vieraannutettu vanhempi on fyysisesti poissa, mutta psyykkisesti läsnä, kun taas vieraannuttava vanhempi on fyysisesti läsnä, mutta psyykkisesti poissa, koska vieraannuttava vanhempi on usein keskittynyt omiin tarpeisiinsa lapsen sijaan.

Kline (2017) keskittyi tutkimuksessaan vieraannutettujen vanhempien kokemuksiin liittyen suhteen menettämisestä lapseen sekä vanhempien saamiin sosiaalisiin tukimuotoihin. Tutkimustuloksissaan Kline (2017, 20) havaitsee suurimman osan vieraannutetuista vanhemmista kokevan emotionaalisen ja fyysisen suhteen lapseen heikentyneen tai kokonaan menetetyksi. Tutkimuksessaan myös ne vieraannutetut vanhemmat, joilla on säännöllinen kontakti lapseen, kokivat emotionaalisen suhteen lapseen heikentyneen tai kadonneen. Suhteen

heikentyminen ja menettäminen aiheutti vieraannutetuissa vanhemmissa surua, johon suurin osa sai myös jonkinlaista sosiaalista tukea joko läheisiltään, ammattilaiselta tai vertaistuen kautta. Yleisin vieraannutettujen vanhempien saama tuki oli läheisten tuki. Osa kuitenkin kertoi jääneensä ilman tarvittavaa ymmärrystä ja tukea. Klinen (2017, 24) tekemien johtopäätösten mukaan vieraannutetut vanhemmat kärsivät epäselvästä menetyksestä menettäessään suhteen lapseen vastoin omaa tahtoaan vieraannuttamisen seurauksena.

Lisäksi Lee-Maturana ym. (2020) tutkivat tutkimuksessaan vieraannuttamisen seurauksien vaikutuksia kohdevanhempiin ja heidän keinojansa vieraannuttamisen käsittelemiseen. Tutkimuksen johtopäätökset-osiossa Lee-Maturana ym. (2020, 2275) päättelevät vieraannutettujen vanhempien kärsivän epäselvästä menetyksestä menettäessään suhteen lapseensa vieraannuttamisen seurauksena. Vieraannutetut vanhemmat kuvailivat tutkimuksessa myös surevansa suhteen menettämistä lapseen ilman ymmärryksen ja avun saantia läheisiltään ja ammattilaisilta. Selviytymisen osalta lähes puolet (44 %) osallistujista kuitenkin kuvailivat, että joko he eivät selviydy lainkaan tai selviytyminen on merkittävän hankalaa. (Lee-Maturana ym. 2020, 2273–2274.)

Epäselvälle menetykselle ei ole virallista vahvistusta, ja sen käsittelyyn on harvemmin selkeitä tukimuotoja. Kline (2017) ja Lee-Matruna ym. (2020) korostavat, että vieraannutettu vanhempi ei saa vastausta siihen, onko suhteen uudelleen muodostaminen mahdollista lapsen kanssa. Tämä voi aiheuttaa vieraannutetussa vanhemmassa epävarmuutta ja epätietoisuutta, jossa ei ole myöskään selvyyttä tulevasta. Ratkaisun puutteesta aiheutuva epäselvyys estää suruprosessin etenemistä ja vaikeuttaa samalla vieraannutetun vanhemman selviytymistä. (Boss 2007, 105: Harman ym. 2019, 4–5.)

3.2 Suru ja sureminen

Menetyksellä johtaa usein suruun (*grief*) ja suremiseen (*mourning*). Suru on inhimillinen ja väistämätön kokonaisvaltainen reaktio itselleen merkityksellisen ihmisen tai asian menetykseen. Suremisen kautta ihminen pyrkii sopeutumaan menetyksestä johtuvaan muutokseen. Suru on luonteeltaan usein aaltoilevaa ja vaihtelevaa sen ilmentymisen ja voimakkuuden suhteen. (Turunen 2024.)

Suru ei ole yksittäinen tunne, vaan siihen saattaa sisältyä usein esimerkiksi kaipuutta, ahdistusta, epätoivoa, ulkopuolisuutta, pelkoa, vihaa, turvattomuutta, syyllisyyttä ja häpeää.

Riippuen menetyksen luonteesta, suru voi näyttäytyä myös ajoittain myönteisinä tunteina, kuten helpotuksena ja ilona. Surussa on useimmiten läsnä koko tunteiden kirjo. Suruun liittyvät tunteet ja ajatukset voivat olla tuskallisia, mutta samaan aikaan myös tärkeitä ja merkityksellisiä. (Turunen 2024.)

Suru ei ole myöskään vain tunteiden esiintymistä ja niiden läpikäymistä, vaan tunteiden ohella suruun sisältyy usein fyysinen ja sosiaalinen puoli. Tyypillisiä fyysisiä vaikutuksia ovat erilaiset stressireaktiot, kuten sydämentykytys, hengenahdistus ja vapina sekä päänsäryt, univaikeudet ja keskittymisvaikeudet. Suruun sisältyy myös usein esimerkiksi oman identiteetin, sosiaalisen ympäristön ja tulevaisuuden merkityksen pohtimista ja läpikäymistä. Suru voi myös aiheuttaa haasteita arkeen ja ihmissuhteisiin. Menetys ja syvä suru voivat johtaa henkiseen kriisiin, jossa elämänhalu heikkenee merkittävästi. (Shaver & Fraley 2008, 48.) Suru ei ole sairaus, mutta pitkittynyt suru voi sairastuttaa ja lisätä kuolleisuusriskiä (Nielsen ym. 2025).

Surua on tutkittu lähes vuosisatojen ajan, ja surututkimukset ovat lisääntyneet entisestään viimeisten vuosikymmenten aikana (Itkonen 2017, 9). Erityisesti läheisen kuolemaan liittyvää surua on käsitelty pitkään tutkimuskirjallisuudessa vaiheittaisena prosessina. Näistä tunnetuimpia ovat olleet etenkin John Bowlbyn (1980) ja Elisabet Kübler-Rossin (1969) kehittämät teoriat. John Bowlbyn (1980) suruteoriassa surun vaiheet jakautuvat turtumukseen ja kaipaukseen, etsintään ja hajaannukseen sekä epätoivoon ja uudelleenorganisointumiseen. Kübler-Rossin (1969) teoria on alun perin koskenut traumaattisia kriisejä, mutta sitä on sovellettu paljon surun hahmottamiseen. (Itkonen 2017, 2110–2111.) Kübler-Rossin (1969) viiden mallin teoriassa yksilö käy menetyksen ja suremisen osalta kieltämisen, vihan, kaupankäynnin, masennuksen ja hyväksymisen vaiheet (Kübler-Ross & Kessler 2014, 7–24).

Nykyisten akateemisten surututkimusten mukaan suremiselle ole kuitenkaan tiettyä päätepistettä tai etenemiskaavaa, vaan se on aina holistinen ja yksilöllinen prosessi (Itkonen 2017, 2110). Sureminen harvemmin etenee ennalta määrättyjen vaiheiden mukaisesti (Shaver & Fraley 2008, 48). Yksilöllisyyden korostuminen on johtanut surututkijoiden keskuudessa ajatukseen ja tavoitteeseen luopua myös näistä tiukasti jäsenneyistä suruprosessin vaiheista (Breen ja O'Connor 2007, 200–201; Pulkkinen 2025; Itkonen 2017, 2110).

3.3 Äänioikeudeton suru

Epäselvä menetys on usein vahvasti yhteydessä myös äänioikeudettomaan suruun (*disenfranchised grief*). Doka (1989) on määritellyt äänioikeudettoman surun suruksi, jossa menetyksen kokenut ei voi ilmaista suruaan avoimesti. Menetystä ja siitä johtuvaa surua ei tunnusteta tai ymmärretä ympäristössä, vaan sitä vähätellään, se sivuutetaan tai jätetään täysin huomioimatta. Tämän johdosta suru ei saa sosiaalista oikeutusta osakseen. (Itkonen 2017, 2114.) Suruprosessin kulkuun vaikuttaa merkittävästi se, missä määrin muut ihmiset ja yhteiskunta tunnustavat ja hyväksyvät koetun menetyksen. Erityisesti epäselvän menetyksestä johtuvaa surua tunnustetaan harvoin, mikä heikentää surevien selviytymistä ja kykyä jatkaa elämässä (Knight & Gitterman 2019, 164).

Suomenkielisessä kirjallisuudessa on käytetty myös termiä epäoikeutettu suru, jolla on sisällöltään sama merkitys kuin äänioikeudettomalla surulla (esim. Myllymäki 2013; Vainio, Nurminen & Aho 2017, 38). Käsitteen teoreettinen merkitys korostaa erityisesti sitä, että suru on yksilölle todellista ja oikeutettua, mutta ympäristö ja yhteiskunnan rakenteet eivät anna surulle riittävää tilaa ja tunnustusta (Doka 2017, 378). Näin ollen käytän epäoikeutetun suru sijasta äänioikeudettoman surun käsitettä, sillä se kuvastaa sen merkityssisältöä kattavammin ja täsmällisemmin.

Doka (1989) painottaa sosiaalisen ympäristön vaikutusta äänioikeudettoman surun muodostumiseen. Hänen mukaansa suruprosessiin vaikuttavat keskeisesti yhteiskunnan ja yhteisöjen sisällä olevat sosiaaliset normit. Eri yhteisöt määrittelevät normeillaan hyväksyttävät ja sopimattomat arvot, asenteet ja käyttäytymismallit. Menetyksen ja surun kohdatessa normit vaikuttavat siihen, miten on sopivaa käyttäytyä ja myös siihen, miten tulee tuntea ja ajatella. (Doka 2017, 378–379.) Normit säätelevät, missä olosuhteissa yksilöllä on oikeus surra ja miten surua saa ilmaista (Knight & Gitterman 2019, 167). Nämä normit ilmenevät ja vaihtelevat kulttuurillisina perinteinä ja epävirallisina odotuksina sekä myös muodollisina ja virallisina ohjeistuksina. (Doka 2017, 378–379.)

Doka on (1989, 38–39) on havainnoinut äänioikeudetonta surua aiheuttavaa kolme luokkaa: kiintymyssuhdetta ei tunnusteta menetettyyn henkilöön, surevan kokemaan menetystä ei tunnusteta tai itse surevaa ei tunnusteta. Suru voi jäädä äänioikeudettomaksi, jos kiintymyssuhdetta surevan ja menetetyn henkilön välillä ei tunnusteta merkityksellisesti

sosiaalisella tasolla. Ajoittain suhde menetettyyn voidaan myös tunnistaa, mutta surevalla ei ole samaa mahdollisuutta näyttää suruaan julkisesti toisin kuin esimerkiksi perheenjäsenten ja lähiomaisten. Heiltä odotetaan usein tuen ja avun osoittamista perheenjäseniä kohtaan, eikä suremiselle anneta tarvittavaa tilaa. Surevan kokema menetystä ei myöskään aina tunnusteta. Nämä menetykset ovat usein epäselviä menetyksiä, jolloin menetystä ei sosiaalisesti koeta merkityksellisenä. Usein epäselvät menetykset eivät liity suoraan läheisen kuolemaan, jolloin menetyksistä aiheutuvaa surua on sosiaalisesti vaikeampi tunnistaa ja ymmärtää. Myöskään surevaa ei välttämättä tunnusteta. Surevaa saatetaan väheksyä erinäisistä tekijöistä. Tähän vaikuttaa keskeisesti muiden suhtautuminen surevaan. Lisäksi usein nuoret, ikääntyneet ja kehitysvammaiset jäävät surevina ilman tunnustusta. (Doka 1989, 38–39; Doka 2002, 10–17.)

Doka (2002, 14–17) on myöhemmässä teoksessaan lisännyt, että kuoleman ja menetyksen olosuhteet sekä surevan surun ilmaiseminen voivat keskeisesti vaikuttaa surun äänioikeudettomuuteen. Menetykseen liittyvät olosuhteet, kuten muun muassa päihdekuolemat, rikollisuus, alkoholismi tai vahvasti yhteiskunnassa stigmatisoitu ilmiö, voivat aiheuttaa surevassa häpeää, jolloin myös avun hakeminen hankaloituu. Surun ilmaiseminen voi olla myös ristiriidassa kulttuureissa esiintyviin odotuksiin ja normeihin, mikä voi myös vaikuttaa surun äänioikeudettomaan luonteeseen.

Doka (2017, 380) painottaa edellä mainitun luokittelun olevan surua havainnollistavia tekijöitä, jolloin ne eivät myöskään poissulje muita mahdollisia äänioikeudettomaa surua aiheuttavia tekijöitä. Yksilön kokema äänioikeudeton suru voi koostua useista eri syistä. Huomionarvoista on kuitenkin, että äänioikeudeton suru rakentuu vahvasti sosiaalisista tekijöistä. Suru ei muodostu ainoastaan emotionaalisista reaktioista, vaan suru on myös sosiaalinen ilmiö. Surun epäoikeuttaminen rakenteellisesti lisää entisestään surevalle haasteita surun käsittelemiseen. Kun yhteiskunta väheksyy tai mitätöi surevan kokema menetystä surua, on surevan myös vaikeampi saada tarvittaessa tarvitsemaansa ammatillista tukea ja apua. (Doka 2017, 380–381.)

Äänioikeudeton suru on yhdistetty myös vieraannuttamiseen (Knight & Gitterman 2019; Lee-Maturana ym. 2020). Lee-Maturanan ym. (2020, 2275) tutkimuksessa tehtyjen johtopäätösten mukaan vieraannutettujen vanhempien kuvailemat tunteet vieraannuttamisen seurauksena ovat yhdenmukaisia äänioikeudettoman surun piirteiden kanssa. Vieraannutetut vanhemmat saattavat helposti joutua vähättelyn kohteeksi ja jäävät selviytymään toivon ja epätoivon kanssa. Epäselvän menetyksen lisäksi kanssa vieraannutetut vanhemmat kamppailevat usein

myös äänioikeudettoman surun kanssa, sillä heidän menetystään ja suruansa ei tunnisteta riittäväällä tavalla. (Knight & Gitterman 2019, 163.) Silloin kun vieraannuttaminen johtaa luonteeltaan epäselvyyttä aiheuttavaan ja yhteiskunnallisesti tunnustamattomaan menetykseen, ei vieraannutetulla vanhemmalla ole usein myöskään mahdollisuuksia käsitellä ja surra menetystään tarvitsemallaan tavalla. (Lee-Matruana ym. 2020.) Tutkimusten tarvetta onkin esitetty vieraannuttamista kokeneiden vanhempien surusta ja menetyksestä, jotta vieraannutettuja vanhempia osattaisiin kohdata paremmin ammattilaisten toimesta eri sektoreissa (Harman ym. 2018; Kline 2017; Lee-Maturana ym. 2020).

3.4 Menetyksestä ja surusta selviytyminen

Selviytyminen vaikeasta elämäntilanteesta ja läheisen menettämisestä on dynaaminen ja aaltoileva prosessi. Siihen vaikuttaa moniulotteisesti etenkin menetyksen luonne, ja sitä ympäröivät olosuhteet sekä niistä johtuvat stressitekijät (Aho & Kaunonen 2014, 6.) Selviytymiskeinojen avulla menetyksestä johtuva suru voi helpottua ja yksilön on mahdollista sopeutua muuttuneeseen ympäristöön. Selviytymisellä ei tarkoiteta tilanteen täydellistä hallitsemista, vaan usein keskeistä on pyrkimys vaikuttaa kuormittavaan tilanteeseen itselleen toimivilla keinoilla. (Lazarus & Folkman 1984, 151; Poijula 2008, 23.) Omaksuttu selviytymiskeino voi olla tietyllä hetkellä suruprosessia edistävä tekijä, sekä ajoittain myös selviytymistä estävä tekijä (Aho & Kaunonen 2014, 6).

Stressi on usein seurausta isoista elämänmuutoksista ja kriiseistä sekä myös myönteisistä elämäntapahtumista. Stressi on yksilöllinen reaktio, jossa keho ja psyyke vastaavat erilaisiin omien sopeutumista koskevien voimavarojen ylittäviin ärsykkeisiin. Stressi yleensä näyttäytyy kuormituksena, rasituksena ja paineena. (Pojula 2008, 19.) Lazaruksen ja Folkmanin (1984, 142–143) mukaan psyykinen stressi kehittyy yksilön tekemästä kognitiivisesta arvioinnista, joka koskee yksilön ja hänen ympäristönsä välistä suhdetta. Stressi ei näin ollen synny yksilöstä tai ympäristöstä yksinään, vaan näiden kahden välisestä monimuotoisesta vuorovaikutussuhteesta. Yksilön arvioidessa ympäristön ärsykeitä uhkaaviksi ja haitallisiksi eli stressitekijöiksi, aiheutuu psyykkistä kuormitusta. Tämän seurauksena yksilö pyrkii löytämään selviytymiskeinoja, joiden tarkoituksena on joko säädellä tunteita tai pyrkiä suoraan käsittelemään stressitekijää.

Selviytymistä, stressiä ja elämänhallintaa koskevissa tutkimuksissa on laajasti hyödynnetty termiä coping (Biggs, Brough & Drummond 2017; Ylistö 2007, 287). Coping määritellään

jatkuvasti muuttuviksi kognitiivisiksi ja toiminnallisiksi hallintakeinoiksi, joiden avulla yksilö pyrkii hallitsemaan omia voimavaroja ylittäviä ulkoisia ja sisäisiä vaatimuksia. Coping-keinot ovat tietoisia selviytymisstrategioita stressin ja vaikeiden elämäntilanteiden hallitsemiseen. Kuormittavien ja haastavien elämäntilanteiden hallitseminen voi sisältää stressaavien olosuhteiden minimoimista, välttämistä, sietämistä, ympäristön kontrolloimista ja hyväksymistä (Lazarus & Folkman 1984, 141–143). Coping-termille ei ole yhtä tiettyä yhtenäistä suomenkielistä vastinetta, mutta useissa tutkimuksissa ja teoksissa coping on vapaasti suomennettu selviytymiseksi ja selviytymiskeinoiksi (esim. Kinnunen & Mauno 2025; Poijula 2008, 22).

Lazarus ja Folkman (1984) jakavat selviytymiskeinot ongelmasuuntautuneisiin ja tunnesuuntautuneisiin keinoihin. Ongelmasuuntautuneita selviytymiskeinoja käytetään lähtökohtaisesti silloin, kun yksilö arvioi voivansa muuttaa vallitsevia olosuhteita. Näiden keinojen avulla yksilö pyrkii itse aktiivisesti omalla toiminnallaan ratkaisemaan ja hallitsemaan stressaavaa tilannetta. Konkreettisten keinojen kautta yksilö pyrkii edistämään omaa selviytymistä. Vastaavasti tunnesuuntautuneet selviytymiskeinot eivät suoraan kohdistu ongelman ratkaisemisiin, vaan niiden tavoitteena on lievittää stressaavan tilanteen aiheuttamia epämiellyttäviä tunteita. Tunnesuuntautuneita keinoja hyödynnetään etenkin silloin, kun yksilö kokee omien ongelmaratkaisuun liittyvien vaikutusmahdollisuuksien vähäisiksi tai riittämättömiksi. (Lazarus & Folkman 1984, 153.)

Surun helpottuminen tapahtuu usein vähitellen ja huomaamattomasti. Epäselvän menetyksen yhteydessä suru on usein luonteeltaan jatkuvaa ja vaatii epävarmuuden sietämistä. Keskeistä tämänkaltaisissa tilanteissa on resilienssin eli selviytymiskyvyn ja sopeutumisen tukeminen. Resiliensillä tarkoitetaan psyykkistä selviytymiskykyä, palautumiskykyä ja joustavuutta elämän vastoinkäymisissä. Resilienssi muodostuu ihmisen sisäisistä ja ulkoisista voimavaroista. Resilienssi ei ole myöskään pysyvä ominaisuus, vaan sitä on mahdollista vahvistaa läpi elämän. (Boss 2018, 170.)

Boss (2010, 141) on tunnistanut kuusi ohjenuoraa selviytymiseen ja resilienssin vahvistamiseen, jotka voivat mahdollisesti auttaa epäselvästä menetyksestä johtuvan epävarmuuden ja surun hallitsemiseen: merkityksien löytäminen, ambivalenssin normalisointi, hallinnan tunteen kohtuullistaminen, identiteetin uudelleenrakentaminen, kiintymyssuhteen uudelleen jäsentäminen ja toivon löytäminen. Kyseiset ohjenuorat ovat tarkoitettu erityisesti

ammattilaisten hyödynnettäviksi surevien kohtaamisessa ja auttamisessa (Boss & Dahl 2020, 2970).

Merkityksien löytäminen viittaa pyrkimykseen ymmärtää ja jäsentää kokemusta sellaisilla tavoilla, jotka tekevät menetyksen käsittelemisestä siedettävämpää. Näin ollen tärkeää on eri merkityksien löytäminen ja sisäistäminen. Merkityksien löytäminen on sidonnainen siihen, miten menetyksen kokenut kykenee yhdistämään menetyksen osaksi omaa elämäntarinaansa. Menetys ei välttämättä saa selkeää selitystä tai päätöstä, mutta sen kanssa on mahdollista oppia elämään rakentamalla esimerkiksi uusia merkityksellisiä tulkintoja tilanteesta ja omasta roolista muuttuneessa arjessa. Lisäksi merkityksiä voi löytää myös tavanomaisista ja arkisista asioista, ja ne voivat olla hyvin henkilökohtaisia. (Boss 2010, 141–142; Dahl & Boss 2020, 2970–2972.)

Ambivalenssin eli ristiriitaisten tunteiden normalisointi on keskeinen osa epäselvän menetyksen käsittelyä. Epäselvä tilanne aiheuttaa usein samanaikaisia ja keskenään vastakkaisia tunteita, kuten esimerkiksi toivoa ja epätoivoa, vihaa ja surua. Ambivalenssin hyväksyminen mahdollistaa sekä–että-ajattelun. Ristiriitaisia tunteita ei tarvitse itseltään kieltää, vaan niiden rinnakkainen olemassaolo hyväksytään, jolloin myös tilanteeseen sopeutuminen ja omien tunteiden käsittely helpottuvat. (Dahl & Boss 2020, 2973–2974.)

Hallinnan tunteen kohtuullistamisessa keskeistä on pyrkimys luopua täydellisen kontrollin tavoittelusta sekä sen hyväksymisestä, että kaikkea ei ole mahdollista tietää ja hallita, mutta omaan arkeen voi silti vaikuttaa eri keinoin. Sopeutumista edistää tasapaino hallinnan ja hyväksynnän välillä, jossa ratkaisemattoman tilanteen hallinnan tavoittelun sijaan keskeiseksi nousee keskittyminen niihin elämän osa-alueisiin, joihin yksilöllä on todellista vaikutusmahdollisuutta. (Boss 2010, 142; Dahl & Boss 2020, 2971–2972.)

Menetys voi olla luonteeltaan niin vaikea, jolloin se vaikuttaa myös käsitykseen omasta itsestä ja identiteetistä. Identiteetin uudelleenrakentamisessa keskeistä on reflektointi omasta minäkäsityksestä ja myös suhteesta menetettyyn läheiseen. Menetys johtaa myös ristiriitaisten tunteiden käsittelemiseen, jolloin oleellista selviytymisen kannalta on näiden tunteiden hyväksyminen osana epäselvää menetystä. (Boss 2010, 143; Dahl & Boss, 2972–2973)

Kiintymyssuhteen uudelleen jäsentäminen merkitsee etenkin kykyä iloita yhteisiä muistoja ja niitä asioita, jotka läheisessä ovat yhä tavoitettavissa. Samalla tähän sisältyy niiden

merkityksien ja asioiden sureminen, jotka eivät ole menetyksen johdosta saavutettavissa tai mahdollisia. Näiden kautta menetykseen on mahdollista vähitellen oppia suhtautumaan uudella ja itselle merkityksiä rakentavalla tavalla. Erityisesti ammattilaisen näkökulmasta keskeistä on tukea menneeseen liittyvien merkitysten ja kokemusten säilyttämistä samalla, kun mahdollistetaan uusien yhteyksien ja elämänsisältöjen rakentumista (Boss 2010, 143–144; Dahl & Boss 2020, 2973–2974)

Toivon löytäminen ja sen ylläpitäminen ovat keskeinen osa selviytymisessä ja menetyksen käsittelemisessä. Toivo merkitsee etenkin mahdollisuutta nähdä elämässä merkitystä ja jatkuvuutta kärsimyksestä huolimatta. Yleensä tämä tarkoittaa suuntautumista kohti merkityksellisiin ja tulevaisuuteen suuntautuviin tarkoituksiin. Uuden toivon löytäminen ei poista menetykseen liittyvää kipua ja surua, mutta se voi kuitenkin vahvistaa halua jatkaa elämää ja rakentaa merkityksellisyyttä omassa elämässä menetyksestä huolimatta. (Boss 2010, 141–144; Boss 2018, 170; Dahl & Boss 2020, 2973–2975.)

Boss (2010, 141) painottaa, että edellä mainitut ohjenuorat eivät muodosta lineaarista etenemismallia, vaan ne ilmenevät pikemminkin osana ailahtelevaa ja pitkäkestoista prosessia. Selviytymisen tarkastelussa keskeinen lähtökohta on yksilöllinen variaatio, sillä selviytymistä edistävät keinot eivät ole yhdenmukaisia, vaan ne muotoutuvat aina yksilökohtaisesti. Selviytyminen menetyksestä ja surusta on kontekstisidonnaista ja siihen vaikuttaa merkittävästi se, mistä yksilö pyrkii selviytymään. (Boss 2010, 140–141; Dahl & Boss 2020, 2970; Lazarus & Folkman 1984, 141–142.)

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastelen isien kokemaan menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten vieraannutetut isät kuvailevat kokemaansa menetystä ja surua, sekä millaisia selviytymiskeinoja heillä on menetyksen ja surun käsittelemiseen. Aiheesta on toistaiseksi tästä näkökulmasta vähän tutkimuskirjallisuutta saatavilla. Täten keskeisenä tavoitteena on lisätä tutkimustietoa aiheesta ja saada vieraannutettujen isien ääntä kuuluviin.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten vieraannutetut isät kuvailevat menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena?
2. Millaisia selviytymiskeinoja vieraannutetuilla isillä on menetyksen ja surun käsittelemiseen?

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkielman aineistonkeruumenetelmänä toimii kirjoituskutsu. Kirjoituskutsun laatimisessa tutkijan on mahdollista toimia aktiivisena osapuolena ja järjestää esimerkiksi oma keruu, jossa tutkielman tietoa levitetään kohderyhmää tavoittavan median avulla. Kirjoituskutsussa keskeistä on tutkittavan omakohtaisten kokemusten dokumentointi, jossa tukittavat pääsevät kirjoittamaan itse haluamallaan tavallaan kokemuksistaan tutkielman aiheesta. Omakohtaisessa dokumentaatiossa pääpaino on erityisesti kirjoittajan henkilökohtaisella suhteella tapahtuneeseen, koettuun ja nähtyyn. Suomessa kirjoituskutsujen pohjalta tuotettua kirjoittamista on kutsuttu myös teemakirjoittamiseksi. Teemakirjoituksella viitataan omiin kokemuksiin perustuvaa kirjoittamista, joka pohjautuu tutkijan antamaan teemaan. Kirjoitukset kuitenkin lähtökohtaisesti rakentuvat itseohjautuvasti ja vapaasti assosioituneesti. (Pöysä 2021.)

Kirjoituskutsujen kautta tuotetuille aineistoille ominaista on niiden heterogeenisuus. Kirjoitukset saattavat olla hyvinkin vaihtelevia keskenään esimerkiksi niiden pituuksien, sisältöjen ja kirjoitustyylien osalta. Osallistujat saattavat myös lähestyä tutkielman aihetta monin eri tavoin ja aiheeseen saatetaan olla jopa osittain vastaamatta. (Pöysä 2021.) Kirjoitusten heterogeenisuus voi lähtökohtaisesti siis tehdä tutkielman analyysistä haastavampaa. Tässä tutkielmassa analyysin huomio ei kuitenkaan kohdistu kirjoitustyylien

yhdenmukaisuuteen, vaan kirjoituksissa korostuviin isien omakohtaisiin kokemuksiin menetyksestä, surusta ja selviytymikeinoista.

Tutkielman aineiston olen kerännyt itse avoimella kirjoituskutsulla verkkopohjaisella Webropol-alustalla. Kerätty aineisto on tarkoitettu vain tätä tutkielmaa varten. Aineiston keräämisen olen toteuttanut vieraannuttamista kokeneita isiä kohtaavien järjestöjen avulla. Olen ollut sähköpostitse yhteydessä Isät lasten asialla ry:n ja Miessakit ry:n kanssa, joista molemmat ovat jakaneet tutkimustiedotettani eteenpäin heidän eri viestintäkanavillaan. Miessakit ry julkaisi tutkimustiedotteeni järjestön Facebook- ja Instagram-tilillään 15.12.2025. Isät lasten asialla ry jakoi tutkimustiedotteeni järjestön Whatsapp-keskusteluryhmiin myös 15.12.2025, sekä he julkaisivat tiedotteen uutiskirjeessään 16.1.2026. Kokonaisuudessaan tutkielman aineisto on kerätty 15.12.2025–30.1.2026 välisenä aikana, jonka jälkeen olen sulkenut Webropol-alustalla mahdollisuuden osallistua tutkielmaani. Lisäksi tutkimusaineistonkeruuta varten en ole tarvinnut tutkimuslupaa, sillä osallistuminen on ollut täysin vapaaehtoista sekä tutkielma ei ole kohdistunut esimerkiksi tiettyyn organisaatioon, sen henkilökuntaan tai asiakkaisiin.

Kirjoituskutsun avulla vieraannuttamista kokeneet isät ovat pystyneet kertomaan vapaamuotoisesti omakohtaisia kokemuksiaan tutkielmani aiheesta. Hyödynsin aineistonkeruussa sähköistä Webropol-alustaa, sillä sen avulla isät pääsivät vaivattomasti ja matalalla kynnyksellä kirjoittamaan nimettömästi kokemuksistaan. Lisäksi sähköinen kirjoituskutsu on helposti saatavilla ja se mahdollisti useamman vieraannuttamista kokeneen isän tavoittamisen.

Kirjoituskutsun saatesanoissa kerroin tutkielmani aiheen ja tarkoituksen (kts. liite 1). Mainitsin saatesanoissa myös, että osallistujat saavat kirjoittaa kokemuksistaan vapaamuotoisesti. Lisäksi listasin Webropol-alustalle tukikysymyksiä, joita osallistujat pystyivät halutessaan hyödyntämään kirjoittaessaan kokemuksiansa (kts. liite 2). Tukikysymykset toimivat osallistujien tukena tutkielmani aiheen jäsentämisessä ja myös aiheessa pysymisessä. Tutkielmaan osallistuminen on ollut täysin vapaaehtoista. Aineisto on kerätty anonyymisti, jolloin tutkielman osallistuneiden henkilötietoja ei ole kerätty.

Kirjoituksia saapui kokonaisuudessaan 12 kappaletta. Saapuneista kirjoituksista päädyin valitsemaan tutkielman analyysiin yksitoista kirjoitusta, sillä omasta näkökulmastani yhdessä

kirjoituksessa tutkielmani aihetta ei käsitelty lainkaan. Kirjoitusten pituudet vaihtelivat jonkin verran keskenään. Tutkimusaineistooni päätyvien kirjoituksen sivumäärä Webropol-alustalta lataamisen jälkeen oli yhteensä 15 sivua. Kirjoituksista kuusi oli noin kahden tai kolmen sivun mittaisia, kaksi kirjoituksista oli noin yhden sivun mittaisia sekä kolme kirjoituksista olivat alle sivun mittaisia. Olen säilyttänyt tutkimusaineistoa tietoturvallisesti omassa henkilökohtaisessa tietokoneessani, johon kenelläkään muulla henkilöllä ei ole ollut minkäänlaista pääsyä. Tutkimusaineisto hävitetään lopullisesti heti tämän tutkielman julkaisemisen jälkeen.

4.3 Analyysimenetelmä

Tämä tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle keskeinen tunnuspiirre on todellisuuden ja siitä saatavan tiedon subjektiivisen luonteen korostuminen. Perinteisesti laadullisen tutkimuksen tutkimustuloksissa painottuu yksilöllisten kokemusten merkityksiä tukittavasta ilmiöstä. Olennaista on erityisesti tutkimukseen osallistuvien näkökulmat ja tutkijan vuorovaikutus yksittäisten havaintojen kanssa. (Puusa & Juuti 2020). Tässä tutkielmassa myös korostuu fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne, jossa ihminen on tutkimuksen kohteena, sekä keskiössä ovat erityisesti yksilölliset kokemukset ja merkitykset. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusperinteen mukaisesti tutkielman tarkoituksena on syvälinen ymmärrys tutkittavasta kohteesta, eikä niinkään yleistettävä tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–35.)

Tutkielmani analyysimenetelmänä toimii sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla analysoidaan objektiivisesti ja systemaattisesti aineiston sisältöä ja rakennetta. Sisällönanalyysillä kuvaillaan tarkasteltavaa ilmiötä tunnistamalla ja nimeämällä aineistosta löydettyjä sisällöllisiä elementtejä. Käsiteltävästä aineistosta muodostetaan tukittavaa ilmiötä kuvaavia luokkia ja kategorioita, joiden välisiä suhteita ja merkityksiä tarkastellaan. (Kynge ym. 2011, 139; Vuori 2021.) Sisällönanalyysin mukaisesti tutkielmani keskeisenä tavoitteena on selkeän ja sanallisen kuvauksen luominen tukittavasta ilmiöstä järjestelemällä aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon ilman aineiston keskeisen informaation kadottamista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–108).

Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi voidaan toteuttaa induktiivisesti (aineistolähtöinen), deduktiivisesti (teorialähtöinen) tai abduktiivisesti (teoriaohjaava). Menettelytavan valitsemiseen vaikuttaa keskeisesti tutkimuksen tarkoitus. Tämä tutkielma on toteutettu induktiivisella eli aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöisessä

sisällönanalyysissä tutkielman aineisto ohjaa analyysin toteuttamista, jolloin analyysissä ei myöskään hyödynnetä ennalta valittua luokittelurunkoa. (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022, 218). Analyysi etenee siis aineiston ehdoilla ja aineistosta nostetaan analyysiyksiköitä tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Olen valinnut aineistolähtöinen sisällönanalyysin, sillä tutkielmassani merkittävintä on tutkimusaineistoni eli vieraannutettujen isien kirjoitukset menetyksestä, surusta ja selviytymiskeinoista. Tutkielman tavoitteena on ollut analyysin rakentuminen vieraannutettujen isien kirjoittamista subjektiivisista kokemuksista. Tutkielman teoriaosuus rakentaa käsitteellisen viitekehyksen ilmiön ymmärtämiseksi, mutta varsinainen tutkimusaineiston analyysi on toteutettu aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä ilman ennalta määrättyjä teoreettisia luokkia.

Huomioitavaa on, että tutkijana on tutkielman tulosten analyysissä lähes mahdotonta irrottautua kokonaan aiemmasta tiedosta ja teoreettisista käsitteistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä teorian hyödyntäminen ei ole myöskään kiellettyä, vaan keskeistä tutkijana on keskittyä siihen, miten teoriaa hyödyntää tutkielmassa. Vaikka aineiston analyysi on edennyt aineiston ehdoilla, aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta on myös peilattu ja hyödynnetty analyysin toteuttamisessa. Lisäksi johtopäätöksissä tutkielman tuloksia tarkastellaan suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen, joka on myös perinteinen tapa aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä. Näin ollen tutkielmassa edetään induktiivisella päättelyllä yksittäisistä tulkinnoista kohti yleisempiin havaintoihin ja väitteisiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 229–231; Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–110.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on suoraviivaisesti jaoteltuna kolmivaiheinen prosessi. Se muodostuu aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä, aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä sekä abstrahoinnista eli teoreettisten käsitteiden luomisesta (Elo ym. 2022, 220–221; Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–122). Tätä käytäntöä olen myös noudattanut läpi tutkielman tulosten analyysiprosessin. Aineistoon perehtymisen jälkeen aloin tiivistämään aineiston informaatiota ja pilkkomaan sitä osiin. Pyrin alusta alkaen kiinnittämään erityistä huomiota tutkielman tutkimuskysymyksiin liittyviin ilmaisuihin. Pelkistin ilmaisuja poistamalla ylimääräisiä täytesanoja ja kirjoitusvirheitä ilman kuitenkaan kirjoitusten sisällön muuttamista tai tekemällä virheellisiä tulkintoja. Pelkistämisen yhteydessä toteutin niin kutsutun koodauksen, jossa jäsentelin tekstiä värillisillä alleviivauksilla. Seuraavaksi etsin pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia ja eroavuuksia, jonka jälkeen ryhmittelin ja yhdistin niitä alaluokiksi. Alaluokkien muodostamisen jälkeen yhdistin alaluokkia yläluokiksi, sekä lopulta

yläluokkia yhdistäviksi tekijöiksi. Tässä vaiheessa myös erottelin tutkielmani tutkimuskysymykset omiin päälukuihin, jotta tulosten rakenne olisi selkeä. Edellä mainittua abstrahointia jatkoin siihen asti, kunnes koin sen tutkimuskysymysteni kannalta aiheelliseksi sekä aineiston kannalta mahdolliseksi. Alla oleva taulukko selventää vielä tekemääni aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaista pelkistämistä.

Taulukko 1. Esimerkki pelkistämisestä.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
”Vaikeeta on, kun ei jaksakaan ja on voimaton, en voi tehdä tälle mitään, vaikka haluan.” K11	Voimattomuus
”Kun lapset ovat päivittäin jollain tasolla mielessä, voi kuvitella miltä tuntuu, kun ei voi tavoittaa heitä.” K10	Ikävä ja kaipuu
”Aloin etsimään tietoa vieraannuttamisesta ja lukea eri tutkimuksia aiheesta. Käsitin entisestään, minkälaista väkivaltaa vieraannuttaminen on. Ei kukaan ollut sitä minulle ikinä sanonut. Lukeminen auttanut omaa surua, kun ymmärsin mistä on kyse.” K9	Tiedonhaku, omatoiminen opiskelu vieraannuttamisesta
”Tämä suru ei ole puhdasta tai hiljaista. Se synnyttää vihaa. Vihaa ihmistä kohtaan, joka vieraannuttaa lastani minusta, mutta myös vihaa järjestelmää kohtaan, joka katsoo vierestä ja kutsuu sitä puolueettomuudeksi. Järjestelmää, joka ei kohtele vanhempia yhdenvertaisesti ja joka ei tunnista sitä todellista, näkymätöntä väkivaltaa, jota lapsen ja vanhemman väliin rakennetaan.” K12	Viha vieraannuttajaa kohtaan, viha viranomaisia ja järjestelmää kohtaan

4.4 Eettinen pohdinta

Tämä tutkielma on toteutettu noudattaen tutkimuseettisyyttä ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan tieteeseen ja tutkimukseen sisältyviä eettisiä näkökulmia ja arviointeja. Se on tutkijan ammattietiikka ja osa vastuullista tiedettä. (TENK 2023, 4.) Tutkimusten laatimisessa tutkimusetiikka koostuu niistä toimintatavoista, joita tutkijan on noudatettava tehdäkseen vastuullista ja luotettavaa tieteellistä tietoa (Vuori 2021; TENK 2023, 4–5). Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, jos tutkimus on suoritettu kauttaaltaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (TENK 2023, 6).

Suomessa Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on yhdessä tutkimusyhteisöjen kanssa laatinut ohjeistuksen hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelystä

(TENK 2023, 3). Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat rehellisyyden, yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tutkimustyössä, tutkimuksen tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja sen tulosten arvioinnissa. Tutkimuksen tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät tulee olla eettisiä ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia. (TENK 2023, 6.) Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta kuuluu itse tutkijalle sekä myös koko tiedeyhteisölle (TENK 2023; Vuori 2021). Hyvään tieteellisen käytäntöön sitoutuminen ilmenee myös tämän tutkielman jokaisessa vaiheessa.

Eryteisesti laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on kerrottava ja perusteltava avoimesti tekemiään ratkaisujaan sekä arvioitava niiden merkitystä tutkimuksen tuloksille. Tärkeää on myös tutkijana huomioida omat kokemukset, arvot ja asenteet. Keskeistä on läpinäkyvyys ja puolueettomuus tutkimusta tehdessä, mikä toteutuu läpi tutkimusprosessin jatkuvan reflektoinnin eli tutkijan oman toiminnan kriittisen arvioinnin avulla. (Vuori 2021; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tiedostan ja tunnistan oman asemani suhteessa tämän tutkielman tutkimusaiheeseen. Olen työskennellyt vieraannuttamisen parissa, joka on keskeistä tuoda läpinäkyvästi esille tässä tutkielmassa. Suoritin sosiaalityön opintoihin kuuluvan harjoittelun lapsiperheiden palvelutarpeen arviointitiimissä, jossa kohdataan muun muassa vieraannuttamiseen liittyviä tilanteita. Harjoittelun aikana työskentelin myös esimerkiksi vanhempien kanssa, jotka ovat kokeneet vieraannuttamista. Tämä kokemus myös lisäsi haluani tutkia syvemmin vieraannuttamista, erityisesti vieraannutettujen vanhempien näkökulmasta. Lisäksi tässä tutkielmassa tutkin vieraannutettujen isien kokemuksia, jonka myötä olen myös tiedostanut oman sukupuoleni mahdollisen merkityksen tutkimusasetelmassa. Olen pyrkinyt koko tutkielmaprosessin ajan tiedostamaan oman taustani vaikutukset, sekä tarkastelemaan tutkimusaihetta mahdollisimman objektiivisesti ja myös tutkimusaineistoa täysin sen omilla ehdoilla.

Tutkimuksen toteuttamisessa on otettava aina huomioon tutkittavan aiheen mahdollinen sensitiivisyys. Tutkimusaiheen sensitiivisyyttä on paikoittain vaikea etukäteen ennakoida. Sensitiivisyys on aina myös subjektiivinen kokemus. Sensitiiviset aiheet koskevat kuitenkin usein vaikeita elämäntilanteita ja muutosvaiheita sekä henkilökohtaisia suru- ja selviytymiskokemuksia. (Aho & Kylmä 2012, 271–273.) Tiedostan tutkielmani aiheen olevan sensitiivinen, sillä tutkielmassani käsitellään vieraannuttamista, sekä surua ja menetystä vieraannuttamista kokeneiden isien näkökulmista. Vieraannuttaminen ja suru ilmiöinä aiheuttavat usein voimakkaita tunteita ja haavoittuvuuden kokemusta. Tämän perusteella

tutkijana olen myös huomionnut, että niistä puhuminen ei ole lähtökohtaisesti myöskään helppoa ja kirjoittaminen on saattanut vaatia osallistujilta henkisesti kuormittavien muistojen uudelleen kohtaamista.

Tutkielmani aiheen sensitiivisyys edellyttää myös sensitiivistä otetta aineistonkeruussa, selkeää ja läpinäkyvää viestintää tutkimuksen tarkoituksesta, sekä kunnioittavaa suhtautumista kirjoituksiin kokemuksellisina ja henkilökohtaisina kertomuksina (Aho & Kylmä 2012, 271–273). Olen ottanut tutkielmani aiheen sensitiivisyyden huomioon jo valitsemassani aineistonkeruumenetelmässä, sillä isät ovat pystyneet avoimella kirjoituspyynnöllä kirjoittamaan kokemuksistaan nimettömästi sekä haluamallaan tavalla ja omilla ehdoilla. Kirjoituskutsussa olen myös painottanut osallistumisen olevan vapaaehtoista. Näin ollen jokainen osallistuja on toiminut aktiivisena itsenäisenä toimijana ja tehnyt itse päätöksen oman osallistumisen suhteen. Olen myös jättänyt tutkimustiedotteeseen oman sähköpostiosoitteen mahdollisia yhteydenottoja varten.

Tutkimusaineisto koostuu yhdestätoista kirjoituksesta, jolloin tutkimusaineisto ei myöskään edusta kaikkia vieraannutettuja isiä. Tutkielmani tarkoituksena ei ole arvioida tai millään tavalla kyseenalaistaa aineistostani koostuvia kirjoituksia, vaan ymmärtää ja tehdä näkyväksi kirjoituksista koostuvia kokemuksia menetyksestä, surusta ja selviytymisestä vieraannuttamisen kontekstissa. Aineiston analyysissä olen huolehtinut tarkasti, että vastaajia ei voida tunnistaa. Lisäksi ylipäätään tutkimusaihe ja tutkimustehtävä ovat eettisesti perusteltuja silloin, kun tutkimusaiheesta on vähän aikaisempaa tutkimustietoa saatavilla, ja kun tutkimuksella voidaan edistää tutkimuksen kohderyhmän etua (Aho & Kylmä 2012, 273). Koen tutkielmani aiheen täyttävän myös nämä keskeiset kriteerit.

5 Vieraannutettujen isien menetys ja suru

Tässä luvussa tarkastelen tutkimusaineistooni perustuen sitä, miten vieraannuttamista kokeneet isät kuvailevat menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena. Käsittelen menetystä ja surua samassa kokonaisuudessa, sillä tutkimusaineistossani ne kietoutuvat yhdessä tiiviisti toisiinsa. Taulukossa 2 on aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti tekemäni luokittelu vieraannutettujen isien menetyksestä ja surusta, mikä vastaa myös tutkielmani ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Esittelen tutkielmani tulokset tekemäni luokittelun mukaisesti (kts. taulukko 2). Ensimmäiseksi käsittelen isien kokemuksia lapsen menettämisestä. Tämän jälkeen tarkastelen vieraannutettujen isien kokemia luottamuksen menetystä yhteiskuntaa kohtaan. Luvun viimeisessä osassa siirryn tarkastelemaan menetysten ja surun vaikutuksia isien minäkuvan muutokseen ja hyvinvoinnin heikkenemiseen.

Tutkimusaineiston analyysissä hyödynnän ja nostan esiin aineisto-otteita vieraannutettujen isien kirjoituksista. Aineisto-otteiden avulla pyrin tuomaan esille vieraannutettujen isien jakamia omakohtaisia kokemuksia ja ajatuksia. Tämä myös edistää tutkielmani keskeistä tavoitetta tuoda vieraannutettujen isien ääntä kuuluviin.

Taulukko 2. Vieraannutettujen isien menetys ja suru.

Yläluokka	Alaluokka	Pelkistetty ilmaisu
Kokemus lapsen menettämisestä	1) Suru yhteyden vaikeutumisesta 2) Surun kantaminen lapsen puolesta	1) Yhteydenpito, henkinen yhteys, yhteiset muistot, vertaus kuolemaan 2) Vieraannuttamisen vaikutukset lapseen, huoli lapsesta, huoli lapsen tulevaisuudesta
Luottamuksen menetys yhteiskuntaa kohtaan	1) Epäoikeudenmukaisuus 2) Viha 3) Taloudelliset menetykset	1) Viranomaiset, järjestelmä, rakenteellinen ongelma 2) Viha vieraannuttajaa kohtaan, viha viranomaisia ja järjestelmää kohtaan 3) Oikeusprosessit, taloudellinen väkivalta
Minäkuvan muutos ja hyvinvoinnin heikkeneminen	1) Isyyden menetys 2) Identiteetin muutokset 3) Emotionaalinen kuormitus 4) Surun ruumiillistuminen	1) Isyyden riistäminen, isyyden kyseenalaistaminen 2) Identiteetin hämärtyminen, elämän merkityksellisyys 3) Voimattomuus, ikävä ja kaipuu, yksinäisyys, häpeä, pelko 4) Kipu, fyysiset oireet, unettomuus, suru sairastuttaa

5.1 Kokemus lapsen menettämisestä

”Vieraannuttaminen tarkoittaa pahimmillaan sitä, että menettää lapsensa kokonaan.” K10

Kokemus lapsen menettämisestä sekä siihen liittyvä suru ilmenevät keskeisenä ja toistuvana teemana vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Kokemuksella lapsen menettämisestä tarkoitan vieraannutettujen isien subjektiivisia kokemuksia siitä, että suhde lapseen on vaikeutunut tai katkennut kokonaan vieraannuttamisen takia. Isien kokemusten mukaan kyse on erityisesti yhteydenpidon, vuorovaikutuksen ja yhdessäolon menettämisestä. Kokemus lapsen menettämisestä muodostuu kahdesta alaluokasta: 1) suru yhteyden vaikeutumisesta ja katkeamisesta sekä 2) surun kantaminen lapsen puolesta.

Suru yhteyden vaikeutumisesta ja katkeamisesta

Vieraannuttajan pyrkimykseen ja toimintamalleihin keskeisesti sisältyvät lapsen ja vieraannutetun vanhemman välisen yhteydenpidon hankaloittaminen tai sabotoiminen eri keinojen avulla (Harman ym. 2018). Vieraannutettujen isien kirjoituksista on nähtävillä, että yhteydenpito lapsen kanssa ovat vieraannuttamisen seurauksena joko merkittävästi vaikeutuneet tai kokonaan katkenneet. Yhteydenpidolla tarkoitetaan tässä säännöllistä ja jatkuvaa kanssakäymistä, kuten lapsen tapaamista ja yhteyden pitämistä esimerkiksi puheluiden välityksellä. Isien kirjoitusten mukaan yhteydenpidon vaikeutuminen ja katkeaminen lapseen ovat merkittävä surun lähde.

”Lasteni äiti katkaisi totaalaisesti kahden vanhemman lapseni yhteyden minuun (...) Suru on ollut läsnä siitä asti, kun tajusin, että lasten äiti pyrkii minimoimaan yhteyteni lapsiin.” K10

”Suru on jatkunut pitkään (...). Vieraannuttamisen pahimpina aikoina tapaamiset eivät onnistuneet, koska lapsi alkoi niitä vastustamaan ilman mitään syytä.” K9

”Olen menettänyt yhdessäolon lapsen kanssa, sen yhdessäolon, joka oli aikaisemmin jopa itsestänselvyyttä.” K11

Isien kirjoituksista on nähtävillä, että vieraannuttaja eli lapsen toinen vanhempi on omalla toiminnallaan estänyt lapsen ja vieraannutetun isän välistä yhteydenpitoa. Erään isän kirjoituksen mukaan suru on ollut siitä asti läsnä, kun vieraannuttaja on pyrkinyt yhteydenpitoa vaikeuttamaan. Lopulta vieraannuttaminen on johtanut yhteydenpidon katkeamiseen kokonaan. Isien kirjoituksista ilmenee lapsen myös itse vastustaneen tapaamisia, mikä on osaltaan yleinen

seuraus pitkään jatkuneessa vieraannuttamisessa. Yhteydenpidon vaikeutuminen ja katkeaminen merkitsevät isille keskeisesti yhdessäolon menettämistä. Kaiken kaikkiaan isien kirjoituksista on nähtävillä yhteydenpidon vaikeutumisen ja katkeamisen aiheuttaneen syvää ja pitkittynyttä surua.

”Suru on vaikuttanut siten, että yhä harvenevien tapaamisten välillä lapsi on alkanut tuntua melkein kuin oikeasti vieraalta.” K8

”Mikään ei kuitenkaan ole pyyhkinyt surua siitä, ettemme ole lasteni kanssa toistemme elämässä, emmekä tunne toisiamme.” K10

Lähtökohtaisesti usein ennen vieraannuttamista lapsella ja vieraannutetulla vanhemmalla on ollut tavanomainen ja läheinen suhde, jolloin vieraannutetulle vanhemmalle suhteen heikentyminen ja katkeaminen voivat olla hyvinkin tuskallista (Sinkkonen 2018, 465). Tuska ja suru korostuvat myös vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Vieraannuttaminen ja sen seurauksena oleva yhteydenpidon vaikeutuminen ovat aiheuttaneet myös henkisen yhteyden heikentymisen tai katkeamisen lapsen kanssa. Henkisen yhteyden heikentyminen lapseen ilmenee isien kirjoituksissa keskeisenä surua aiheuttavana tekijänä. Isät kuvailevat yhteyden heikentymisen johtaneen lapsen ja isien välisen suhteen etäännyntymiseen, sillä esimerkiksi mahdollisuudet ylläpitää läheistä suhdetta lapseen ovat vaikeutuneet vieraannuttamisen vuoksi. Yksi isistä muun muassa kirjoittaa, että lapsi on alkanut tuntua lähes vieraalta vieraannuttamisen seurauksena. Lapsen kokeminen ”vieraana” viittaa siihen, että aiemmin läheinen ja merkittävä suhde on muuttunut etäiseksi ja vaikeasti tavoitettavaksi. Näin ollen kyse ei ole ainoastaan fyysisen kontaktin menettämisestä, vaan myös merkityksellisen suhteen sekä emotionaalisen ja kokemuksellisen yhteyden heikkenemisestä. Isien kirjoituksissa on myös nähtävillä, että yhteydenpidon ja henkisen yhteyden katkeaminen lapsen kanssa tekevät isien kokemasta surusta pysyvää ja jatkuvaa. Isien kokemus pysyvästä ja jatkuvasta surusta kuvastaa vanhemman ja oman lapsen välisen suhteen merkityksellisyydestä ja sen menettämisestä.

*”Olen menettänyt vieraannuttamisen seurauksena yhteisiä muistoja ja hetkiä.”
K12*

”Erityisesti juhlapyhät muistuttavat siitä, mitä vieraannuttaminen on saanut aikaan (...). En pysty tekemään uusia onnellisia muistoja lapsen kanssa. Se tekee myös surusta loputonta.” K9

”Suru on koskettanut itseäni erityisesti niinä ajatuksina ja kuvitelmina siitä, mitä olisin tehnyt lasteni kanssa sinä aikana, kun he kasvoivat esikouluikäisistä aikuiseksi. En oikeastaan pysty edes kirjoittamaan asiasta itkemättä.” K10

Isät kuvailevat surua aiheuttavan myös se, että vieraannuttaminen on vienyt heiltä mahdollisuuden yhteisten muistojen tekemiseen yhdessä lapsen kanssa. Mahdollisuus osallistua lapsen arkeen, kokea yhteisiä hetkiä ja seurata lapsen kasvua on jäänyt isiltä kokematta vieraannuttamisen seurauksena, mikä on voimistanut isissä syvää surua ja menetyksen tunnetta. Isät surevat, kuinka vieraannuttaminen on estänyt heitä olemasta mukana lapsen elämässä ja tärkeissä hetkissä. Tämä on entisestään myös vahvistanut kokemusta siitä, että he ovat jääneet ulkopuolelle lapsen elämästä ja sen tärkeistä vaiheista.

”Vieraannuttamisen aiheuttama suru on, kun oma lapsi viedään sinulta, kaikki yhteydet katkaistaan kuin kuolema, joka tapahtuu useasti.” K4

”Ikävöin jatkuvasti lastani, välillä tuntuu kuin häntä enää ei olisi. Lapsen poissaolo, se saa minut suremaan niin kuin lapseni olisi kuollut.” K9

”Toivoisin, että ihmiset ymmärtäisivät tämän olevan traumaattinen menetys minulle, vaikka lastani en onneksi ole kuolemaan menettänyt. Vaikka usein tämä suru siltä tuntuu.” K11

Isät kuvaavat lapsen katkennutta yhteyttä kuoleman kaltaisena menetyksenä. Isien kirjoituksissa kuolemaan vertaaminen toimii ikään kuin metaforana, jonka avulla isät sanoittavat vieraannuttamisen aiheuttaman menetyksen mittasuhteita ja kipua. Kuolemaan vertaaminen kertoo vieraannuttamisen aiheuttavan surun olevan emotionaalisesti voimakasta ja kokonaisvaltaista. Kuoleman ohella menetystä kuvataan myös traumaattiseksi menetykseksi. Traumaattinen menetys usein onkin seurausta läheisen yllättävästä ja äkillisestä kuolemasta, johon kuuluu voimakkaita tunnereaktioita, vaikeuksia hyväksyä tapahtunutta ja jatkaa elämässä eteenpäin (Boss 2010). Vieraannutettujen isien kohdalla kokemus traumaattisesta menetyksestä ja myös menetyksen rinnastaminen lapsen kuolemaan voivat rakentua muun muassa siitä, että suhteen vaikeutuminen tai katkeaminen omaan lapseen on tapahtunut isien tahdon vastaisesti, vieraannuttajan kaltoin kohtelevalla toiminnallaan ja ilman mahdollisuuksia muuttaa tilannetta.

Surun kantaminen lapsen puolesta

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa korostuu vahvasti surun kokeminen lapsen puolesta. Isien suru ei muodostu ainoastaan suhteen vaikeutumisesta ja katkeamisesta lapseen, vaan myös siitä, miten vieraannuttajan toimintamallit ja keinot vaikuttavat lapseen, sekä miten lapsi kärsii vieraannuttamisen vuoksi. Surun kantaminen lapsen puolesta muodostuu osaksi kokemusta lapsen menettämisestä.

”Suren eniten lapseni kohtaloo, mitä hänelle on tehty.” K4

”Kyse ei kuitenkaan ole ollut vain itsestäni vaan enemmänkin lapsista (...). Suret lastesi puolesta sitä, mitä heidän äitinsä ja äidin suku on tehnyt lapsille.” K10

”Se sattuu, kuinka lapseni kärsii (...). Tunnen samaan aikaa vihaa (...). Vihaa siitä, että lapselleni on tehty näin.” K11

Vieraannutetut isät kantavat surua siitä, että lapsi on joutunut vieraannuttamisen uhriksi. Kirjoituksissa on nähtävillä, että isät tarkastelevat tilannetta vahvasti myös lapsen näkökulmasta sekä myös kokevat vieraannuttamisen aiheuttavan surun ja tuskan lapsen kannalta. Isät sanoittavat kirjoituksissa kokevansa emotionaalista kipua siitä, miten vieraannuttaminen satuttaa ensijaisesti lasta. Samalla isät kokevat myös surua ja riittämättömyyden tunteita, koska heidän mahdollisuutensa suojella lasta ja vaikuttaa tilanteeseen ovat rajalliset vieraannuttamisen vuoksi.

”Olin epätietoinen, miten lapseni hänen (äidin) luonaan voivat ja millaista huolenpitoa tai laiminlyöntiä kokevat (...). Tunne puolella tuska, hätä ja huoli lasten toimeentulosta painoi mieltä.” K2

”Miten pahasti psykologisesti lapseni on vaurioitunut (...).” K4

”(...) olet niin lamaanutunut ja surullinen siitä, millaista manipulaatiota ja mustamaalausta heihin on kohdistettu lapsuudessaan ja ehkä edelleen.” K10

Vieraannuttamisen seurauksena isät ovat menettäneet säännöllisen yhteyden lapseen, jonka vuoksi isät myös kokevat epätietoisuutta ja huolta lapsen hyvinvoinnista. Isät kuvaavat surevansa lapsen vointia ja arkea vieraannuttajan eli lapsen toisen vanhemman luona. Vieraannutettujen isien kirjoituksissa painottuvat erityisesti suru, huoli, hätä, epätietoisuus ja lamaanuneisuus siitä, että vieraannuttaminen aiheuttaa lapselle psyykkistä kuormitusta ja kärsimystä.

”(...) kuinka tämä kaikki vaikuttaa vielä myöhemminkin häneen (lapseen).” K11

”(...) pelkään hänen (lapsen) tulevaisuuttaan.” K4

”Ja paitsi, että patologinen vieraannuttaminen voi tuhota paitsi toisen vanhemman, se saattaa lopulta tuhota lapsetkin sisäisesti.” K10

”Lapsiin näissä kohdistuu elinikäinen trauma. Päätyykö myöhemmin itsemurhaan?” K7

Isien suru suuntaa nykyhetken lisäksi myös vahvasti tulevaisuuteen. Kirjoituksissa on nähtävillä surua ja huolta siitä, millaisia pitkäaikaisia vaikutuksia vieraannuttamisella voi olla lapsen kehitykseen ja elämäntilanteeseen. Isien kirjoituksissa korostuu pelko vieraannuttamisen jättävän lapsen pysyviä henkisiä jälkiä. Tulevaisuuteen kiinnittyvä huoli tekee vieraannutettujen isien surusta ajallisesti laajenevan. Suru ei kiinnity ja rajoitu vain tämän hetkiseen aikaan, vaan se ulottuu jo ennakoivasti tulevaan. Suru rakentuu myös niiden ajatuksien ja pelkojen varaan, joita isät liittävät lapsen tulevaisuuteen vieraannuttamisen takia. Isien kantama suru koskettaa myös sitä, mitä on mahdollisesti vielä edessä.

Surun kokeminen lapsen puolesta siirtää menetyksen tarkastelun isien omista kokemuksista kohti syvempää surua sekä huolta lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä ja tulevaisuudesta. Kokemus lapsen menettämisestä rakentuu näin ollen myös relationaalisenä ilmiönä. Se sisältää isien oman surun ja siihen liittyvän kivun, sekä samalla myös lapsen ja tämän hyvinvointiin kohdistuvan huolen ja suremisen.

5.2 Luottamuksen menetys yhteiskuntaa kohtaan

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa nousee vahvasti esille luottamuksen menettäminen yhteiskuntaa kohtaan, mikä myös muodostuu samaan aikaan osaksi isien kokemaa surua. Luottamuksen menetys yhteiskuntaa kohtaan rakentuu vieraannutettujen isien kirjoituksissa erityisesti koetuista epäkohdista, jotka liittyvät viranomaisiin, järjestelmään ja yhteiskunnan rakenteisiin. Luottamuksen menetys yhteiskuntaa kohtaan sisältää kolme alaluokkaa: 1) epäoikeudenmukaisuus, 2) viha ja 3) taloudelliset menetykset.

Epäoikeudenmukaisuus

Luottamuksen menettäminen ja sen horjuminen yhteiskuntaa kohtaan ilmenevät vieraannutetuissa isissä epäoikeudenmukaisuuteen liittyvien kokemusten kautta. Epäoikeudenmukaisuudella tarkoitetaan tässä kokemuksia esimerkiksi vääryydestä, kohtuuttomuudesta ja ylipäättään epäreilusta kohtelusta. Vieraannuttamista kokeneet isät ovat kokeneet epäoikeudenmukaisuutta esimerkiksi viranomaisten toimesta. Isät kertovat kirjoituksissaan asioineensa vieraannuttamisen käsittelemisen yhteydessä viranomaisten kanssa

muun muassa perheoikeudellisissa palveluissa ja niihin liittyvissä muissa tahoissa sekä lastensuojelussa.

”Surusta, kyllä, kahden vuoden todella raskas piina. Kohtasin myös huonoa palvelua ja kohtelua (x) kaupungin perheoikeudellisten ja heihin liittyvien tahojen kanssa.” K1

”Suruani lisää se, etteivät viranomaiset tunnista tai ymmärrä vieraannuttamista. Ja vaikka he joskus osittain tunnustaisivat sen, he eivät kykene toimimaan.” K12

”Epäoikeudenmukaisuuden tunne on kynnistävin, mitä tähän on liittynyt. Luulin viranomaisen seisovan lain puolella mielivaltaa vastaan mutta niin ei ole. Lastensuojelu toistaa vain lähivanhemman erioikeuksia, joita itse en löydä laista ollenkaan, ja aina vedotaan lapsen turvallisuuteen. Kuitenkaan tapaamisia ei ole viranomaisen toimesta millään tavalla rajoitettu eikä todellista riskiä havaittu. Siitä huolimatta minua painostetaan alistumaan yksin äidin haluihin ja hänen esittämiensä ”huolten” todellisuuteen.” K8

Isien kirjoituksissa kuvataan kokemuksia kohtaamattomuudesta viranomaisten puolelta. Kirjoituksista on nähtävillä kohtaamattomuuden ilmenevän muun muassa huonona palveluna, sekä erityisesti vieraannuttamisen tunnistamattomuudessa. Isien kokemusten mukaan viranomaiset eivät aina tunnista ja ymmärrä vieraannuttamista, eivätkä myöskään toimi riittäväillä keinoilla. Eräs isistä myös kirjoittaa, että vaikka viranomainen on ajoittain tunnistanut vieraannuttamiseen, on viranomainen ollut kykenemätön puuttumaan vieraannuttamiseen. Kohtaamattomuus on aiheuttanut vieraannutetuissa isissä epäoikeudenmukaisuuden tunnetta, joka on osaltaan myös lisännyt surua vieraannuttamisen keskellä.

”Samalla olen menettänyt uskoni yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen. Uskoni siihen, että järjestelmä osaisi tai edes haluaisi hoitaa nämä asiat oikein. Olen menettänyt uskoni oikeusvaltioon.” K12

”Taistelet oikeudessa, tulee päätös, olet taas toiveikas, mutta ei Suomessa oikeuden päätöksiä tarvitse noudattaa.” K4

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa korostuu epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia yhteiskunnan järjestelmästä. Epäoikeudenmukaisuuden tunne kohdistuu erityisesti siihen, että isien kokemukset vieraannuttamisesta eivät ole tulleet tunnistetuiksi ja huomioituiksi riittäväällä tavalla yhteiskunnan järjestelmän ja instituutioiden toimesta. Erään isän kirjoituksessa korostuu kokemus siitä, että yhteiskunnan järjestelmä ei ylipäätään mahdollista oikeanlaista toimintaa vieraannuttamisen estämiseksi. Erään toisen isän kirjoituksessa myös ilmenee

epäoikeudenmukaisuuden kokemus siitä, että oikeuslaitoksen päätöksiä ei tarvitsi noudattaa. Nämä tekijät aiheuttavat isissä myös kokemuksen siitä, että järjestelmä ei ole tarjonnut oikeudenmukaista palvelua ja turvaa, mikä on horjuttanut luottamusta instituutioita ja toimintamalleja kohtaan.

”Tämä on helvetti, jonka läpi ihminen joutuu kulkemaan. Tämä ei ole yksittäinen tragedia, vaan rakenteellinen ongelma: oikeusjärjestelmän valuvirhe, syvälle juurtuneet asenteet, miesviha ja usein vieraannuttajan hoitamaton mielenterveyden ongelma. Näitä ei tunnisteta eikä haluta nähdä.” K12

”Suru näyttäytyy turhautuneisuutena: Eikö mikään voi muuttua vieraannuttamisen tunnistamisessa ja käsittelyssä?” K10

”Toivoisin ihmisten ymmärtävän, ettei näihin asioihin saada muutoksia ilman lainsäädännöllisiä uudistuksia ja viranomaisten toiminnan tarkkaa valvontaa. Se edellyttää sitä, että isät tuntevat paremmin oikeutensa ja keinonsa (...).” K8

Vieraannutetut isät pohtivat kirjoituksissaan, että epäoikeudenmukaisuudesta on kyse pohjimmiltaan rakenteellisesta ongelmasta. Vieraannutetut isät kokevat, etteivät yhteiskunnan rakenteet pysty sellaisinaan tunnistamaan tai huomioimaan riittäväillä keinoilla vieraannuttamista ja isiä vieraannuttamisen uhreina. Yksi isistä kirjoittaa rakenteelliseen ongelmaan sisältyvän muun muassa syvälle juurtuneet asenteet ja miesvihan. Viittaus syvälle juurtuneisiin asenteisiin ja miesvihaan voivat liittyä aikaisemmissakin tutkimuksissa esille tulleisiin vieraannutettujen isien kokemuksiin siitä, että isien asema vanhempina ei ole yhdenvertainen äitien kanssa, vaan isiin liittyy ennakko-oletuksia sukupuolen perusteella esimerkiksi vieraannuttamisen yhteydessä (Bates & Hine 2023, 17–20). Tämä voi vaikuttaa siihen, miten isien kertomuksia ja kokemuksia vieraannuttamisesta vastaanotetaan ja arvioidaan. Ne voivat viitata kokemukseen siitä, että isiin ja miehiin suhtaudutaan vieraannuttamisen uhreina järjestelmässä epäluuloisemmin. Vieraannutettujen isien mukaan heidän vanhemmuuttaan ei tunnisteta ja arvosteta samalla tavoin kuin äitiyttä, vaan heidän näkökulmaansa saatetaan tarkastella lähtökohtaisesti epäilevämmiin.

Kirjoituksessa mainitaan myös rakenteellisen ongelman sisältävän vieraannuttajan vanhemman mielenterveyshaasteiden tunnistamattomuuden. Ylipäättään mielenterveyshaasteisiin liittyy edelleen stigmaa, joka voi vaikeuttaa niiden tunnistamista, käsittelyä ja avun hakemista. Isien kirjoituksissa ilmenee surun näyttäytyvän turhautuneisuutena. Turhautuneisuus laajenee laajemmaksi pettymykseksi ja epäluottamukseksi yhteiskunnan toimintaan kohtaan. Isät

toivovat ja haluavat rakenteelliseen ongelmaan vaikuttavia muutoksia. Kokonaisuudessaan rakenteellinen ongelma liittyy vieraannuttamisen käsittelemiseen ja sen tunnistamattomuuteen on keskeinen vieraannutettujen isien surun lähde.

Viha

Vieraannutettujen isien kirjoituksista ilmenee heidän kantamaansa suruun kuuluuvan myös vihaa. Viha ja suru näyttäytyvät tiiviisti toisiinsa limittyneinä tunteina vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Viha osana surua kohdistuu sekä vieraannuttavaan vanhempaan että laajemmin viranomaisiin ja yhteiskunnalliseen järjestelmään, joiden koetaan epäonnistuneen muun muassa vieraannuttamisen tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Vihan tunne rakentuu keskeiseksi vaikuttavaksi tekijäksi vieraannutettujen isien luottamuksen menettämisessä yhteiskuntaan kohtaan.

”Tämä suru ei ole puhdasta tai hiljaista. Se synnyttää vihaa. Vihaa ihmistä kohtaan, joka vieraannuttaa lastani minusta, mutta myös vihaa järjestelmää kohtaan, joka katsoo vierestä ja kutsuu sitä puolueettomuudeksi. Järjestelmää, joka ei kohtelee vanhempia yhdenvertaisesti ja joka ei tunnista sitä todellista, näkymätöntä väkivaltaa, jota lapsen ja vanhemman väliin rakennetaan.” K12

”Syvään ankkuroitunut suru muuttuu helposti vihaksi. Itselläni tämä tarkoittaa sitä, että alan syyttämään viranomaisia mielessäni.” K10

Isien kirjoituksissa on nähtävillä vihan kohdistuvan vieraannuttajaan, jonka toiminta on aiheuttanut isän ja lapsen välisen suhteen vaikeutumisen tai katkeamisen. Viha vieraannuttajaa kohtaan muodostuu suhteessa koettuun epäoikeudenmukaisuuteen ja kokemukseen siitä, että vieraannuttaja on tietoisesti omalla toiminnallaan rikkonut vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. Vihan tunne kohdentuu näin ollen henkilökohtaisella tasolla.

Vieraannutettujen isien suru ja viha laajenevat yksilöllisestä menetyksen kokemuksesta kohti laajempaa yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuuden kokemusta. Isien kirjoituksissa syvään juurtunut suru kuvataan tunteena, joka voi ajan myötä muuttua vihaksi erityisesti silloin, kun omaa kokemusta ei koeta nähdyksi, tunnistetuksi tai oikeutetuksi. Täten henkilökohtainen menetys laajenee kokemukseksi institutionaalista epäoikeudenmukaisuudesta, mikä voimistaa tunnekokemuksen intensiivisyyttä entisestään. Vieraannuttajan ohella viha kohdistuu siis myös keskeisesti viranomaisiin ja järjestelmää kohtaan. Kirjoituksista ilmenee isien kokevan viranomaisen ja järjestelmän vaikuttaneen siihen, että vieraannuttaminen on ollut

mahdollista jatkoa. Isien kokemuksista nousee keskeisesti esille, ettei vieraannuttamista tunnisteta oikealla tavalla, mikä osaltaan myös lisää vihan tunnetta. Lisäksi vieraannutettujen isien mukaan viranomaiset eivät ole kohdelleet vanhempia yhdenvertaisesti. Kokonaisuudessaan vihan tunne voimistuu kirjoituksissa siitä, että järjestelmässä olevat toimenpiteet eivät ole riittäviä.

”Olen vihainen ja pelkään katkeroitumista.” K8

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa viha ilmenee selkeästi tunnistettuna tuntemuksena. Viha näyttäytyy useassa kirjoituksessa välittömänä ja vahvana tunteena ja kokemuksena, mutta samalla sen rinnalla kulkee tietoisuus siitä, mihin syvä viha voi pidemmällä aikavälillä johtaa. Viha vieraannuttamisen seurauksena on oikeutettu tunne, mutta etenkin pelko katkeroitumisesta voi viitata siihen, että vihan kantaminen koetaan myös henkisesti kuormittavana ja mahdollisesti myös haitallisena pitkällä aikavälillä. Kokonaisuudessaan vihan tunne kulkee selkeästi epäoikeudenmukaisuuden tunteen rinnalla vieraannutettujen isien kokemuksissa.

Taloudelliset menetykset

Usein vaikeimmat vieraannuttamistapaukset johtavat myös vanhempien välisiin kalliisiin huoltajuus- ja tapaamisoikeusriitoihin. Nämä oikeusprosessit saattavat olla pitkiä ja myös toistuvia, jolloin niihin liittyvät kustannukset ovat myös suuria sekä yhteiskunnalle että asianosaisille. (Pere 2023, 479.) Vieraannutettujen isien kirjoituksissa on havaittavissa vieraannuttamisesta johtuvia taloudellisia menetyksiä, jotka ovat myös osaltaan aiheuttaneet vieraannutettujen isien luottamuksen horjumista yhteiskuntaa kohtaan.

”Olen nyt oikeudessa taistellut asiasta kohta 5 vuotta, hovioikeus käyty läpi ja sen jälkeen uusi oikeudenkäynti. Olen käyttänyt yli 120 000 euroa lakiavustajiin. Nyt vasta kun kovat uhkasakot äidillä on tapaamiset alkaneet 3 vuoden jälkeen hiljalleen.” K4

”Menetys ja suru on näkynyt myös rahallisesti. Oikeudenkäynnit lapsen asioista ja huoltajuudesta eivät ole olleet ilmaisia. Surettaa tämä koko järjestelmä. Toki ymmärrän sen, että vieraannuttaminen salakavalaa, mutta tämä on niin kohtuutonta.” K9

Vieraannutetut isät kertovat kirjoituksissaan kokemistaan oikeudenkäynneistään vieraannuttamisen seurauksena. Isien kertomat oikeudenkäynnit ovat koskeneen lapsen

huoltoon, asumiseen, tapaamiseen ja elatukseen liittyviin asioihin. Kirjoituksista on havaittavissa oikeudenkäyntien olevan paitsi henkisesti raskaita prosesseja vieraannuttamisen ohella, mutta myös vahvasti isien omaan talouteen vaikuttavia tekijöitä. Vieraannutetut isät ovat joutuneet kärsimään merkittäviä ja suuria taloudellisia kustannuksia, sekä myös kokemaan tilanteen ajallisesti pitkään jatkuvana prosessina. Kirjoituksista ilmenee, että pitkät ja kalliit oikeusprosessit ovat osaltaan lisänneet isien kokemaa surua ja turhautumista suhteessa järjestelmään. Isät kuvailevat oikeudellisia prosesseja raskaiksi, hitaiksi ja taloudellisesti kuormittaviksi, eikä niiden aina koeta kykenevän vastaamaan oikeudenmukaisuuden tarpeeseen. Tämä voi vahvistaa kokemusta siitä, että vieraannuttamista ei aidosti ymmärretä tai tunnisteta riittäväällä tavalla, mikä edelleen syventää surua ja lisää luottamuksen horjumista yhteiskuntaa kohtaan. Ylipäätään nämä suuret taloudelliset kulut vieraannuttamisen seurauksena voivat lisätä stressiä ja syventää kokonaisvaltaista kuormitusta.

”Koin siis vieraannuttamista taloudellisen väkivallan kautta. Se heikensi suhdetta lapsiini, äidin valheiden kautta.” K2

”Suru ja menetys ovat ruokkineet yhä uusia pelkoja mm. taloudellisesti. Tuntuu, että äiti voi tehdä mitä tahansa, vaatia ja saada mitä tahansa.” K8

Vieraannutettujen isien kokemuksissa esiintyy myös kokemuksia taloudellisesta väkivallasta. Taloudellisella väkivallalla tarkoitetaan vallankäyttöä rahan avulla. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella taloudellista väkivaltaa ilmenee usein vieraannuttamisen yhteydessä, kuten esimerkiksi jatkuvilla oikeudenkäynneillä, elatusmaksujen maksamatta jättämisellä sekä taloudellisella kiristämällä ja valehtelemisellä (Harman ym. 2018, 1281–1282). Vieraannutettujen isien kirjoituksista ilmenee pitkien ja jatkuvien oikeudenkäyntien lisäksi taloudellista kiristämistä ja kontrollia vieraannuttajan toimesta. Eräs isä kirjoittaa ”vieraannuttaja voi tehdä mitä tahansa, vaatia ja saada mitä tahansa”. Viittaus kertoo epätasapainoisesta valtasuhteesta, jossa rahaa käytetään vallan välineenä vieraannuttamisen yhteydessä. Taloudellinen väkivalta lisää vieraannutetuissa isissä pelon, epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksia, sekä vahvistaa tunnetta tilanteen epäoikeudenmukaisuudesta ja hallitsemattomuudesta. Vieraannutettujen isien kokemusten mukaan taloudellinen väkivalta vieraannuttajan toimesta on keskeisesti myös vaikuttanut suhteen heikentymiseen isien ja omien lasten välillä.

Taloudelliset menetykset muodostuvat epäoikeudenmukaisuuden ja vihan ohella keskeiseksi

tekijäksi, joka on heikentänyt isien luottamusta yhteiskuntaa kohtaan. Taloudelliset menetykset näyttäytyvät isien kirjoituksissa kohtuuttomina rahaan liittyvinä menetyksinä ja taloudellisena ahdinkona. Ylipäättään taloudellinen väkivalta ilmenee myös kirjoituksissa vallankäytön muotona vieraannuttamisen yhteydessä, mikä osaltaan myös kietoutuu keskeiseksi osaksi isien kantamaa surua ja tuskaa.

5.3 Minäkuvan muutos ja hyvinvoinnin heikkeneminen

Merkittävänä kokonaisuutena aineistosta nousee esille menetysten ja surun vaikutukset isien minäkuvaan ja hyvinvointiin. Minäkuvalla tarkoitetaan ihmisen kokonaisvaltaista käsitystä itsestään, omista ominaisuuksistaan, arvoistaan ja rooleistaan suhteessa ympäröivään ympäristöön. Minäkuva ei ole pysyvä kokonaisuus, vaan se kehittyy jatkuvasti läpi elämän. Minäkuvalla ja hyvinvoinnilla on keskeisesti jatkuva vastavuoroinen vaikutus toisiinsa. (Ruohotie 2004, 1–15.) Isien minäkuvan muutos ja hyvinvoinnin heikkeneminen muodostuvat neljästä alaluokasta: 1) isyyden menetys, 2) identiteetin muutokset, 3) emotionaalinen kuormitus ja 4) surun ruumiillistuminen.

Isyyden menetys

Vieraannutettujen isien kirjoituksista nousee esille kokemus isyyden ja isän roolin menettämisestä vieraannuttamisen seurauksena. Isät kuvailevat kirjoituksissa isyyttä keskeiseksi ja merkitykselliseksi osaksi omaa minäkuvaa. Kirjoituksissa isät kuvailevat isyyttä muun muassa merkityksellisimpänä asiana, suurimpana saavutuksena ja tärkeimpänä osana omaa minuutta. Kirjoituksista on nähtävillä isyyden antavan elämälle vahvan suunnan sekä merkityksellisyyden ja tarkoituksen tunteen.

”Surua on se, että minulta vietiin pois myös vastoin tahtoani isyyteni. Isyyteni, joka on minulle merkityksellisin asia.” K9

”Olen menettänyt sen vanhemmuuden roolin ja isyyden. Kun sain lapsen, isyys tuntui suurimmalta saavutukseltani (...). Isyys vietiin minulta.” K11

”Kaikkein tärkein osa minua – isyys – on yritetty tuhota.” K12

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa isyyden menettäminen vieraannuttamisen seurauksena näyttäytyy vaikeana ja kokonaisvaltaisena menetyksenä. Kirjoituksissa on nähtävillä isyyden menettämisen muodostuvan kriisiksi, joka samalla horjuttaa isien minäkuvaa ja elämän

perustaa. Vieraannutetut isät sanoittavat isyyden menetystä muun muassa isyyden tuhoamisena ja vasten tahtoisena toimintana, jolloin isyyden menetys näyttäytyy myös isyyden riistämisenä. Vieraannutettujen isien kirjoituksissa isyyden riistäminen merkityksellistyy syvänä suruna, joka koskettaa isien minäkuvan ydintä, toimijuutta ja elämän tarkoituksellisuutta.

”Kyllähän se syvää surua on, kun omaa isyyttä pitää puolustaa ja perustella.” K9

”(...) minun vanhemmuuteni putosi nollaan ja minun piti perustella, miksi haluan jatkaa vanhemmuuttani. Äidin vanhemmuutta ei kyseenalaistettu missään vaiheessa.” K2

Vieraannutetut isät kirjoittavat myös joutuneensa perustelemaan omaa vanhemmuuttaan. Eräs isistä kirjoittaa, että äidin vanhemmuutta ei ole missään vaiheessa kyseenalaistettu toisin kuin isän omaa vanhemmuutta. Isyyden sosiaalinen tunnustamattomuus näyttäytyy isien kokemuksissa hauraana ja ehdollisena asemana. Kokemus oman vanhemmuuden puolustamisesta keskeisesti murentaa käsitystä isyyden pysyvyydestä, sekä se voi tuottaa tunteen vanhemmuuden arvon mitätöitymisestä ja horjuttaa isien käsitystä omasta merkityksestään vanhempana. Vieraannutettujen isien kirjoituksissa on nähtävillä surun kietoutuvan kokemukseen siitä, ettei isien vanhemmuus näyttäydy vieraannuttamisen seurauksena itsestään selvänä eikä riittävän tunnustettuna, vaan asettuu kyseenalaistamisen ja arvioinnin kohteeksi.

Identiteetin muutokset

Minäkuvan muutokset eivät koske ainoastaan isyyden menettämistä, sillä vieraannutettujen isien kirjoituksissa vieraannuttamisen seuraukset vaikuttavat laajemmin käsityksiin omasta itsestä ja omasta paikasta elämässä. Vieraannuttaminen jäsentyy isien kirjoituksissa kokonaisvaltaisena menetyksen kokemuksena, jossa suru vaikuttaa isien käsitykseen ja kokemukseen omasta itsestään. Isien kokemasta surusta tekee pitkäkestoisen muun muassa se, että vieraannuttamisen aiheuttama suru vaikuttaa koko identiteettiin.

“Menetykset ja suru ovat saaneet pohtimaan identiteettiäni. Kun yhteys lapseen alkoi hankaloitumaan minusta riippumattomista syistä, koin kadottavani myös identiteettini.” K9

”Vieraannuttaminen ei ole riittävä vanhempien välillä, vaan kaltoinkohtelua, joka rikkoo lapsen lisäksi syvästi vanhemmuutta ja koko identiteettiä.” K11

”Olen menettänyt myös osan itsestäni, koska suurin osa energiastani kuluu siihen, että yritän suojella lapsiani väärinkäytöksiltä – henkisiltä, ei aina näkyviltä.” K2

Isät kuvaavat kirjoituksissaan kokemuksiaan oman identiteetin hämartyimisestä ja sen kadottamisesta. He sanoittavat menettäneensä oman identiteetin ja osan itsestään vieraannuttamiseen ja siitä johtuvan surun seurauksena. Identiteetin hämartyminen ja kadottaminen kuvastaa samalla siitä, kuinka voimakkaasti vieraannuttaminen vaikuttaa kokemukseen omasta itsestään. Kokemukset oman identiteetin muutoksista ovat johtaneetisiä käsittelemään uudelleen käsitystä itsestään.

”Alussa en tiennyt enää kuka minä olen ja mikä merkitys elämälläni on. Jouduin menemään syvälle itseeni ja rakentamaan käsitystä elämästä.” K11

Identiteetin ohella aineistosta nousi esille elämän merkityksellisyyden pohtiminen ja uudelleenkäsitteleminen. Suuret muutokset isien omassa vanhemmuudessa ja identiteetissä vieraannuttamisen johdosta horjuttavat käsitystä myös elämän merkityksestä. Vieraannutettujen isien suru muuttuneesta elämäntilanteesta on syventänyt tarvetta tarkastella elämän suuntaa ja tarkoituksellisuutta.

Emotionaalinen kuormitus

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa ilmenee vieraannuttamisen sekä siitä johtuvien menetysten ja surun aiheuttaneen heissä emotionaalista kuormitusta. Emotionaalisella kuormituksella tarkoitetaan tässä niitä tunteita ja tuntemuksia sekä niiden yhteydessä olevia tilanteita, jotka kuormittavat psyykkisesti. Isien kirjoituksissa on nähtävillä emotionaalista kuormitusta aiheuttavien tekijöiden olevan vahvasti yhteydessä isien minäkuvaan ja hyvinvointiin.

”Pahinta on myös surun tuoma voimattomuus. Vieraannuttaminen vei kaikki voimavarani ja suru ja oloni on siksi pahentunut.” K9

”Vaikeeta on, kun ei jaksa ja on voimaton, en voi tehdä tälle mitään, vaikka haluan.” K11

Voimattomuus vieraannuttamisen seurauksena nousee kirjoituksista yhdeksi emotionaalista kuormitusta aiheuttavaksi tekijäksi. Voimattomuus ilmenee kirjoituksissa kokemuksena isien omien vaikutusmahdollisuuksien ja toimintakyvyn heikkenemisenä vieraannuttamisen seurauksena. Isillä on tahtoa ja halua muuttaa vieraannuttamisen aiheuttamaa tilannetta, mutta

esimerkiksi isien heikentyneet voimavarat estävät sitä. Samanaikaisesti vieraannuttamisen aiheuttama suru on heikentänyt isien voimavaroja, ja voimavarojen heikkeneminen on puolestaan syventänyt surun kokemusta.

”Ehkä eniten kuvailisin surua kaipuuksi ja ikäväksi. Enkä tiedä, saanko lasta takaisin.” K11

”Kun lapset ovat päivittäin jollain tasolla mielessä, voi kuvitella miltä tuntuu, kun ei voi tavoittaa heitä.” K10

Isät kuvaavat kirjoituksissaan kokemaansa surua ikävänä ja kaipuuna, jotka rakentuvat merkittäviksi emotionaalista kuormitusta lisääviksi tekijöiksi. Ikävä ja kaipuu suuntautuvat erityisesti lapseen ja etäänntyneeseen suhteeseen. Suruun sisältyvästä ikävästä ja kaipuusta tekee voimakasta erityisesti se, kun lapsi ei ole tavoitettavissa. Vieraannutettujen isien ikävään ja kaipuuseen yhdistyy myös epävarmuus siitä, onko suhteen ja yhteyden muodostaminen lapsen kanssa vielä joskus mahdollista. Epävarmuus voi osaltaan ylläpitää surua ja tehdä surusta jatkuvasti läsnä olevan kokemuksen, joka ei ikään kuin asetu paikoilleen tai saa selkeää päätöstä. Vieraannutettujen isien kirjoituksissa on nähtävillä, etteivät ikävä ja kaipuu siten rajaudu yksittäisiin hetkiin, vaan ne voivat läpäistä arkea kokonaisvaltaisesti. Näin suru saa pitkäkestoisen ja toistuvan luonteen, jossa koettu menetys ei näyttäytyä päättyneenä ja sulkeutuneena, vaan jatkuvasti uudelleen rakentuvana kokemuksena.

”Käsitys siitä, että lapsen erottaminen minusta on äidille yksin väitteiden varassa näin helppoa, aiheuttaa valtavaa yksinäisyyttä.” K8

”Vieraannuttamisen aiheuttama suru aiheuttaa minussa yksinäisyyttä. (...). Tuntuu, että muut ei ymmärrä tätä kipua ja miten se oikeasti minuun vaikuttaa.” K11

Isät kertovat myös kokemastaan yksinäisyydestä ja siihen liittyvästä surusta. Erityisesti suhteen vaikeutuminen ja katkeaminen lapseen rakentuu keskeisenä yksinäisyyttä aiheuttavana tekijänä. Lisäksi vieraannuttamisesta johtuva isien kokema suru aiheuttaa heissä yksinäisyyden tunnetta. Kirjoituksista ilmenee, että osa isistä on jäänyt surun kanssa yksin. Lähtökohtaisesti surun piilottelu lisää entisestään yksinäisyyden tunnetta (Itkonen 2020, 47–49). Isien kirjoituksissa on nähtävillä, ettei ympäristö tunnista ja ymmärrä surua oikealla ja riittäväällä tavalla.

”Jäin pitkään surun kanssa yksin (...). Pitkään koin surua ja häpeää siitä, että ihmiset ajattelivat minun valehdelleen ja että minä keksisin vieraannuttamisen päästäni.” K11

Yksinäisyyden rinnalla myös häpeän tunne nousee esille isien kirjoituksista. Häpeän tunne ilmenee kokemuksissa, joissa surua ja vieraannuttamista ei ole tunnustettu ympäröivässä sosiaalisessa ympäristössä. Häpeän tunteeseen sisältyy muun muassa pelko leimautumisesta muiden ihmisten toimesta. Häpeän voidaan nähdä myös rajoittavan surutyötä, sillä surevat haluavat tulla surun kanssa kohdatuksi ja nähdyksi (Itkonen 2020, 47).

”Vieraannuttaminen on synnyttänyt minussa pelkoa. Pelkoa siitä, että minut demonisoidaan vanhempana. Pelkoa siitä, että jokainen tekoni voidaan kääntää minua vastaan. Joudun miettimään asioita, joita terve vanhemmuus ei koskaan vaatisi miettimään: voinko pitää omaa lastani kainalossa ilman, että pelkään jonkin sairastuneen tulkinnan johtavan syytöksiin?” K12

Aikaisempien tutkimuksien mukaan myös pelon tunteen esiintyminen vieraannutetussa vanhemmassa on yleistä vieraannuttamisen seurauksena (Balmer ym. 2018, 92). Myös vieraannutettujen isien kirjoituksista nousee esille pelon tunne. Erään isän kirjoittaman kirjoituksen mukaan pelko muodostuu esimerkiksi jatkuvasta varuillaan olost, jossa vieraannutettu isä kokee oman toiminnan olevan altis väärälle tulkinnalle, ja joka voidaan kääntää häntä vastaan. Tämä korostuu erityisesti yhdessäolosta lapsen kanssa. Vieraannutettujen isien pelko näyttäytyy erityisesti turvattomuuden tunteena, joka lisää myös surun aiheuttamaa haavoittuvaisuutta.

Surun ruumiillistuminen

”Olen kokenut vieraannuttamisen seurauksena pohjatonta surua. Sellaista, joka ei ole vain mielessä tai sydämessä, vaan koko kehossa.” K12

Edellä oleva lainaus isien kirjoituksista kuvastaa tyhjentävästi surun kokonaisvaltaisuutta ja myös sitä, ettei surulla koeta olevan selkeää loppua tai päätepistettä. Tämä tekee surusta voimakasta, ja usein juuri voimakas suru ilmenee kehossa myös fysiologisella tasolla (Lahti & Partonen 2020, 141–144). Isien kirjoituksista ilmenee, ettei heidän kantamansa suru kulje ainoastaan ajatuksissa, vaan se näyttäytyy myös vahvasti kehollisena ulottuvuutena.

”Se (suru) tuntuu siltä kuin jokin kaikkein pyhin olisi revitty irti väkivalloin, eikä kipu lopu, vaikka aika kulkee.” K12

“Tuska on henkistä ja fyysistä.” K11

”Paljon tuskaa (...).” K5

”(...) vieraannuttamisen kokeminen ja tunteminen on kiduttavaa. Ja juuri tätä kidutusta olen tuntenut 15 vuotta.” K10

Aivot myös tulkitsevat usein myös voimakkaan surun fyysisenä kipuna. Tämän lisäksi myös puhekielessä surua perinteisesti kuvataan kipuna tai muilla kipuun viittaavilla sanoilla. (Lahti & Partonen 2020, 142.) Vieraannutettujen isien kirjoituksissa kipu, tuska ja kidutus korostuvat surun fyysisen puolen kuvaamisessa yllä mainituissa lainauksissa. Kirjoituksista on nähtävillä surun olevan luonteeltaan voimakasta sekä myös jatkuvaa ja pitkittynyttä. Suru ei näin ollen näyttäydy kirjoituksissa vain hetkellisenä tuntemuksena, vaan intensiivisenä ja kuormittavana elämää hallitsevana kokonaisuutena.

”Tunsin rintakipua vielä ehkä vuoden ajan.” K7

”Välillä suru tuntuu jopa puristavan tunteena rinnassa ja päänsärkynä.” K11

”Se (suru) saa minussa aikaan huimausta ja kipua rinnassa ja mahassa.” K9

Vieraannutetut isät kuvailevat kokemansa surun esiintyvän myös fyysisinä oireina. Fyysiset oireet kuvaavat konkreettisesti samalla vieraannutettujen isien surun kehollista puolta. Fyysisinä oireina aineistosta nouse esille esimerkiksi rinta- ja vatsakipu, päänsärky sekä huimaus.

”Vieraannuttaminen on aiheuttanut unettomuutta (...). Yöt ovat kuitenkin kamalia, silloin suru herää henkiin. Kun en nuku, muukin elämä kärsii.” K9

”(...) et nuku, työt kärsii (...).” K4

Aikaisemmin mainittujen fyysisten oireiden ohella vieraannutettujen isien suru ilmenee myös unettomuutena ja väsymyksenä. Yksi kirjoittajista ilmaisee surun ikään kuin heräävän henkiin öisin. Ilmaus viittaa surun voimistumiseen silloin, kun ympäristö hiljenee ja omat ajatukset nousevat pintaan. Unta on vaikeampi saada, kun suruun liittyvät kipeät ajatukset tulevat voimakkaammin esille. Isien kirjoituksissa ilmenee unettomuuden olevan yhteydessä myös omaan jaksamiseen.

”Taistelu muistutti tuulimyllyjä vastaan taistelemista. Lopulta kehoni petti. Sain aivoinfarktin (...).” K3

”Nyt ehkä tämän stressaavan ja aiempien raskaiden huolien takia olen sairastunut IBD-sairauteen (...).” K1

”Vieraannuttamisen aiheuttama suru on näkynyt minussa masennuksena ja ahdistuksena. Suru on jatkunut pitkään ja se on muuttunut masennukseksi. (...) Masennus vei minut myös sairauslomalle.” K11

”Suru ja menetys näkyvät elämässäni uupumuksena, vetäytymisenä ihmissuhteista, väsymyksenä ja toivottomuutena. Suru on vaikuttanut minuun kaikella tavalla. Olen ollut sairauspoissaoloilla töistä.” K12

Fyysisten oireiden lisäksi erityisesti pitkään jatkunut suru voi myös lisätä sairastuvuutta ja kuolleisuutta. Sureminen voi aiheuttaa sekä somaattisia että psyykkisiä sairauksia. (Lahti & Partonen 2020, 144.) Tämä ilmenee myös vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Aineistosta nousee esille sekä fyysisiä että psyykkisiä sairauksia, jotka ovat isien kokemusten mukaan peräisin vieraannuttamisesta ja sen aiheuttamasta muuttuneesta elämäntilanteesta. Isien kokemusten mukaan vieraannuttaminen on vaatinut isiltä kamppailua ja taistelua vieraannuttamista vastaan, mikä on osaltaan aiheuttanut fyysistä ja psyykkistä kuormitusta pitkällä aika välillä. Kirjoituksista nousee esille muun muassa oman kehon pettäminen kuormittavassa tilanteessa sekä aivoinfraktiin ja IBD-sairauteen sairastuminen. Psyykkisistä sairauksista aineistosta nousevat esimerkiksi uupuminen, ahdistus ja masennus, jotka kytkeytyvät myös pitkittyneeseen suruun. Osa kertoo myös jääneensä sairauslomalle, joka puolestaan myös kuvastaa surun voimakkuutta ja sen kokonaisvaltaista vaikutusta hyvinvointiin.

6 Selviytymiskeinot menetyksen ja surun käsittelemiseen

Tässä luvussa tarkastelen tutkimusaineistooni perustuen sitä, millaisia selviytymiskeinoja vieraannutetuilla isillä on menetyksen ja surun käsittelemiseen. Taulukossa 3 esittelen aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti tekemäni luokittelun vieraannutettujen isien selviytymiskeinoista. Esittelen myös tutkielmani tuloksia selviytymiskeinoista kyseisen taulukon mukaisesti (kts. taulukko 3). Ensimmäiseksi käsitelen vieraannutettujen isien toiminnallisia selviytymiskeinoja. Tämän jälkeen tarkastelen heidän emotionaalisia selviytymiskeinonsa. Luvun viimeisessä osassa siirryn tarkastelemaan vieraannutettujen isien sosiaalisia selviytymiskeinoja.

Taulukko 3. Vieraannutettujen isien selviytymiskeinot.

Yläluokka	Alaluokka	Pelkistetty ilmaisu
Toiminnalliset selviytymiskeinot	1) Kognitiivinen käsittely	1) Tiedonhaku, omatoiminen opiskelu, ajatusten ja tunteiden ylös kirjoittaminen
	2) Arjesta kiinni pitäminen	2) Arkirutiinit, työ, liikunta, sosiaalinen elämä
Emotionaaliset selviytymiskeinot	1) Tunteiden säätely	1), Tunteiden välttely, sopeutuminen, hyväksyminen
	2) Hengellisyys ja uskonnollisuus	2) Lohtu rukoilusta, lohtu uskonnosta
	3) Toivo	3) Rakkaus lasta kohtaan, lapsen merkitys, toivo tilanteen muuttumisesta, toivo yhteiskunnallisesta muutoksesta
Sosiaaliset selviytymiskeinot	1) Läheisverkostojen tuki	1) Sukulaiset, ystävät, eläimet, vertaisuhteet
	2) Ammatillinen tuki	2) Terapia, juridinen apu, sosiaalipalvelut

6.1 Toiminnalliset selviytymiskeinot

Menetyksen ja surun käsittelemiseen liittyvistä selviytymiskeinoista toiminnalliset selviytymiskeinot nousevat esille yhtenä keskeisenä kokonaisuutena vieraannutettujen isien kirjoituksista. Toiminnallisilla selviytymiskeinoilla tarkoitetaan tässä erityisesti sellaisia keinoja, joiden avulla vieraannutetut isät pyrkivät omatoimisesti omalla toiminnallaan vaikuttamaan ja käsittelemään vieraannuttamisesta johtuvaa surua. Vieraannutettujen isien kirjoitusten perusteella toiminnalliset selviytymiskeinot muodostuvat kahdesta alaluokasta: 1) kognitiivinen käsittely ja 2) arjesta kiinni pitäminen.

Kognitiivinen käsittely

Kognitiivisella käsittelyllä tarkoitetaan tiedonkäsittelyä, jotka muodostuvat kognitiivista toiminnoista. Kognitiivisia toiminnot ovat tiedon vastaanottamiseen, käsittelemiseen ja säilyttämiseen sekä tiedon käyttöön liittyviä toimintoja, jotka myös mahdollistavat yksilön suoriutumisen ja toimintakyvyn. Kognitiiviseen käsittelyyn voivat lukeutua esimerkiksi oppiminen, toiminnanohjaus, hahmottaminen, ajattelu ja ongelmien ratkaisu. (THL 2023b.) Kognitiivinen käsittely ja siihen liittyvät toiminnot ovat lähtökohtaisesti keskeisessä osassa surussa ja sen käsittelemisessä (Liu, Taillefer, Tassone & Vickers 2021).

“Aloin etsimään tietoa vieraannuttamisesta ja lukea eri tutkimuksia aiheesta. Käsitin entisestään, minkälaista väkivaltaa vieraannuttaminen on. Ei kukaan ollut sitä minulle ikinä sanonut. Lukeminen auttanut omaa surua, kun ymmärsin mistä on kyse.” K9

Vieraannutettujen isien kirjoituksista nousee esille kognitiivisen käsittelyn osalta tiedonhaku ja omatoiminen opiskelu vieraannuttamisesta, jotka ilmenevät vieraannutettujen isien selviytymiskeinoina vieraannuttamisesta johtuvan surun käsittelemiseen. Vieraannuttamista koskevalla tiedonhaulla ja opiskelulla vieraannutetut isät pyrkivät ymmärtämään vieraannuttamista, sekä siitä johtuvia omia kokemuksiaan. Omatoiminen tiedonhaku ja opiskelu mahdollistavat ilmiön käsitteellistämisen, mikä myös osaltaan auttaa vieraannutettuja isiä jäsentämään sekä sanoittamaan omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Ymmärtämällä ja tiedostamalla vieraannuttamisen yhteiskunnallisena vakavana ilmiönä, pystyvät myös vieraannutetut isät rakentamaan omille kokemuksille ja surulle merkityksiä. Lisäksi omatoiminen tiedonhaku ja opiskelu vahvistavat vieraannutettujen isien omaa toimijuutta varsinkin siitä syystä, kun vieraannuttamisen seurauksena vieraannutettujen isien omaa vanhemmuutta on rajoitettu vastentahtoisesti.

”Itse aloin opiskella aihetta (vieraannuttamista) syvästi ja aloin tuomaan julki tähän kokonaisuuteen liittyviä asioita.” K7

Vieraannuttamista koskeva tiedonhaku ja opiskelu eivät ainoastaan kohdistu oman ymmärryksen laajentamiseen ja itsensä kehittämiseen, vaan ne linkittyvät myös haluun tehdä vieraannuttamista näkyvämmäksi yhteiskunnassa. Vieraannutettujen isien kirjoituksista ilmenee, että tiedonhaun ja opiskelun myötä kasvaa myös tarve jakaa omaa opittua tietoa ja tuoda näkyville vieraannuttamista ilmiönä ja siihen liittyviä epäkohtia. Ylipäätään tiedon jakaminen lisää myös kokemusta kuulluksi tulemisesta ja merkityksellisyydestä.

”Kirjoitin ajatuksiani ylös ja se auttoi jäsentämään ajatuksiani ja tunteitani. Kirjoitin ehkä semmoista surupäiväkirjaa itsekseni, joka on auttanut surun käsittelemisessä. Olin niin yksin ajatuksieni kanssa, että kirjoittaminen auttoi edes jollain tavalla.” K9

Omatoimisen tiedonhaun ja opiskelun ohella vieraannutettujen isien kirjoituksista nousee esille omien ajatusten ja tunteiden kirjoittaminen ylös osana surutyötä. Eräs vieraannutetuista isistä kuvailee omien ajatusten kirjoittamista ikään kuin surupäiväkirjaksi, joka on edesauttanut surun käsittelemisessä. Kirjoittamisen tiedetään voivan auttavan käymään läpi surua sekä siihen liittyviä muita tunteita ja ajatuksia. Omien ajatusten ja tunteiden kirjoittaminen on myös kannustettua terapeuttiseltakin kannalta. (Furnes & Dysvik 2010, 425; Turunen 2024.) Suruun usein sisältyy henkilökohtaisia ajatuksia, joita sureva ei halua muille jakaa, jolloin kirjoittamisesta voi muodostua toimiva ja terapeuttinen keino omien surusta selviytymiseen. Vieraannutettujen isien kirjoituksista korostuu yksinäisyyden kokemus surun kanssa, jolloin suru ikään kuin purkaantuu ulos kirjoittamisen avulla.

Vieraannuttamista koskeva tiedonhaku ja opiskelu sekä omien ajatusten kirjoittaminen näyttäytyvät keskeisinä selviytymiskeinoina vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Ne muodostuvat selviytymiskeinoiksi, joiden avulla vieraannutetut isät ensisijaisesti jäsentävät omia kokemuksia vieraannuttamisen seurauksena sekä käsittelevät vieraannuttamiseen liittyvää surua. Kyseiset keinot muodostuvat keskeisiksi tekijöiksi surusta selviytymiseen ja myös oman toimijuuden vahvistamiseen.

Arjesta kiinni pitäminen

”Parasta lääkettä on päästä asunnosta ulos, urheilu sekä sosiaalinen elämä.” K7

”Alussa oli vaikeaa pitää kiinni terveellisyydestä, mutta rutiinit, pyöräily ja lenkkeily ovat saaneet jaksamaan ja pitämään minusta huolta.” K9

Vieraannutettujen isien kirjoituksista esille nousee selviytymiskeinona arjesta kiinni pitäminen. Isien kokemusten mukaan arki ja siihen sisältyvät rutiinit ovat auttaneet jaksamaan vieraannuttamisen ja siitä johtuvan surun keskellä. Tutut arkirutiinit, työt, liikunta ja sosiaalinen elämä omassa arjessa koetaan surua helpottaviksi tekijöiksi, sillä ne tuovat esimerkiksi ennakoitavuutta ja vakautta kuormittavaan ja raskaaseen elämäntilanteeseen.

“Arki on auttanut selviytymään. Normaalit rutiinit ja työt ovat olleet helpottavia asioita, vaikka suru ei katoa.” K11

”Suru on omalla tavallaan läsnä koko ajan. Sinusta on repäisty osa pois. Et tosin mieti vieraannutettuja lapsiasi aktiivisesti, sillä arjen pyörittäminen vei omat voimansa (...).” K10

Oma arjenhallinta tuo myös merkityksellisyyttä, sillä se voi ylläpitää tunnetta elämän jatkuvuudesta vieraannuttamisesta sekä siitä johtuvista menetyksistä ja surusta huolimatta. Vieraannutettujen isien kirjoituksissa on nähtävillä, etteivät arkirutiinit kuitenkaan tarkoita surun poistumista tai sivuuttamisesta, vaan pikemminkin niiden avulla on mahdollista siirtää omat ajatukset vieraannuttamisesta hetkeksi muualle.

Vieraannutettujen isien kirjoituksista ilmenee arjessa selviytymisen vaativan kuitenkin psyykkisiä resursseja. Isien kokemusten mukaan arkirutiinit vievät omat ajatukset muualle vieraannuttamisesta ja surusta, mutta arjenhallinta voi olla silti kuormittavaa ja vaatia paljonkin omia voimavaroja. Surun keskellä arjenhallinta voi tuntua ristiriitaiselta, sillä se samanaikaisesti kannattelee ja kuormittaa. Vaikka arki tarjoaa rakennetta ja mahdollistaa selviytymisen, se ei poista surua, vaan pikemminkin siirtää sen hetkellisesti taka-alalle. Näin ollen arjenrutiinit ilmenevät vieraannutettujen isien kokemuksissa keskeisenä selviytymisen keinona, mutta psyykkisesti vaativana prosessina.

6.2 Emotionaaliset selviytymiskeinot

Vieraannutettujen isien kirjoituksista ilmenee emotionaalisia selviytymiskeinoja vieraannuttamisesta johtuvien menetyksien ja surun käsittelemiseen. Tässä kontekstissa emotionaalisilla selviytymiskeinoilla tarkoitetaan niitä mielen keinoja ja mekanismeja, joilla vieraannutetut isät pyrkivät käsittelemään surua ja siihen liittyviä vaikeita tunteita sopeutuakseen vieraannuttamisesta johtuvaan elämänmuutokseen. Emotionaaliset selviytymiskeinot muodostuvat kolmesta alaluokasta: 1) tunteiden säätely 2) hengellisyys ja 3) toivo.

Tunteiden säätely

Emotionaalisista selviytymiskeinoista vieraannutettujen isien kirjoituksissa ilmenee tunteiden säätely. Tunteiden säätelyllä viitataan tässä erilaisiin tapoihin, kykyihin ja resursseihin havainnoida, ilmaista ja käsitellä surua ja siihen kuuluvia keskeisiä tunteita. Vieraannutettujen

isien kirjoituksista ilmenee tunteiden säätelyn osalta tunteiden välttelemistä sekä tilanteeseen sopeutumista ja hyväksymistä.

”Yritän pitää itseni kiireellisenä arkisin, etten ehtisi ajatella asiaa. Se toimii ajoittain, mutta suru kuitenkin pystyy puskemaan läpi.” K9

”(...) yrität jopa välttää vieraannuttamisen aiheuttamia surullisia tunnetiloja. Vuosien varrella sen on jo oppinut, mutta kokonaan et saa haudattua itseäsi.”

K10

Edellä mainituissa ilmauksissa ilmenee, kuinka osa vieraannutetuista isistä pyrkii välttelemään vieraannuttamisesta johtuvaa surua, sekä sen ympärillä olevia tunteita ja ajatuksia esimerkiksi pitämällä itsensä kiireellisenä. Itsensä pitäminen kiireisenä surun keskellä on varsin yleinen selviytymiskeino, jolla pyritään joko tiedostetusti tai tiedostamatta välttelemään vaikeita tunteiden ja ajatusten kohtaamista. Lähtökohtaisesti sen tiedetään toimivan lyhyellä aikavälillä, mutta surun välttely jatkuvalla kiireellä ja arjen suorittamisella voivat johtaa esimerkiksi uupumukseen. (Boss 1990.) Kokonaisuudessaan isien kirjoituksissa ilmenee tunteiden välttelyn kiireen kautta olevan keskeinen keino arjessa jaksamisessa ja selviytymisessä, vaikka se ei surua kokonaan tukahduta.

”Ehkä lopullisin keino on ollut jollain tavalla sopeutuminen ja tämän tilanteen hyväksyntä. Olen hyväksynyt, että olen vieraannuttajan uhri ja elämäni on tältä osin tuhottu. En kuitenkaan ole luovuttanut. Vieraannuttaminen on väkivaltaa ja olen yrittänyt sisäistää, että olen myös itse väkivallan uhri.” K11

Sopeutuminen vieraannuttamisesta johtuvaan elämäntilanteeseen ja sen hyväksyminen nousevat myös selviytymiskeinoiksi vieraannutettujen isien kirjoituksista. Vieraannutettujen isien kirjoituksissa sopeutuminen ja hyväksyminen korostuvat erityisesti siinä, että isät sisäistävät vieraannuttamisen väkivallan muotona ja tunnistavat itsensä myös väkivallan uhreina. Sopeutumisen ja hyväksymisen myötä vieraannuttamisesta ja siihen liittyvästä surusta rakentuvat vähitellen osa isien omaa elämäntarinaa. Isien kirjoituksissa sopeutuminen ja hyväksyminen eivät tarkoita surun päättymistä, vaan pikemminkin surun kanssa elämään oppimista. Vieraannutettujen isien kokemuksissa suru ikään kuin kulkee sopeutumisen ja hyväksymisen rinnalla kulkijana.

Hengellisyys ja uskonnollisuus

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa nousee esiin hengellisyys ja uskonnollisuus selviytymistä tukevin tekijöinä. Hengellisyydellä ei ole yhtä selkeää määritelmää, mutta lähtökohtaisesti siinä ihminen kokee yhteyttä johonkin suurempaan, kuten esimerkiksi kristillisessä hengellisyydessä Pyhään Henkeen. Uskonnollisuudella viitataan lähtökohtaisesti usein katsomukseen, joka on kiinnittynyt uskonnolliseen instituutioon tai traditioon. Hengellisyys ja uskonnollisuus yhdistetään usein toisiinsa, mutta käytännössä hengellisyys voi ilmetä ilman sitoutumista tai kuuluvuutta uskonnolliseen yhteisöön, ja vastaavasti uskonnollisuus voi ilmetä ilman, että hengellisyys näkyisi vahvasti omassa elämässä. (Namdar, Kavonius, Ubani, Kallioniemi & Kuusisto 2024, 198–199.)

”Jaksan rukoilemalla apua Taivaan Isältä. Se on ollut viimeinen paikka, jossa minua ei ole kyseenalaistettu, mitätöity tai vaiettu kuoliaaksi.” K12

Rukoilu näyttäytyy lohtua tuovana selviytymiskeinona vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Isien kirjoituksista on havaittavissa rukoilemisen helpottavan suruun sisältyvää kuormitusta sekä samalla sen rakentavan tilan, jossa omia ajatuksia ja tunteita on mahdollista ilmaista ilman pelkoa torjutuksi tulemisesta. Hengellinen ulottuvuus toimii ikään kuin vastapainona niille kokemuksille, joissa vieraannutettu isä on tullut omien sanojensa mukaan kyseenalaistetuksi tai mitätöidyksi. Lisäksi rukoilu vahvistaa kokemusta yhteydestä johonkin itseään suurempaan, mikä voi lisätä merkityksellisyyden ja turvan tunnetta.

”Olen saanut rauhaa suruun uskonnosta.” K9

Edellä mainitussa lainauksessa uskonto myös yhdistetään rauhan muodostumiseen vieraannuttamisesta johtuvan surun keskellä. Osa vieraannutetuista isistä saa siis emotionaalista lohtua ja henkistä rauhaa uskonnon kautta. Uskonto ja rauhan saaminen eivät myöskään välttämättä tarkoita surun katoamista, vaan pikemminkin sen muuttumista helpommin kannettavaksi. Uskonto toimii siis merkityksellistävänä tekijänä vieraannuttamisen ja siitä johtuvan surun käsittelemisessä.

Hengellisyys ja uskonnollisuus näyttäytyvät keskeisinä emotionaalisina selviytymiskeinoina surun käsittelemisessä. Ne toimivat vieraannutettujen isien kokemuksissa yksilöllisinä keinoina käsitellä omia tunteita ja ajatuksia, sekä lisäksi niiden avulla vieraannutetut isät saavat myös

lohtua, merkityksellisyyttä ja hyväksyntää omille kokemuksilleen. Kokonaisuudessaan hengellisyys ja uskonnollisuus toimivat voimavaroina vieraannutettujen isien surun keskellä.

Toivo

Toivo toimii psyykkisenä voimavarana suojaten mieltä, edistämällä sopeutumista ja auttamalla suhtautumaan tulevaisuuteen myönteisesti vaikeinakin aikoina. Toivo muodostuu henkilökohtaisista merkityksistä, elämäkokemuksista ja odotuksista. Sen olemassaolo auttaa jaksamaan erityisesti kriisien, epävarmuuksien ja koettelemusten keskellä. Lähtökohtaisesti toivo ja siitä kiinni pitäminen edistävät jaksamista, sekä ne tekevät elämästä merkityksellistä haasteista huolimatta. (Eriksson 1994, 14–15.)

”Minua auttaa jaksamaan esim. sellainen tieto, että vähäkin aikamme on kuitenkin lapselle selvästi tärkeää ja merkityksellistä. Eräänä päivänä hänen ja minun välilläni ei enää äiti määrää ja hän on myös aikuisena valmis ymmärtämään asioita muultakin kuin äitinsä väitteiden kannalta.” K8

”Minun lapseni saa haluni jatkaa elämää ja haluan kuitenkin toivoa kaiken vielä muuttuvan. Teen edelleen kaikkeni, että olisin lapselleni isä, vaikka vieraannuttaminen on sitä muuttanut. Toivon ylläpitäminen myös sattuu ja elämässä on vaikea mennä eteenpäin.” K11

”Suurin toivoni on saada lapseni takaisin ja se saa minut jaksamaan. Epäusko ja toivottomuus iskevät kuitenkin ajoittain, mutta silti yritän pitää kiinni toivosta.”

K9

Toivo ja siitä kiinni pitäminen välittyvät keskeisesti vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Rakkaus lasta kohtaan ja lapsen merkitys antavat vieraannutetuille isille toivoa ja merkitystä elämään vieraannuttamisen ja surun keskellä. Vieraannutetuilla isillä on toivoa tilanteen muuttumisesta ja lapsen takaisin saamisesta, jotka myös kannattelevat isien jaksamista ja voimavaroja. Toivon kautta isät jaksavat jatkaa eteenpäin ja ylläpitämään tunnetta siitä, että suhde lapseen ei ole kokonaan menetetty. Toivo mahdollistaa vieraannutetuille isille tulevaisuusorientoituneen ajattelun, jossa yhteys lapseen vielä palautuu. Vieraannutetuilla isillä toivo toimii selviytymiskeinona ja myös psyykkisenä suojana koettua menetystä vastaan.

”Olen löytänyt lohtua, että esimerkiksi Tanska on tehnyt vieraannuttamisen lailla kielletyksi. Yhdysvalloissa vieraannuttaminen otetaan myös vakavasti. Saan lohtua, siitä, että ehkä tulevaisuudessa, niin moni lapsi ei koe samaa kohtaloa

kuin minun. Väillä minusta tuntui kuin sieluni olisi revitty palasiksi. Nyt näen toivoa viimeinkin.” K4

Vieraannutettujen isien kirjoituksista ilmenee myös toivon rakentuvan ympäröivän yhteiskunnan muutoksista. Edellä mainitussa lainauksessa vieraannutettu isä kertoo löytävänsä lohtua ja toivoa muista valtioista ja niiden rakenteista vieraannuttamisen suhteen. Yhteiskunnallinen kehitys, vieraannuttamisen tunnistaminen yhteiskunnallisena ongelmana ja vieraannuttamisen tunnustaminen esimerkiksi lain tasolla näyttävät keskeisenä toivon lähteenä. Isien kirjoituksista on nähtävillä, että vieraannuttaminen ei ole yksittäinen tragedia, vaan yhteiskunnallinen ongelma, jonka tarvitsee tulla nähdyksi ja vakavasti otettavaksi.

Lisäksi vieraannutettujen isien kirjoituksista myös välittyy, että toivosta kiinni pitäminen ei ole helppoa. Isät kuvailevat kirjoituksissaan toivosta kiinni pitämisen myös henkisesti sattuvan. He myös kuvailevat elämässä eteenpäin kulkemisen vaikeuden. Lisäksi kirjoituksissa ilmenevät myös epäuskon ja toivottomuuden tunteet. Nämä kokemukset kertovat toivon ristiriitaisesta luonteesta. Toivo on keskeinen selviytymiskeino surun käsittelemisessä ja elämän jatkuvuudessa, mutta samaan aikaan siitä kiinni pitäminen koetaan kivuliaana. Vieraannutetuilla isillä ei ole toivosta huolimatta varmuutta tilanteen muuttumisesta, joka voi puolestaan aiheuttaa toivottomuuden ja epäuskon tunteita. Toivo ei siis näy jatkuvana voimakkaana tulevaisuudenuskona ja elämänvoimana, vaan se pikemminkin ilmenee vieraannutettujen isien aaltoilevana kannattelevana voimavarana.

6.3 Sosiaaliset selviytymiskeinot

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa ilmenee sosiaalisia selviytymiskeinoja vieraannuttamisesta johtuvien menetysten ja surun käsittelemiseen. Sosiaaliset selviytymiskeinot perustuvat erityisesti vuorovaikutussuhteisiin ja niiden kautta oleviin tukimuotoihin. Sosiaaliset selviytymiskeinot muodostuvat kahdesta alaluokasta: 1) läheisverkostojen tuki ja 2) ammatillinen tuki.

Läheisverkostojen tuki

Vieraannutettujen isien kirjoituksissa nousee vahvasti esille läheisverkostojen merkitys selviytymisen kannalta. Menetyksen ja surun kanssa kamppailevat kaipaavat usein ennen kaikkea aitoa kohdatuksi tulemistä (Lahti 2020). Tämä korostuu myös vieraannutettujen isien

kirjoituksissa. Isien kirjoitusten mukaan läheisten, kuten ystävien ja sukulaisten, tuki on ollut merkittävä selviytymistä tukeva tekijä surun keskellä.

”Jaksan kertomalla kokemuksestani ystäväilleni.” K12

”Läheisille puhuminen on auttanut suruun, vaikka vieraannuttamisesta on ollut vaikea puhua muiden kanssa.” K11

”Onneksi läheisimmät ystäväni ja sukulaiset ovat pitäneet puoliani. Siitä olen saanut myös voimaa.” K9

Mahdollisuus keskustella omista kokemuksista ja tulla kuulluksi läheisten keskuudessa näyttäytyy tärkeänä tapana jäsentää surua. Vieraannutettujen isien kokemuksissa kuulluksi tuleminen korostuu erityisesti siitä syystä, kun isät ovat kokeneet muun muassa epäoikeudenmukaisuutta ja kohtaamattomuutta. Ystävien ja sukulaisten tuki voivat täten vahvistaa vieraannutettujen isien tunnetta omasta arvosta sekä oikeudesta omiin kokemuksiin, ajatuksiin ja tunteisiin. Läheisten tuki muodostuu vieraannutettujen isien keskeiseksi voimavaraksi surun käsittelemiseen.

”Se (kissanpentu) oli paras trauma apu. Tuntuisi kyllä aika yksinäiseltä kohdata nämä asiat ilman kissaani ja koiraani.” K7

Kirjoituksista nousee esille myös lemmikkieläimien merkitys menetyksen ja surun käsittelemiseen. Aikaisempien tutkimusten mukaan eläinten tiedetään voivan vastata merkittävästi surevan tarpeisiin menetyksen ja surun käsittelemisessä. Erityisesti seuraeläimistä on mahdollista saada esimerkiksi emotionaalista tukea surun keskellä. Oma eläin voidaan kokea kuin perheenjäsenenä, minkä myötä eläimeen voi rakentua merkityksellinen kiintymyssuhde. (Cacciatore, Gorman, Thielemann & Sullivan 2024, 16.) Isien kirjoituksissa lemmikkieläimet näyttäytyvät merkittävässä roolissa surun käsittelemisessä, sekä lisäksi myös yksinäisyyden tunnetta vähentävänä tekijänä.

Läheisten ja eläinten ohella merkittävänä vieraannutettujen isien selviytymiskeinoina ilmenevät myös vertaissuhteet ja vertaistuki. Vertaistukitoiminta perustuu ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen. Vertaisia yhdistävät samankaltaiset elämäkokemukset sekä halu jakaa kokemuksia keskenään. Usein vieraannuttamiseen ja suruun suunnatuissa vertaistoiminnassa keskiössä on kokemusten, kipukohtien ja tunteiden

tunnistaminen ja tunnustaminen. (Hirvonen 2020, 164–165; Lee-Maturana 2020, 150.) Tämä korostuu myös vieraannutettujen isien kirjoituksissa.

”Vuosien päästä uskaltauduin osallistumaan vertaistukeen. Vertaistuki on auttanut minua jaksamaan. Vertaistuesta olen saanut ymmärrystä, voimavaroja ja tukea. Olen jakanut kokemuksiani surusta, menetyksestä ja tästä epäoikeudenmukaisuudesta.” K9

”ILA (Isät lasten asialla ry) on auttanut minua ymmärtämään, että en ole yksin, vaan meitä on tuhansia ja tuhansia, joiden lapselta on viety toinen vanhempi ja vanhemman rakkaus. Tätä kirjoitettaessa itken.” K4

Vieraannutetut isät ovat saaneet voimavaroja vertaistuesta sekä kokemuksen siitä, että he eivät ole yksin surun kanssa. Vieraannutetut isät ovat saaneet toisistansa tukea, mikä osoittautuu merkittävänä selviytymiskeinona. Vertaistuki on lievittänyt yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksia, jotka ovat esiintyneet keskeisinä piirteinä myös vieraannuttamiseen liittyvässä surussa. Vertaistuki toimii ikään kuin tilana, jossa isät pystyvät jäsentämään ja sanoittamaan kokemuksiaan vieraannuttamisesta. Keskeisesti tämä voi tukea surun käsittelemistä, jolloin on mahdollista löytää merkityksiä omista kokemuksista. Vertaissuhteet näyttäytyvät isien kirjoituksissa emotionaalisen tuen lähteen sekä ne myös mahdollistavat myös vieraannuttamista koskevaa tiedonsaantia, joka helpottaa omien kokemusten ymmärtämistä.

”Olen ollut ratkaisukeskeinen ja tulevaisuussuuntautunut eli olen toiminut vapaaehtoisena tukihenkilönä vieraannuttamista kokevien vanhempien asioissa.”

K10

Lisäksi kirjoituksista nousee esiin halu auttaa ja tukea muita samassa tilanteissa olevia vieraannutettuja vanhempia. Kirjoituksista ilmenee aktiivinen toiminta vieraannuttamista koskevissa järjestöissä sekä vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen. Vieraannuttamisen läpikäyminen ja siitä johtuvan surun kantaminen voivat vaikuttaa haluun ja tarpeeseen tehdä omalla toiminnallaan jotain merkityksellistä toisten vieraannutettujen vanhempien vuoksi.

Vertaissuhteet ja vertaistukitoiminta muodostuvat isien kirjoituksissa keskeisiksi selviytymiskeinoiksi vieraannuttamisesta johtuvien menetysten ja surun käsittelemiseen. Ne mahdollistavat erityisesti hyväksynnän omille kokemuksille sekä ne rakentavat myös yhteisöllisyyttä vertaisten kesken. Vertaissuhteet ja vertaistuki selviytymiskeinoina auttavat

vieraannutettuja isiä peilaamaan omia kokemuksiaan, löytämään uusia näkökulmia ja sekä vahvistamaan myös omaa toimijuuttaan.

Ammatillinen tuki

Vieraannutetut isät ovat hakeneet ja saaneet myös ammatillista tukea vieraannuttamiseen. Ammatillinen tuki ilmenee keskeisenä selviytymiskeinona vieraannuttamisen käsittelemisessä, sekä myös vieraannuttamiseen liittyvien menetysten ja surun jäsentämisessä. Kirjoituksista nousevat esille terapia, juridinen tuki ja sosiaalipalvelut.

”Jouduin käymään pitkän jakson terapiassa, koska en pystynyt käsittelemään enää surua.” K4

”Olen jutellut mun masennuksesta, menetyksestä ja surusta terapiassa, joka on auttanut käsittelemään tätä kaikkea.” K11

Osa vieraannutetuista isistä on saanut apua terapiasta vieraannuttamisesta johtuvien menetysten ja surun käsittelemiseen. Isien kirjoituksista on ilmennyt vieraannuttamiseen liittyvän surun sisältävän vaikeita tunteita, kuten voimattomuutta, yksinäisyyttä, ikävää, vihaa sekä epäoikeudenmukaisuuden kokemusta, joiden käsittely voi olla haastavaa ilman ulkopuolista tukea. Terapiaan hakeutuminen myös vahvasti siitä, että vieraannuttaminen on kuormittavaa ja vaikuttaa vieraannutettujen isien hyvinvointiin. Isien kirjoituksista ilmenee surun olevan niin voimakasta, että sitä on ollut vaikea käsitellä yksin ilman ammatillista tukea. Terapia on muodostunut keskeiseksi selviytymiskeinoksi surun käsittelemiseen.

”Olen itse hakenut apua asianajajilta ja tässä on ollut pitkiä oikeudenkäyntejä. Jotkut hyvät asianajajat on olleet henkisenä tukena ja toisaalta se on myös auttanut surussa, kun ei jää paikoilleen ja yrittää ratkaista tätä kaikkea.” K9

Pitkään jatkuneessa vieraannuttamisessa yleistä on vanhempien väliset vaikeat huoltoriidat lapsen huoltoon, tapaamista ja asumista koskeissa asioissa, sekä myös niihin liittyvät jatkuvat ja pitkät oikeudenkäynnit (Pere 2023, 479). Tämä myös keskeisesti ilmenee vieraannutettujen isien kirjoituksissa. Vieraannutetut isät kirjoittavat oikeudenkäyntien olevan henkisesti kuormittavia prosesseja, eikä tuomioistuimien päätöksillä ole läheskään aina ole ollut muutosta vieraannuttamiseen. Kirjoituksista kuitenkin ilmenee, että juridinen apu on myös ajoittain auttanut surun käsittelemisessä. Asianajajat ovat esimerkiksi antaneet tukea vieraannuttamisesta johtuvaan kuormittavaan tilanteeseen. Tuki ei ole rajoittunut pelkästään

vieraannuttamiseen liittyviin juridisiin kysymyksiin, vaan se on myös sisältänyt myös henkistä kannattelua kuormittavan tilanteen keskellä. Juridisen avun kautta vieraannutetut isät ovat pyrkineet ensisijaisesti vaikuttamaan vieraannuttamiseen ja löytämään ratkaisuja oikeudellisten keinojen avulla. Vaikka oikeudenkäynnit eivät kirjoitusten perusteella ole usein johtaneet toivottuihin päätöksiin ja lopputuloksiin, ovat oikeudellinen prosessi ja juridinen apu kuitenkin ajoittain tuottaneet kokemuksen oman toimijuuden vahvistamisesta, joka on ollut merkityksellistä surun käsittelemisessä.

”Olen käynyt perhepalveluissa ja lastenvalvojalla. Apu on myös auttanut minua jaksamaan ja kyllä siellä minun puoleni on otettu vakavasti, vaikka tarvittavaa apua en ole aina heiltä saanut.” K11

”Oon päässyt puhumaan mun tunteista ja kaikesta sosiaalitoimistossa. Onhan se puhuminen helpottanut oloa. Tulee vähän olo, että en ole yksin.” K9

Kirjoituksista nousee keskeisesti esille myös sosiaalipalvelujen merkitys. Vieraannuttamisen näkökulmasta perheiden kanssa toteutettavan sosiaalityön keskeisenä tehtävänä on sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisesti tunnistaa vieraannuttaminen ja puuttua kaltoinkohteluun sekä turvata lapsen etu (THL 2025). Vieraannutettujen isien kirjoituksista on kuitenkin ilmennyt esimerkiksi epäoikeudenmukaisuuden ja kohtaamattomuuden tunnetta lastensuojelua, sosiaalipalveluja ja viranomaisia kohtaan. Osa vieraannutetuista isistä kertoo myös saaneensa apua ja tukea sosiaalipalveluista. Kirjoituksista ilmenee omista tunteista ja kokemuksista puhumisen sosiaalipalvelujen työntekijöiden kanssa helpottaneen vieraannuttamisesta johtuvaa oloa. Sosiaalipalveluista saama tuki on auttanut osaa vieraannutetuista isiä jaksamaan vieraannuttamisen ja surun keskellä. Onnistuneet kohtaamiset sosiaalipalvelujen työntekijöiden kanssa muodostuvat näin ollen myös keskeisiksi keinoiksi vieraannuttamisen ja siitä johtuvan surun kanssa selviytymisen kannalta.

Kokonaisuudessaan toiminnallisten ja emotionaalisten selviytymiskeinojen ohella myös ammatilliset selviytymiskeinot muodostuvat keskeisiksi keinoiksi vieraannutettujen isien menetysten ja surun käsittelemiseen. Terapia, juridinen apu ja sosiaalipalvelut tarjoavat keskeisiä väyliä kohdata ja käsitellä vieraannuttamiseen liittyviä kokemuksia ja surua. Vieraannutettujen kirjoituksissa ilmenee erityisesti mahdollisuuden tulla kuulluksi ja ymmärretyksi lievittävän kuormitusta sekä helpottavan vieraannuttamista johtuvaa surua. Ammatillisista tukimuodoista on mahdollisuus saada käytännön apua vieraannuttamiseen sekä ne myös mahdollistavat tuen saamista arjessa selviytymiseen ja surun kanssa kamppailuun.

7 Yhteenveto ja pohdinta

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten vieraannutetut isät kuvailevat kokemaansa menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena, sekä millaisia selviytymiskeinoja vieraannutetuilla isillä on menetyksen ja surun käsittelemiseen. Tutkimusaineistona on toiminut yksitoista vieraannutetun isän kirjoitusta. Tässä luvussa kokoan yhteen tutkielman keskeiset tutkimustulokset, sekä peilaan tutkimustuloksia aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. Lisäksi pohdin ja arvioin tutkielmani luotettavuutta, sekä esitän myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Tutkielman yhteenveto

Tutkielman pääluku 5 käsitteli tutkielman ensimmäistä tutkimuskysymystä: *Miten vieraannutetut isät kuvailevat menetystä ja surua vieraannuttamisen seurauksena?* Tutkimustulokset osoittavat vieraannutettujen isien surevan voimakkaasti vieraannuttamista. Ensinnäkin vieraannutetut isät kokevat menettäneensä lapsen, sillä yhteys lapseen on joko merkittävästi vaikeutunut tai kokonaan katkennut vieraannuttamisen vuoksi. Isät surevat yhteydenpidon ja henkisen yhteyden vaikeutumista ja katkeamista, menetettyä yhdessäoloa sekä yhteisten tulevien muistojen menettämistä. Vieraannutetut isät vertaavat lapsen menetystä vieraannuttamisen seurauksena lapsen kuolemaan, mikä kertoo vieraannuttamisesta johtuvan surun erityispiirteistä. Kuolemaan vertaaminen kertoo surun voimakkuudesta ja jatkuvuudesta. Isät myös kantavat surua lapsen puolesta. Isät kokevat voimakasta surua ja huolta vieraannuttamisen vaikutuksista lapseen. He kokevat suurta huolta lapsen hyvinvoinnista ja arjesta vieraannuttajan luona, sekä vieraannuttamisen pitkäaikaisvaikutuksista lapseen ja hänen tulevaisuuteensa.

Tutkimustulokset myös osoittavat, että vieraannuttamista kokeneet isät kokevat menettäneensä luottamuksen yhteiskuntaa kohtaan. Tutkielman painopiste oli erityisesti lapsisuhteen menetyksessä, mutta aineiston analyysin edetessä nousi esiin myös laajempia kokemuksia. Vieraannutetut isät kuvasivat lapsen menettämisen ohella luottamuksen heikkenemistä yhteiskuntaa ja sen instituutioita kohtaan, mikä laajensi ymmärrystä ilmiön kokonaisvaltaisista vaikutuksista. Luottamuksen menettäminen muodostuu epäoikeudenmukaisuuden kokemuksista, vihan tunteesta ja taloudellisista menetyksistä. Vieraannutettujen isien epäoikeudenmukaisuus muodostuu isien kokemasta kohtaamattomuudesta viranomaisten toimesta. Isien kokemusten mukaan viranomaiset eivät ole tunnistaneeet ja ymmärtäneet vieraannuttamista, eivätkö he ole myöskään toimineet riittävillä keinoilla vieraannuttamisen

estämisen ja lopettamisen suhteen. Isät kokevat myös epäoikeudenmukaisuutta yhteiskunnan järjestelmän ja instituutioiden toimesta. Isien mukaan yhteiskunnan järjestelmässä ei ole tarjottu oikeudenmukaista kohtelua ja toimivaa palvelua. Isät kokevat kyseessä olevan rakenteellinen ongelma, johon sisältyy muun muassa ennako-oletuksia ja asenteita vieraannutettuja isiä kohtaan sukupuolen perusteella, sekä ylipäättään puutteellisia keinoja toimia vieraannuttamista vastaan. Epäoikeudenmukaisuuden rinnalla isät kokevat myös suruun sisältyvää vihaa vieraannuttajaa, viranomaisia ja järjestelmää kohtaan. Lisäksi isien luottamusta yhteiskuntaa kohtaan on horjuttanut taloudelliset menetykset. Isien taloudelliset menetykset muodostuvat vieraannuttamista koskevista kalliista ja pitkittyneistä oikeudellisista prosesseista, sekä myös taloudellisesta väkivallasta, jota osa isistä on kokenut vieraannuttajan toimesta.

Tutkimustuloksien mukaan isien kokemat menetykset ja suru ovat merkittävästi yhteydessä isien minäkuvan muutokseen ja hyvinvoinnin heikkenemiseen. Isät ovat menettäneet isyyden ja isän roolin vieraannuttamisen seurauksena. Tutkimustuloksien mukaan isyys on ollut merkityksellisin asia isien elämässä. Isät kokevat, että isyys on riistetty vastentahtoisesti vieraannuttamisen seurauksena, mikä osaltaan aiheuttaa isissä voimakasta surua ja tuskaa. Isyyden menettämisen ohella isät ovat kokeneet oman identiteetin hämärtymistä ja kadottamista. Isyyden menettämisen ja identiteetinmuutoksien johdosta isät ovat joutuneet rakentamaan uudelleen käsitystä itsestään, sekä elämän merkityksellisyydestä. Nämä ovat myös voimistaneet isien kantamaa surua.

Vieraannutetut isät kokevat myös voimakasta emotionaalista kuormitusta. Tutkimustulokset osoittavat vieraannutettujen isien kokevan voimattomuutta, jatkuvaa ikävää ja kaipuuta lasta kohtaan, sekä yksinäisyyttä kantamansa surun kanssa, joka muodostuu lapsen menettämisestä ja myös siitä, että surua ei tunnusteta riittävillä tavoilla. Isien surussa esiintyy myös pelon tunnetta ja häpeää, sillä vieraannuttamista ja surua ei ole aina tunnustettu muiden ihmisten ja yhteiskunnan toimesta. Tutkimustuloksissa on nähtävillä myös surun ruumiillistuminen eli surun kehollinen puoli. Ensinnäkin isät kuvailevat surua voimakkailla sanoilla, kuten kipuna ja tuskana. Isät ovat myös kokeneet surusta johtuvia fyysisiä oireita, kuten päänsärkyä, huimausta, vatsakipua ja unettomuutta. Osa isistä kuvailee myös sairastuneensa psyykkisiin ja somaattisiin sairauksiin. Psyykkisten sairauksien osalta osa isistä on kokenut masennusta ja ahdistusta. Somaattisista sairauksista esille tuli esimerkiksi aivoinfrakti ja IBD-sairaus. Lisäksi osa on joutunut jäämään myös sairauslomalle. Tämän tutkimuksen puitteissa ei voida tehdä yksiselitteisiä ja selkeitä syy-seuraussuhteita esimerkiksi vieraannuttamisen ja fyysisten

oireiden välillä. Aikaisemmat tutkimukset ovat kuitenkin myös osoittaneet, että pitkittynyt stressi, suru ja kuormitus voivat aiheuttaa myös fyysisiä oireita (Nielsen ym. 2025; Shaver & Fraley 2008, 48). Voidaan kuitenkin todeta, että isät kirjoituksissaan liittivät fyysiset oireet vieraannuttamisen seurauksiksi.

Kokonaisuudessaan tutkimustulosten perusteella voidaan todeta vieraannutettujen isien surun olevan voimakasta, kokonaisvaltaista, sekä pitkittynyttä ja jatkuvaa. Lähtökohtaisesti surun voimakkuutta selittää keskeisesti vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen merkitys, ja lapsen menettäminen vastentahtoisesti vieraannuttamisen seurauksena. Tutkimustuloksiin nojautuen on havaittavissa, että vieraannutettujen isien kokemuksissa on epäselvän menetyksen piirteitä. Tätä vahvistaa myös aikaisemmat tutkimukset, joissa on havaittu vieraannutettujen vanhempien kärsivän epäselvästä menetyksestä (Kline 2017; Lee-Maturana ym. 2020; Lee-Maturana ym. 2022). Bossin (1999) mukaan epäselvä menetys on stressaava ja traumaattinen menetyksen muoto. Epäselvässä menetyksessä ei ole kyse läheisen kuolemasta. Epäselvä menetys ei mahdollista surevalle selkeää ratkaisua tai päätöstä, mikä tekee menetyksen luonteesta ja siitä johtuvasta surusta jatkuvaa. Tutkimustuloksissa on nähtävillä vieraannutetuille isille lapsen menetyksen olevan epäselvä menetys, sillä menetykseen ja suruun ei ole selkeää loppua ja ratkaisua. Lapsi on fyysisesti elossa, mutta suhde isän ja lapsen välillä on merkittävästi vaikeutunut tai katkennut kokonaan. Isät kokevat epävarmuutta ja tuskaa siitä, voiko suhde vielä joskus korjaantua lapsen kanssa. Tämän vuoksi menetystä on vaikea hyväksyä lopullisena, mikä vaikeuttaa suremista.

Tutkimustuloksien perusteella vieraannutettujen isien surussa on havaittavissa myös äänioikeudettoman surun piirteitä. Tutkimustuloksissa ilmenee merkittävästi, että isät eivät ole läheskään aina saaneet sosiaalista tunnustusta kokemuksilleen sekä surulle muilta ihmisiltä ja yhteiskunnalta. Sosiaalista tunnustamattomuutta ja tarvittavan tuen puutetta on tapahtunut ajoittain läheisten toimesta, sekä myös pitkälti viranomaisten ja yhteiskunnan palveluiden puolelta. Nämä ovat myös vaikuttaneet tutkimustuloksissa ilmenneeseen luottamuksen menettämiseen yhteiskuntaa kohtaa. Vaikka vieraannuttamisessa kyseessä on vakava perheväkivallan muoto, jäävät vieraannutettujen isien kokemukset vieraannuttamisesta liian usein sivuutetuiksi ja tunnustamatta.

Tutkielman pääluke 6 käsitteli tutkielman toista tutkimuskysymystä: *Millaisia selviytymiskeinoja vieraannutetuilla isillä on menetyksen ja surun käsittelemiseen?*

Selviytymiskeinojen osalta vieraannutetuilla isillä on havaittavissa toiminnallisia, emotionaalisia ja sosiaalisia selviytymiskeinoja menetyksen ja surun käsittelemiseen. Bossin (2010) mukaan erityisesti merkityksien löytäminen on keskeinen keino selviytyä epäselvän menetyksen kanssa. Tutkimustuloksissa onkin myöskin nähtävillä vieraannutettujen isien löytävän ja saavan erilaisia merkityksiä kokemuksilleen ja ylipäättään elämälle eri selviytymiskeinojen kautta.

Tämän tutkielman tutkimustulokset osoittavat vieraannutettujen isien toiminnallisiin selviytymiskeinoihin kuuluvan kognitiivista käsittelyä, johon sisältyvät vieraannuttamista koskeva tiedonhaku ja opiskelu sekä omien ajatusten ja tunteiden ylös kirjoittaminen. Erityisesti vieraannuttamista koskeva tiedonhaku ja opiskelu tuovat isille merkitystä, sillä niiden avulla he pystyvät esimerkiksi ymmärtämään vieraannuttamista ja sen taustalla olevia tekijöitä, sekä myös jäsentämään kokemuksiaan. Toiminnallisiin selviytymiskeinoihin sisältyi myös arjesta kiinni pitäminen, johon kuuluivat arkirutiinit, työ, urheilu ja sosiaalinen elämä. Arjesta kiinni pitämien tuo isille tärkeää konkreettista sisällöllistä merkitystä surun ja tuskan ohelle. Ylipäättään tutkimustulokset osoittavat toiminnallisten selviytymiskeinojen avulla isien pyrkivän omatoimisesti omalla toiminnallaan vaikuttamaan ja käsittelemään vieraannuttamisesta johtuvaa surua, sekä myös ylläpitämään kokemusta omasta toimijuudesta.

Vieraannutettujen isien emotionaalisiin selviytymiskeinoihin kuuluivat tutkimustulosten mukaan tunteiden säätely, hengellisyys ja uskonnollisuus sekä toivo. Vieraannutettujen isien tunteiden säätelyyn sisältyvät tunteiden välttely sekä sopeutuminen ja hyväksyminen. Tutkimustuloksissa ilmeni myös hengellisyys ja uskonnollisuus, joiden kautta vieraannutetut isät saavat lohtua suruun rukoilun ja uskonnon avulla. Ne keskeisesti tuottavat myös merkitystä elämälle vieraannutettujen isien kokemuksissa. Keskeisenä selviytymiskeinona vieraannutetuilla isillä ilmeni myös toivo ja siitä kiinni pitäminen. Toivon löytäminen ilmeni myös yhtenä Bossin (2010) esittelemistä selviytymiskeinoista. Tutkimustulokset osoittavat vieraannutettujen isien rakkauden lasta kohtaan ja lapsen merkityksen antavan isille toivoa ja merkitystä elämään. Isillä on toivoa tilanteen muuttumisesta ja lapsen takaisin saamisesta. Toivo antaa isille voimavaroja jaksamiseen. Lisäksi tutkimustulokset osoittavat vieraannutettujen isien toivon muodostuvan myös siitä ajatuksesta, että yhteiskunta ja sen instituutiot kehittyisivät vieraannuttamisen tunnistamisen suhteen. Pääsääntöisesti toivosta kiinni pitäminen ei ole kuitenkaan vieraannutetuille isille helppoa. Tutkimustuloksien mukaan isät kamppailevat toivon ja epätoivon välillä, mikä on tyypillistä epäselvässä menetyksessä.

Menetyks jää epäselvän menetyksen tavoin ikään kuin jatkuvaan välitilaan, jossa toivo ja epätoivo vuorottelevat, ja suru on koko ajan läsnä.

Vieraannutettujen isien sosiaalisissa selviytymiskeinoissa ilmeni läheisverkostojen tuki ja ammatillinen tuki. Tutkimustuloksissa on nähtävillä sosiaalisten selviytymiskeinojen tuottavan isille merkitystä erityisesti nähdyksi ja ymmärretyksi tulemisen kautta. Vieraannutetut isät saavat tärkeää tukea selviytymiseen ystäviltä ja sukulaisilta. Ystävien ja sukulaisten ohella myös oman lemmikkieläimen merkitys nousi esille selviytymistä tukevana tekijänä. Merkittävänä vieraannutettujen isien selviytymiskeinona ilmeni myös vertaissuhteet ja vertaistukitoiminta. Vieraannutetut isät ovat saaneet tukea ja apua muilta vieraannutetuilta isiltä. Vertaissuhteiden kautta isät ovat saaneet ymmärrystä toisiltaan sekä myös kokemuksen siitä, että he eivät ole yksin surun kanssa.

Tutkimustulosten mukaan myös ammatillinen tuki on ollut yhtenä vieraannutettujen isien selviytymiskeinona. Vieraannutetut isät ovat saaneet tukea terapiasta vieraannuttamisesta johtuvan surun käsittelemiseen. Vieraannutetut isät ovat saaneet myös juridista apua vieraannuttamiseen liittyen. Vaikka vieraannuttamista koskevat oikeudenkäynnit ovat olleet isille kuormittavia tilanteita, eikä haluttuun päämäärään ole isien kokemuksissa läheskään aina päästy, ovat juridinen apu ja oikeudellinen prosessi toimineet isien omaa toimijuutta vahvistavana tekijänä, sillä niiden avulla isät ovat pyrkineet ratkaisemaan vieraannuttamista. Lisäksi asianajajat ovat ajoittain olleet tärkeänä henkisenä tukena isille. Nämä ovat olleet merkityksellisiä tekijöitä surun käsittelemisessä. Lisäksi myös sosiaalipalvelujen merkitys nousee selviytymistä tukevaksi tekijäksi. Tutkimustulosten mukaan vaikka vieraannutetuilla isillä on paljon huonoja kokemuksia sosiaalipalveluista, lastensuojelusta ja viranomaisista, ovat vieraannutetuista isistä osa silti saanut merkityksellistä tukea sosiaalipalvelujen kautta.

Pohdinta

Laadullisessa tutkimuksessa ei perinteisesti ole mittaristoa, jolla arvioitaisiin tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on merkittävä, sillä tutkija tekee omia valintoja ja tulkintoja läpi tutkimusprosessin. Täten myös laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä tutkijana tuoda esille valintojaan ja avattava tulkintojaan, sekä myös reflektoitava tutkielman luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Tutkijana olen pyrkinyt tarkastelemaan tutkimusaineistoa aineiston ehdoilla, sekä täysin puolueettomasti ja objektiivisesti. Tutkielman

analyysissa on keskeistä ollut vieraannutettujen isien kokemuksien, ajatusten ja tunteiden esiintuominen pysymällä kuitenkin samalla tutkielmani aiheessa.

Tässä tutkielmassa keskiössä on ollut tutkimusaineisto ja sen analysointi, jolloin myös sen luotettavuutta on tärkeä tarkastella. Tutkimustulokset on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Aineisto on kerätty ilman osallistujien henkilötietojen keräämistä verkkopohjaisella Webropol-alustalla, jolloin ei ole varmuutta siitä, missä määrin vastaukset ovat todellisia. Toisaalta anonymiteetti voi myös joidenkin osallistujien kohdalla lisätä avoimuutta omien kokemuksien kertomisen suhteen. Kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa keskitytään tutkittavien kokemuksiin, jolloin tutkimuksen tarkoitus ei ole pyrkiä todentamaan yksittäisten vastausten objektiivista totuutta, vaan ymmärtämään, miten osallistujat itse jäsentävät kokemuksiaan.

Tutkimusaineisto on loppu viimein ollut hyvin rajallinen, sillä se on koostunut yhdestätoista vieraannuttamista kokeneen isän kirjoituksesta. Näin ollen tutkimustuloksista ei ole mahdollista tehdä yleispäteviä johtopäätöksiä. Tästä huolimatta tutkielma on näkökulmastani muodostanut merkittävää tietoa. Tutkielmassa korostuu fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne, jossa keskeistä on tutkittavien omien kokemuksien merkitys ja heidän suhteensa omaan elämistodellisuuteensa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–35). Tämä tutkielma on mahdollistanut vieraannutettujen isien kokemuksien esille nostamista ja heidän kokemuksien käsitteellistämistä fenomenologis-hermeneuttisen perinteen tapaan. Myöskään suomenkielisiä tutkimuksia vieraannutettujen vanhempien menetyksistä ja surusta ei ole tehty aikaisemmin tehty, jolloin tämä tutkimus täydentää kotimaista tutkimuskenttää ja tuo näkyväksi aiemmin vähälle jääneen näkökulman vieraannuttamisen ja surun kontekstissa.

Tutkielman aineiston keräämisessä on auttanut Isät lapsen asialla ry ja Miessakit ry, jotka jakoivat tutkielman tutkimustiedotetta eteenpäin omilla viestintäkanavillaan. Pyysin kyseisiä järjestöjä auttamaan tutkimusaineiston keräämisessä, sillä nämä järjestöt kohtaavat vieraannutettuja isiä, jonka myötä myöskin vieraannutettujen isien tavoittaminen näiden järjestöjen kautta olisi sujuvampaa ja helpompaa. Tämä on myös huomioitava tutkimustuloksissa. Ensinnäkin kirjoitukset olivat pääsääntöisesti hyvin tunnelatautuneita ja taidokkaasti kirjoitettuja. Kirjoituksista oli nähtävillä, kuinka isät ovat mahdollisesti jo pitkään pohtineet vieraannuttamista, menetyksiään ja suruaan. Useat myös kertoivat, että he ovat kokeneet vieraannuttamista jo vuosien ajan. Koska aineisto on kerätty Isät lasten asialla ry:n ja

Miessakit ry:n, voidaan olettaa, että tutkimukseen osallistuneet ovat mahdollisesti saaneet myös heidän kauttaan apua ja tukea vieraannuttamisen käsittelemiseen. Tämä voi myös mahdollisesti vaikuttaa tutkimustuloksiin. Lisäksi vertaissuhteet ja vertaistuki nousivat keskeisenä selviytymiskeinona, joka mahdollisesti selittyy myös sillä, että tutkielmaan osallistuneet isät ovat löytäneet tutkimustiedotteen edellä mainittujen järjestöjen avulla, joissa tarjotaan tietoa vieraannuttamisesta sekä myös vertaistukea vieraannuttamista kokeneille isille. Näin ollen tähän tutkielmaan osallistuneista on siis mahdollisesti merkittävästi jääneet niitä vieraannuttamista kokeneita isiä pois, jotka eivät ole olleet koskaan minkäänlaisen vieraannuttamista koskevan vertaistuen äärellä. Jatkotutkimuksia voisikin toteuttaa isommilla aineistoilla. Erityisesti olisi tärkeää tavoittaa niitä vieraannutettuja vanhempia, jotka eivät ole esimerkiksi vertaistuen tai muiden palveluiden piirissä.

Jatkotutkimusaiheeksi ehdotan myös vieraannuttamisen yhteydessä olevan taloudellisen väkivallan tutkimista. Tutkimustuloksissa nousi esille vieraannutettujen isien kokema taloudellinen väkivalta vieraannuttajan toimesta. Tuloksien mukaan isät ovat kokeneet taloudellista väkivaltaa muun muassa taloudellisena kiristämisenä, sekä jatkuvien ja toistuvina oikeudenkäyntien kautta. Taloudellisella väkivallalla lähtökohtaisesti pyritään kontrolloimaan ja alistamaan uhria rahan avulla (Harman ym. 2018, 1281–1282). Taloudellinen väkivalta on vakava väkivallamuoto, jolloin tätä ilmiötä vieraannuttamisen yhteydessä olisi tärkeä tutkia tulevissa tutkimuksissa.

Tutkimustulokset myös osoittavat vieraannutettujen vanhempien tuen, kohtaamisen ja interventioiden kehittämisen merkitystä. Menetysten ja surun ohella korostuivat vieraannutettujen isien kokemuksia muun muassa kohtaamattomuudesta sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun viranomaisten toimesta. Sosiaalityöntekijät ovat aikaisemmissa tutkimuksissa tuoneet esille vieraannuttamisen tunnistamisen ja siihen puuttumiseen haastavuuden. Tämän johdosta sosiaalityön asiakastyöhön olisi tärkeä saada selkeitä ohjeita ja neuvoja vieraannuttamisen tunnistamiseen ja vieraannutettujen vanhempien kohtaamiseen. Kohdatessa sosiaalityössä vieraannuttamista eli perheväkivaltaa kokeneita vanhempia, olisi tärkeä kiinnittää entistä enemmän huomiota toimivaan ja kunnioittavaan kohtaamiseen. Jatkossa olisi tärkeä tutkia tarkemmin sekä sosiaalityöntekijöiden että vieraannutettujen vanhempien näkökulmista vieraannutettujen vanhempien kohtaamista ja sen merkitystä sosiaalityössä. Kohtaaminen ja vuorovaikutusosaaminen ovat kuitenkin sosiaalityön peruspilareita.

Lopuksi haluan vielä kiittää jokaista tutkielmaan osallistunutta isää, jotka halusivat jakaa omakohtaisia, vaikeita ja merkityksellisiä kokemuksiaan vieraannuttamisesta sekä siihen liittyvistä henkilökohtaisista menetyksistä ja surusta. Kirjoituksenne olivat koskettavia, sekä myös silmiä avaavia ja tietoisuutta lisääviä. Ne keskeisesti muodostivat tämän tutkielman ytimen.

Lähteet

- Ahlström, N. (2015). Kiintymyssuhteen merkitys trauman siirtymisessä yli sukupolvien. Teoksessa Suokas-Cunliffe, A. (toim.) Häpeästä myötätuntoon: näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen. Helsinki: Traumaterapiakeskus. 184–198.
- Aho, A. L. & Kaunonen, M. (2014). Suru – selviytyminen ja surevien tukeminen. *Thanatos*, 3(2), 5–9.
- Aho, A. L. & Kylmä, J. (2012). Sensitiivinen tutkimus hoitotieteessä: näkökohtia tutkimusprosessin eri vaiheissa. *Hoitotiede*, 24(4), 271–280.
- Baker, A. J. & Darnall, D. (2006). Behaviors and strategies employed in parental alienation: A survey of parental experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 45(1-2), 97-124.
- Bala, N., Hunt, S. & McCarney, C. (2010). Parental alienation: Canadian court cases 1989-2008. *Family Court Review*, 48(1), 164–179.
- Balmer, S., Matthewson, M., & Haines, J. (2018). Parental alienation: Targeted parent perspective. *Australian journal of psychology*, 70(1), 91-99.
- Bates, E. A., & Hine, B. (2023). " I was told when I could hold, talk with or kiss our daughter": exploring fathers' experiences of parental alienation within the context of intimate partner violence. *Partner Abuse*, 14(2), 157–186.
- Bentley, C. & Matthewson, M. (2020). The Not-Forgotten Child: Alienated Adult Children's Experience of Parental Alienation. *The American Journal of Family Therapy*, 48(5), 509–529.
- Bernet, W., Gregory, N., Rohner, R. P. & Reay, K. M. (2020). Measuring the difference between parental alienation and parental estrangement: The parqgap. *Journal of forensic sciences*, 65(4), 1225–1234.
- Boss, P. (1999). *Ambiguous loss: learning to live with unresolved grief* (1st ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Boss, P. (2007). Ambiguous Loss Theory: Challenges for Scholars and Practitioners. *Family Relations*, 56(2), 105–111.
- Boss, P. (2010). The Trauma and Complicated Grief of Ambiguous Loss. *Pastoral Psychology*, 59(2), 137–145.
- Boss, P. (2016). The Context and Process of Theory Development: The Story of Ambiguous Loss. *Journal of Family Theory & Review*, 8(3), 269–286.
- Boss, P., Greenberg, J. & Pearce-McCall, D. (1990). *Measurement of Boundary Ambiguity in Families*. Minnesota Agricultural Experiment Station.

- Boss, P., Roos, S. & Harris, D. L. (2021). Grief in the midst of ambiguity and uncertainty: An exploration of ambiguous loss and chronic sorrow. Teoksessa Winokuer, H.R., Thornton, G. F., Neimeyer, R. A. & Harris, D. L. (toim.) *Grief and bereavement in contemporary society*. Routledge, 1st. ed. 163-175.
- Breen, L. J. & O'Connor, M. (2007). The fundamental paradox in the grief literature: A critical reflection. *OMEGA-journal of Death and Dying*, 55(3), 199-218.
- Cacciatore, J., Gorman, R., Thieleman, K. & Sullivan, M. (2024). "I don't feel judged. I just feel love": Perceptions of animals as support for grievers. *society & animals*, 1(aop), 1-19.
- Dahl, C. & Boss, P. (2020). Ambiguous Loss. Teoksessa Wampler, K. S., Rastogi, M. & Singh, R. (toim.) *The Handbook of Systemic Family Therapy*. John Wiley & Sons, Ltd, 2952–2984.
- Darnall, D. (1998). *Divorce casualties: Protecting your children from parental alienation*. Simon and Schuster.
- Doka, K. J. (1989). *Disenfranchised grief: Recognizing hidden sorrow*. Lexington, MA: Lexington.
- Doka, K. J. (2002) Theoretical overview. Teoksessa. Doka, K., & Grief, J. D. (toim). *Disenfranchised Grief: New Directions, Challenges, and Strategies for Practice*, 5, 1–90.
- Doka, K. J. (2017). Disenfranchised grief and trauma. Teoksessa Thompson, N., Cox, G.R. & Stevenson, R.G. (toim.) *Handbook of Traumatic Loss: A Guide to Theory and Practice* (1st ed.). Routledge, 377–385.
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. (2022). Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*, 34(4), 215–225.
- Eriksson, K. 1994. Theories of caring as health. In: Gaut, D. A. & Boykin, A. (Eds.) *Caring as Healing: Renewal through hope*. National League for Nursing Press, New York. 3–20.
- Furnes, B. & Dysvik, E. (2010). A systematic writing program as a tool in the grief process: part 1. Patient preference and adherence, 425-431.
- Gardner, R. A. (1987). *The parental alienation syndrome and the differentiation between fabricated and genuine child sex abuse*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.
- Gardner, R. A. (2001). Parental alienation syndrome (PAS): Sixteen years later. In *Academy Forum*. Vol. 45, No. 1, 10–12.

- Gardner, R. A. (2002). Parental alienation syndrome vs. parental alienation: which diagnosis should evaluators use in child-custody disputes? *American journal of family therapy*, 30(2), 93–115.
- Hannuniemi, A. (2007). Vanhemmasta vieraannuttaminen–uhka lasten hyvinvoinnille. *Oikeustiede-Jurisprudentia*, 40(XL), 1–126.
- Harman, J. J., Bernet, W. & Harman, J. (2019). Parental alienation: The blossoming of a field of study. *Current directions in psychological science*, 28(2), 212–217.
- Harman, J. J., Biringen, Z., Ratajack, E. M., Outland, P. L. & Kraus, A. (2016). Parents behaving badly: Gender biases in the perception of parental alienating behaviors. *Journal of Family Psychology*, 30(7), 866.
- Harman, J. J., Kruk, E. & Hines, D. A. (2018). Parental alienating behaviors: An unacknowledged form of family violence. *Psychological bulletin*, 144(12), 1275–1299.
- Harman, J. J., Matthewson, M. L. & Baker, A. J. (2022). Losses experienced by children alienated from a parent. *Current Opinion in Psychology*, 43, 7–12
- Harman, J. J., Warshak, R. A., Lorandos, D. & Florian, M. J. (2022). Developmental psychology and the scientific status of parental alienation. *Developmental psychology*, 58(10), 1887–1902.
- HE (88/2018). Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2018/88> Viitattu 12.1.2026.
- Heikinheimo, K. (2025). Vieraannutettu vai vieraantunut? - miten palvelujärjestelmä voisi tunnistaa, ymmärtää ja tukea paremmin eron jälkeistä vanhempi-lapsi-suhdetta. *Perhe- ja pariterapialehti*, 41(1), 5–31.
- Hine, B., Roy, E. M., Huang, C. Y. & Bates, E. (2025). Fathers' experiences of relationship breakdown including post-separation abuse and parental alienating behaviours. *Social Sciences*, 14(1), 1–17.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita (15., uudistettu painos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirvonen, M. (2020). Surevan kohtaaminen. Teoksessa Lahti, T. (toim.) *Suru*. Helsinki: Duodecim. 164–165.
- Häkkänen-Nyholm, H. (2010). Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. *Duodecim*, 126(5), 499–505.

- Immonen, N. (2023). Oikeudellinen näkökulma vieraannuttamisen ilmiöön. Teoksessa Vaitomaa, J., Rautio, S., & Hietanen, P. (toim.). Tunnista, puutu ja auta: opas vieraannuttamisen tunnistamiseen ja perheiden auttamiseen. 28–31.
- Isät lasten asialla ry (2025). <https://www.isatlastenasialla.fi> Viitattu 18.10.2025.
- Itkonen, J. (2017). Lapsen menettäminen ja suru. *Duodecim*, 133(22), 2110–2115.
- Itkonen, J. (2020). Kaipaamme tunnustusta surullemme. Teoksessa Lahti, T. (toim.) *Suru*. Helsinki: Duodecim. 47–61.
- Juhila, K. (2021). Koodaaminen. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/> Viitattu 23.11.2025.
- Kinnunen, U., & Mauno, S. (2025). Työstressistä selviytyminen ja siitä palautuminen: käsiteanalyysi. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 62(3), 566–577.
- Kline, C. L. (2017). *Parental Alienation and Targeted Parents: Loss, Coping, and Social Support*. Master's thesis, Colorado State University.
- Knight, C. & Gitterman, A. (2019). Ambiguous Loss and Its Disenfranchisement: The Need for Social Work Intervention. *Families in Society*, 100(2), 164–173.
- Kruk, E. (2016). Divorced Fathers at Risk of Parental Alienation: Practice and Policy Guidelines for Enhancing Paternal Responsibility. *New Male Studies*, 5(1), 95–112.
- Kruk, E., & Harman, J. J. (2025). Countering arguments against parental alienation as a form of family violence and child abuse. *The American Journal of Family Therapy*, 53(2), 117–146.
- Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (2019). Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. 1236–2050.
- Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T., Kääriäinen, M. & Kanste, O. (2011). Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede*, 23(2), 138–148
- Kübler-Ross, E. & Kessler, D. (2014). On grief and grieving: Finding the meaning of grief through the five stages of loss. Simon and Schuster.
- Laajasalo, T. (2021). Lapsi myrskyn keskellä – vaikeiden huoltoriitojen dynamiikka, väkivalta, väkivaltaepäilyt ja vieraannuttaminen. Teoksessa Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (toim.) *Vaativan erotyön käsikirja*. Ensi- ja turvakotien liitto. 28–37.
- Lahti, T. & Partonen, T. (2020). Kehollinen suru – Keho reagoi suruun. Teoksessa Lahti, T. (toim.) *Suru*. Helsinki: Duodecim. 141–159.

- Lainio-Jaakkola, J. (2017). Vieraannuttaminen: Sosiaalityöntekijöiden näkemys vieraannuttamisen ehkäisemisestä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1983/361> Viitattu 12.1.2026
- Lee-Maturana, S., Matthewson, M. L. & Dwan, C. (2020). Targeted Parents Surviving Parental Alienation: Consequences of the Alienation and Coping Strategies. *Journal of Child and Family Studies*, 29(8), 2268–2280
- Lee-Maturana, S., Matthewson, M. L. & Dwan, C. (2022). Ten key findings on targeted parents' experiences: Towards a broader definition of parental alienation. *Journal of Family Issues*, 43(10), 2672–2700.
- Liu, J. J., Taillefer, S. E., Tassone, A. & Vickers, K. (2021). The importance of bereavement cognitions on grief symptoms: Applications of cognitive processing therapy. *Death Studies*, 45(7), 552–562.
- Luoma, I. & Laajasalo, T. (2024). Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta ja vieraannuttamisen psykososiaaliset hoitomuodot. *Duodecim*, 140(5), 389-395.
- Meland, E., Furuholmen, D. & Jahanlu, D. (2024). Parental alienation—a valid experience? *Scandinavian journal of public health*, 52(5), 598-606.
- Miralles, P., Godoy, C. & Hidalgo, M. D. (2021). Long-term emotional consequences of parental alienation exposure in children of divorced parents: A systematic review. *Current Psychology*, 42(14), 12055–12069.
- Muukkonen, T. & Vaitomaa, J. (2021). Johdanto vaativaan erotyöhön ja Turva-hankkeen kehittämistyöhön. Teoksessa Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (toim.) *Vaativan erotyön käsikirja*. Ensi- ja turvakotien liitto. 10–17.
- Myllymäki, N. (2013). Epäoikeutettu suru ja sosiaalityö. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Namdar, C., Kavonius, M., Ubani, M., Kallioniemi, A., & Kuusisto, A. (2023). Nuoret, katsomukset ja hengellisyys koulussa. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.) *Katsomusaiheita: Nuorisobarometri*. 197–219.
- Nielsen, M. K., Pedersen, H. S., Sparle Christensen, K., Neergaard, M. A., Bidstrup, P. E. & Guldin, M. B. (2025). Grief trajectories and long-term health effects in bereaved relatives: a prospective, population-based cohort study with ten-year follow-up. *Frontiers in public health*, 13, 1–10.

- Nikupeteri, A. & Laitinen, M. (2021). Vaativat ero- ja huoltoriidat yksityisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (toim.) Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto. 19–26.
- Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 61/2012. Asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovittelun laajentaminen. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Parkkisenniemi, L. (2017). Sovittelu perhe- ja lapsioikeudellisissa asioissa—kuinka lapsen etu toteutuu? *Helsinki Law Review*, 11(1), 28–50.
- Pere, P. (2023). Tietopaketti vieraannuttamisesta ammattilaisille. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 60(4), 478–482.
- Pitkänen, M. (2020). Vieraannuttaminen eron jälkeen: Isien kirjoituksia vieraannuttamisen syistä, keinoista ja seurauksista. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Poijula, S. (2016). Lapsi ja kriisi: selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Poustie, C., Matthewson, M. & Balmer, S. (2018). The forgotten parent: The targeted parent perspective of parental alienation. *Journal of family issues*, 39(12), 3298–3323.
- Pulkkinen, M. (2025). Säröjä ja katveja suomalaisten surusuhteessa—kohti elettyä kuolemansurua. *Uskonnotutkija-Religionsforskaren*, 14(1), 1–20.
- Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Pöysä, J. (2021). Kirjoituskutsut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/kirjoituskutsut/> Viitattu 18.11.2025.
- Ruohotie, P. (2004). Minäkäsityksen ja -identiteetin muuttuminen johtamisen tavoitteena. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 6(1), 4–15.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Tutkimuksen arviointi – reflektointia. Teoksessa Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (toim.) KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen tietovaraso. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html Viitattu 2.12.2025.
- Shaver, P. R. & Fraley, R. C. (2008). Attachment, loss, and grief: Bowlby's views and current controversies. Teoksessa J. Cassidy & P. R. Shaver (toim.) *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. 2nd ed. The Guilford Press. 48–77.
- Sinkkonen, J. (2018). Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. *Duodecim*, 134(5), 465–470.

- Surevan kohtaaminen. (2025). Saako miehen suru näkyä? [online].
<https://www.surevankohtaaminen.fi/saako-miehen-suru-nakya/> Viitattu 15.11.2025.
- Tatton, A. (2023). Using the Theory of Family Boundary Ambiguity and Ambiguous Loss to Understand the Experiences of Foster Carers' Own Children. *The British Journal of Social Work*, 53(1), 198–215.
- Tavares, A., Crespo, C., & Ribeiro, M. T. (2021). What does it mean to be a targeted parent? Parents' experiences in the context of parental alienation. *Journal of child and family studies*, 30(5), 1370-1380.
- THL. (2023a). Vaativat erotilanteet ja eron jälkeinen väkivalta.
<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/vaativat-erotilanteet-ja-eron-jalkeinen-vakivalta> Viitattu 10.11.2025.
- THL. (2023b). Mitä toimintakyky on? <https://thl.fi/aiheet/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>
Viitattu 1.4.2026.
- THL. (2025). Lastensuojelun rooli vaativissa erotilanteissa.
<https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelun-rooli-vaativissa-erotilanteissa>
Viitattu 15.1.2026.
- Turunen, T. (2024). Suru, sureminen ja surevan kohtaaminen. Lääkärikirja Duodecim. Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vainio, S., Nurminen, S. & A, A. (2017). Vanhempien suru- ja selviytymisprosessi lapsen päihdekuoleman jälkeen. Teoksessa Hänninen, K., Laapio, M.L., Liirus-Mäkelä, V. & Nurminen, E. (toim.) Päihdekuolema ja vaiettu suru. Sininauhaliitto. 38–43.
- Vaitomaa, J. (2021). Eronneiden vanhempien ja lapsen palvelupolku. Teoksessa Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (toim.) Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto. 38–47.
- Vaitomaa, J. (2025). Vieraannuttava vanhempi voi aiheuttaa lapselle elinikäisiä seurauksia. Ensi- ja turvakotien liitto. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/71108218/vieraannuttava-vanhempi-voi-aiheuttaa-lapselle-elinikaisia-seurauksia?publisherId=3741&lang=fi>
Viitattu 28.11.2025.
- Verhaar, S., Matthewson, M. L. & Bentley, C. (2022). The impact of parental alienating behaviours on the mental health of adults alienated in childhood. *Children*, 9(4), 475.

Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja: Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> Viitattu 21.11.2025.

Liitteet

Liite 1. Tutkimustiedotteen saatekirje

HEI ISÄ!

Oletko kokenut vieraannuttamista ja haluaisit kertoa kokemuksistasi?

Nyt sinulla on mahdollisuus kertoa omakohtainen tarinasi, sillä teen Turun yliopistossa sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa **isien kokemasta surusta ja menetyksestä vieraannuttamisen seurauksena sekä heidän selviytymiskeinoistaan**.

Tutkielman keskeisenä tarkoituksena on saada vieraannutettujen isien ääntä kuuluviin.

Vieraannuttaminen = perheväkivallan muoto, jossa toinen vanhempi pyrkii ilman hyväksyttäviä syitä vaikuttamaan lapseen ja hänen olosuhteisiinsa niin, että lapsen ja toisen vanhemman välinen suhde vaikeutuu tai katkeaa kokonaan.

Pääset osallistumaan tutkielmaan nimettömästi kirjoittamalla kokemuksistasi tietoturvallisen Webropol-alustan kautta. Kirjoituksen sisältö on vapaamuotoinen – tärkeintä on sinun oma kokemuksesi. Voit kertoa kokemuksistasi sen verran, mitä itse haluat. Kirjoituksen laajuus on vapaa.

➔ **Osallistuminen tapahtuu alla olevan linkin tai QR-koodin kautta:**

<https://link.webropol.com/s/vieraannuttaminen>

Osallistuminen on vapaaehtoista. Kirjoitukset kerätään anonyymisti. Jokainen kirjoitus käsitellään tavalla, ettei niistä voi tunnistaa yhtäkään vastaajaa. **Lähetäthän kirjoituksesi 30.1.2026 mennessä.** Lisätietoja saat tarvittaessa tutkielmastani sähköpostitse rokajok@utu.fi

Lämmöllä kiittäen
Roosa Jokinen
sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija
Turun yliopisto

Liite 1. Tutkimustiedotteen saatekirje.

Liite 2. Saatesanat Webropol-alustalla

Hei isä!

Oletko kokenut vieraannuttamista ja haluaisit kertoa kokemuksistasi? Sinulla on nyt mahdollisuus kertoa omakohtainen tarinasi.

Olen Roosa Jokinen, sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija Turun yliopistosta, ja teen pro gradu -tutkielmaa isien kokemasta surusta ja menetyksestä vieraannuttamisen seurauksena sekä heidän selviytymiskeinoistansa. Tutkielman keskeisenä tarkoituksena on saada vieraannutettujen isien ääntä kuuluviin.

Vieraannuttaminen on perheväkivallan muoto, jossa toinen vanhempi pyrkii ilman hyväksyttäviä syitä vaikuttamaan lapseen ja hänen olosuhteisiinsa niin, että lapsen ja toisen vanhemman välinen suhde vaikeutuu tai katkeaa kokonaan.

Pääset osallistumaan tutkielmaan nimettömästi kirjoittamalla kokemuksistasi tämän tietoturvallisen Webropol-alustan kautta. Kirjoituksen sisältö on vapaamuotoinen - tärkeintä on sinun oma kokemuksesi. Voit kertoa kokemuksistasi sen verran, mitä itse haluat.

Kirjoittaessasi kokemuksistasi, voit hyödyntää seuraavia kysymyksiä:

- Oletko kokenut surua vieraannuttamisen seurauksena? Jos olet, millaista suru on ollut?
- Miten suru on vaikuttanut sinuun?
- Minkälaisia tunteita ja tuntemuksia vieraannuttaminen on aiheuttanut sinussa?
- Mitä koet menettäneesi vieraannuttamisen seurauksena?
- Minkälaisina suru ja menetys ovat näyttäytyneet elämässäsi?
- Miten käsittelet surua ja menetystä? Ovatko jotkin asiat auttaneet jaksamaan? Entä ovatko jotkin asiat vaikeuttaneet jaksamista?
- Mitä toivoisit muiden ymmärtävän, kun kerrot oman tarinasi?

Kirjoituksen laajuus on vapaa. Vastauksen minimi- ja maksimipituutta ei ole rajattu. Huomaathan, että voit myös tallentaa kirjoituksesi ja jatkaa kirjoittamista myöhemmin.

Osallistuminen on vapaaehtoista. Kirjoitukset kerätään täysin anonymisti. Jokainen kirjoitus käsitellään myös tavalla, ettei niistä voi tunnistaa yhtäkään vastaajaa. Kirjoituksia käytetään vain tämän pro gradu -tutkielman tekoon. Tutkimusaineistoa säilytän luottamuksellisesti ja tietoturvallisesti. Tutkimusaineisto hävitetään heti pro gradu -tutkielman julkaisun jälkeen.

Lähetäthän kirjoituksesi 30.1.2026 mennessä.

Lisätietoja saat tarvittaessa tutkielmastani sähköpostitse rokjok@utu.fi

Tutkielmani ohjaajana toimii sosiaalityön professori Mia Hakovirta, miahak@utu.fi

Lämmöllä kiittäen

Roosa Jokinen, sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija, Turun yliopisto

Liite 3. Selvitys tekoälyn käytöstä

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen hyödyntänyt tekoälyä Turun yliopiston tekoälyä koskevan ohjeistuksen mukaisella tavalla. Olen hyödyntänyt OpenAI:n kehittämää ChatGPT-tekoälypalvelua tiedonhaussa ja kielenhuollossa. Tiedonhaun osalta olen hyödyntänyt tekoälyä tieteellisten tutkimusten ja lähteiden etsimisessä. Olen kuitenkin lukenut jokaisen tutkielmassa hyödyntämäni lähteen itse, sekä arvioinut itse kriittisesti niiden luotettavuutta ja sopivuutta tutkielmaani.

Lisäksi kielenhuollon osalta olen hyödyntänyt tekoälyä lauserakenteiden sujuvoittamisessa sekä myös englanninkielisissä tutkimuksissa olevien yksittäisten sanojen ja lauseiden suomentamisessa. Tutkielman sisällölliset ratkaisut olen tuottanut itse, ja tekoälyä on hyödynnetty vain kielenhuollon tukemisessa. Tekoälyn tuottamia ehdotuksia olen tarkastellut kriittisesti ja vastuullisesti läpi tutkimusprosessin.